

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
VERSLO EKONOMIKOS KATEDRA**

INGA VERPEČINSKYTĖ

**KAIMIŠKŲJŲ RAJONŲ UŽIMTUMO DIDINIMO
GALIMYBĖS: TAURAGĖS ATVEJIS**
Magistro baigiamasis darbas

**Vadovė
prof. dr. V. Rudzkienė**

VILNIUS, 2012

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
VERSLO EKONOMIKOS KATEDRA**

**KAIMIŠKŲJŲ RAJONŲ UŽIMTUMO DIDINIMO
GALIMYBĖS: TAURAGĖS ATVEJIS**

**Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621N30005**

Vadovė

prof. dr. V. Rudzkienė

(parašas)

2012 12

Atliko

FVmns1-01 gr. stud.

I. Verpečinskytė

(parašas)

2012 12 21

Recenzentas

(parašas)

2012 12

VILNIUS, 2013

TURINYS

IVADAS.....	7
1. UŽIMTUMAS IR KAIMIŠKIEJI RAJONAI: TENDENCIJOS PASAULYJE, EUROPOJE IR LIETUVOJE.....	10
1.1. Pasaulinės užimtumo problemos ir jų tendencijos.....	10
1.1.1. Pasaulinės užimtumo tendencijos.....	11
1.1.2. Užimtumo problematika pasaulio regionuose ir jų kaimiškuosiuose rajonuose.....	14
1.2. Europos sąjungos nedarbas ir kaimiškieji rajonai bei užimtumo politika.....	20
1.2.1. Užimtumo didinimo kaimiškuosiuose rajonuose aktualumas ir svarba.....	20
1.2.2. Europos sąjungos nedarbo tendencijos ir užimtumo didinimo politikos esmė.....	23
1.2.3. Europos sąjungos kaimiškųjų rajonų užimtumo situacija ir politika.....	27
1.3. Nedarbo tendencijos Lietuvoje ir jos kaimiškuosiuose rajonuose. Lietuvos užimtumo didinimo politika.....	29
1.3.1. Nedarbo dinamika Lietuvoje.....	31
1.3.2. Lietuvos regionų ir kaimiškųjų rajonų užimtumo situacija.....	32
1.3.3. Europos Sąjungos priemonės Lietuvos kaimiškųjų rajonų užimtumui didinti.....	35
2. KAIMIŠKŲJŲ RAJONŲ UŽIMTUMO DIDINIMO GALIMYBIŲ TYRIMAS IR JO METODOLOGIJA.....	37
2.1. Tyrimo tikslas ir uždaviniai.....	37
2.2. Problemos tyrimo metodologija ir metodai.....	38
2.3. Siūloma tyrimo metodika ir atvejo specifika.....	41
2.3.1. Siūlomo tyrimo logika ir metodologiniai aspektai.....	42
2.3.2. Tauragės atvejo specifika ir duomenys.....	48
3. TAURAGĖS RAJONO UŽIMTUMO DIDINIMO GALIMYBĖS.....	52
3.1. Tauragės rajono užimtumo didinimo galimybių tyrimo rezultatai.....	52
3.2. Tauragės apskrities galimos ir vykdytos politikos analizės rezultatai.....	65
3.3. Rekomendacijos užimtumo didinimo politikai ir jos galima nauda.....	67
IŠVADOS.....	69
LITERATŪRA.....	72
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	76
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	77

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	78
PRIEDAI.....	79
1 PRIEDAS. PASAULINIS URBANIZACIJOS IR APGYVENDINIMO TANKUMO ŽEMĖLAPIS....	80
2 PRIEDAS. URBANIZACIJOS IR BNP RYŠIO TYRIMAS.....	81
3 PRIEDAS. 15 DIDŽIAUSIŲ PASAULIO MIESTŲ IR JŲ POPULIACIJOS KITIMAS 1950, 1995 IR 2015 M. (PROGNOZĖ).....	82
4 PRIEDAS. BEDARBYSTĖS LYGIS EUROPOJE IR JOS ŠALYSE 2000-2011 METAIS.....	83
5 PRIEDAS. ES PARAMOS SKYRIMAS IR ĮSISAVINIMAS PAGAL APSKRITIS 2007-2008.....	84
6 PRIEDAS. LIETUVOS APSKRITYS, JŲ NETOLYGI PLĖTRA IR ES PARAMA.....	85
7 PRIEDAS. TAURAGĖS APSKRITIES RAJONAI, MIGRACIJA APSKRITYJE IR JOS SOCIALINĖS APSAUGOS POLITIKOS EFEKTYVUMO MATAVIMAS (2004, 2005-2011).....	86
8 PRIEDAS. LIETUVOS RESPUBLIKOS IR TAURAGĖS APSKRITIES DARBO RINKOS DUOMENYS.....	87
9 PRIEDAS. LIETUVOS IR TAURAGĖS APSKRITIES UŽIMTUMAS SEKTORIUOSE (2008-2010)	88
10 PRIEDAS. EKONOMETRINIO TYRIMO, ATLIKTO SPSS PROGRAMA, KORELIACINĖS, FAKTORINĖS IR REGRESINĖS ANALIZĖS REZULTATAI.....	89
11 PRIEDAS. SOCIALINĖS APSAUGOS IŠLAIDŲ APIBRĖŽIMAS PAGAL LR ĮSTATYMUS.....	91
12 PRIEDAS. TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS IŠLAIDŲ POLITIKOS DUOMENYS.....	95
13 PRIEDAS. T TAURAGĖS APSKRITIES RAJONŲ SOCIALINĖS APSAUGOS POLITIKOS EFEKTYVUMO MATAVIMAS.....	96

LENTELĖS

1 lentelė. Struktūrinių fondų paskirstymas pagal teritorijos tipą (mln. eurų) 2007–2013 m.....	29
2 lentelė. Bedarbių skaičius ir nedarbo lygis Lietuvoje 2006-2011 m.....	31
3 lentelė. Lietuvos laisvų darbo vietų ir bedarbių regionuose duomenys (2012 m. lapkritis).....	33
4 lentelė. Dirbantys žemės ūkyje, kaimo vietovių populiacija ir užimtumas Lietuvos apskrityse.....	34
5 lentelė. Regioninį užimtumo lygį įtakojantys veiksniai.....	43
6 lentelė. Darbuotojų skaičiaus sektoriuose ir jų sukuriamos pridėtinės vertės dalis, Tauragės apskr., 2010.....	55
7 lentelė. Užimtieji sektoriuose: Lietuvoje ir Tauragės apskrityje (2010 m.).....	59
8 lentelė. Užimtumo veiksniai ir jų poveikis užimtumui: pirminės prielaidos.....	61
9 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficientų matrica.....	63
10 lentelė. Daugialypės tiesinės regresijos analizės rezultatai.....	63
11 lentelė. Išlaidų efektyvumo koeficiento rezultatai Tauragės apskrityje ir jos savivaldybėse.....	65

PAVEIKSLAI

1 pav. Užimtumo didėjimas, vykstant skirtingiems finansinių reformų scenarijams.....	12
2 pav. Didėjanti miestų populiacija pasaulyje ir Kinijoje, 1950 – 2000 m.....	14
3 pav. Nedarbo lygis kaimiškuose rajonuose JAV pagal valstiją: A. 2007 m., B. 2009 m.....	19
4 pav. ES regionų klasifikavimas pagal kaimiškųjų rajonų apgyvendinimą.....	21
5 pav. ES-25 regionų pasiskirstymas pagal regionų skaičių, plotą ir populiaciją, 2006 m.....	22
6 pav. Bedarbystės lygis (%) Baltijos šalyse.....	23
7 pav. Bedarbystės lygis ES-27, pagal NUTS3 regionų klasifikaciją (1999-2009).....	27
8 pav. Lietuvos gyventojų skaičius, darbo jėga ir užimti gyventojai (metų pradžioje).....	32
9 pav. Laisvų darbo vietų ir bedarbių skaičius Lietuvoje (pagal regionus, 2012 lapkritis).....	33
10 pav. Nedarbo mažinimo priemonės ir jų klasifikacija.....	35
11 pav. Siūloma užimtumo veiksmų klasifikacija ir jų veikimo schema.....	43
12 pav. Ekonominis modelio loginė schema: užimtumo didėjimas ekonomikai augant.....	45
13 pav. Darbo jėgos pasiūla Tauragės apskrityje (2009 m. ir 2010 m. I pusmečiais).....	49
14 pav. Užimtumas pagal sektorius Tauragės apskrityje (2009 ir 2010 m. I pusmečiais).....	50
15 pav. Lietuvos ir Tauragės apskrities BVP gyventojui rodikliai (A.) ir jų dinamika (B.).....	53
16 pav. Tauragės apskrities sektorinis žemėlapis: A. pagal darbuotojų skaičių, 2010 m., B. pagal sukuriamą pridėtinę vertę, 2010 m.....	54
17 pav. Pridėtinė vertė tenkanti vienam darbuotojui pagal sektorių (Tauragės apskr., 2005-2006)..	56
18 pav. Migracijos ir nedarbo tendencijos Tauragės apskrityje (2005-2010).....	57
19 pav. Vyrų ir moterų darbo jėga bei aktyvumo lygis Tauragės apskrityje (2005-2010).....	58
20 pav. Bedarbiai vyrai ir moterys bei jų nedarbo lygis Tauragės apskrityje, 2005-2010.....	58
21 pav. Neto darbo užmokesčio ir nedarbo lygio priklausomybė (Tauragės apskr., 2008-2010).....	60
22 pav. Tauragės apskrities BVP ir užimtumo priklausomybė, 2001-2011 m.....	62
23 pav. Darbo užmokesčio ir produktyvumo pokyčių priklausomybė (Tauragės apskr., 2006-2010). 64	
24 pav. Tauragės apskrities savivaldybėse vykdytos valstybės išlaidų politikos efektyvumo koeficiento dinamika (2004-2011).....	66
25 pav. Išlaidų socialinei apsaugai ir vidutinių pajamų iš darbo užmokesčio dinamika, (Tauragės apskr. 2005-2011).....	67

IVADAS

Temos aktualumas. Aukštas nedarbo lygis – viena iš didžiausių ekonominių ir socialinių XXI amžiaus pradžios problemų beveik visose pasaulio valstybėse. Lietuvoje šiuo metu nedarbo problema taip pat yra viena iš aktualiausių. Nepakankamas darbo rinkos lankstumas ir darbo jėgos mobilumas išryškina nedarbo problemas: silpniau ekonomiškai išsivysčiusių vietovių bei labiausiai socialiai pažeidžiamų asmenų grupių problemas, darbo jėgos pasiūlos ir paklausos nesuderinamumą, darbingo amžiaus asmenų, neturinčių kvalifikacijos, jaunimo, ilgalaikių bedarbių skaičiaus didėjimą, nepalankia linkme kintančią gyventojų demografinę padėtį, augantį jaunų emigrantų skaičių. Bedarbystės plitimas sukelia daug socialinių, demografinių, kriminogeninių, psichologinių problemų. Sumažėja šeimų disponuojamų pajamų dydis, neturintys darbo patiria daug stresų, nervinės įtampos, padažnėja alkoholizmo atvejų, mažėja gimstamumas, nes nedirbantys tėvai negali išlaikyti savo vaikų.

Nedarbas – tai rimta ekonominė problema, keliančių grėsmę visuomenės gerovei, valstybės stabilumui ir vystymuisi. Užimtumas yra nedarbo antitezė ir jo skatinimas laikomas nedarbo problemos sprendimu. Užimtumo didinimo galimybės, jas teisingai identifikavus, yra prielaida kelti pragyvenimo lygį, teigiamai įtakoti šalies ar regiono turtingumą ir ekonominį augimą. Tuo tarpu, nedarbo reiškinytis yra žalingas, jis rodo ekonomikos neefektyvumą, nepakankamą žmogiškųjų išteklių įsisavinimą bei yra grėsmė kiekvienam iš su nedarbo problema susiduriančiam namų ūkiui. Jie patiria vartojimo išlaidų limitą dėl ribotų pajamų bei negali užsitikrinti socialinės, kartu ir materialinės, gerovės dėl užsiėmimo ir savirealizacijos trūkumo.

Lietuvoje, kaip ir visoje Europos Sąjungoje, susiduriama su vienareikšmiu užimtumo didinimo ir strateginio požiūrio trūkumu, kaip darniai vystyti darbo vietas kaimiškuose regionuose. Siekiant tolygios regionų plėtros Lietuvoje būtina įvertinti aplinkybę, jog žinių ekonomikoje pagrindiniu regiono raidos veiksniumi tampa žmogiškieji ištekliai. Ateityje regiono konkurencingumas vis labiau priklausys nuo to, kiek jis gali pritraukti žmogiškųjų išteklių. Blogesnėje padėtyje, šioje situacijoje, atsiduria kaimiškieji regionai. Kaimiškieji regionai turi konkuruoti ne tik dėl investicijų, bet ir dėl kvalifikuotos darbo jėgos emigracijos srautų tiek su kitomis Europos Sąjungos šalimis, tiek su Lietuvos miestais.

Svarbiausių veiksnių, sąlygojančių kaimiškųjų savivaldybių patrauklumą gyventi, išsiaiškinimas atskleidžia priežastis, dėl ko įgyjami ar prarandami regiono žmoniškieji ištekliai, kartu stiprėja arba silpnėja ir regiono konkurencinis pajėgumas. Tokia informacija ypač aktuali Lietuvos kaimo politikos formuotojams pereinant prie teritorinės, į vietovę orientuotos kaimo politikos paradigmos.

Problema. Su nedarbo reiškiniu šalys ir regionai linkę kovoti įvairių ekonominės politikos priemonių bei užimtumo didinimo ir skatinimo programų pagalba. Tokios programos paprastai atsiranda identifikavus neigiamas tendencijas ir remiasi tų tendencijų priežasčių panaikinimo prielaidomis. Visgi jomis ne visada pasiekiami kelti tikslai, programų įgyvendinimo pabaigoje nesulaukiami rezultatai, kurių tikėtasi. Taip yra dėl klaidingo užimtumo didinimo galimybių įvertinimo, kas rodo metodologines spragas moksliniuose ir taikomuosiuose tyrimuose. Taigi mokslinė problema tai - kokios yra galimybės didinti vietos užimtumą ir kaip identifikuoti esamas galimybes?

Šiame darbe pateikiamas bei patikrinamas kiekybinis nedarbo priežasčių identifikavimo metodas, kurį derinant su kokybinėmis išvadomis galima pritaikyti užimtumo didinimo galimybių identifikavimui.

Šio **darbo objektas** - kaimiškujų rajonų užimtumas.

Darbo tikslas – pateikti ir pritaikyti metodą, skirtą kaimiškujų rajonų užimtumo didinimo galimybių ištyrimui. Darbe siekiama pateiktą metodą patikrinti konkrečiau – Tauragės rajono - atvejo pavyzdžiu. Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, buvo įvykdyti su juo susiję uždaviniai. Kiekvienai darbo daliai jie kelti ir apibrėžti atskirai.

Teorinės darbo dalies uždaviniai:

1. išanalizuoti darbo rinkos (užimtumo ir nedarbo) tendencijas pasaulyje, Europos Sąjungoje ir Lietuvoje;
2. apibendrinti literatūros šaltiniuose aptinkamas nedarbo ir jo paplitimo tendencijų priežastis;
3. išanalizuoti taikomas užimtumo didinimo politiką ir jos priemones, apibendrinti kitų autorių mintis apie jų tinkamumą.

Metodologinei darbo daliai kelti šie uždaviniai:

4. įrodyti užimtumo problemos tyrimo metodologijos pasirinkimo pagrįstumą;
5. aprašyti tyrimo metodologiją;
6. aprašyti tiriamą atvejį ir tyrimui naudotus duomenis.

Paskutinės, **tyrimo rezultatų** pristatymo, **dalties uždaviniai:**

7. pristatyti esamų, su nedarbu susijusių problemų Tauragės rajone analizės rezultatus;
8. pristatyti rajone vykdomos politikos (efektyvumo ir užimtumo galimybių) vertinimo rezultatus;
9. pateikti rekomendacijas tolesnei užimtumo didinimo politikai.

Darbo struktūra atspindi logišką ir nuoseklų darbo tikslo įgyvendinimą.

Pirmoji dalis skirta egzistuojančios mokslinės problemos aprašymui, remiantis realiais statistiniais duomenimis ir kitų autorių tyrimų rezultatais. Šioje dalyje naudoti sisteminės ir lyginamosios mokslinės literatūros ir duomenų analizės metodai.

Antroji darbo dalis skirta siūlomo metodo aprašymui. Čia pateikiamas metodo pasirinkimo pagrindimas ir logika. Dalyje naudoti duomenų sintezės ir apibendrinimo metodai, o siūlomas metodas remiasi ekonometrinio modeliavimo pagrindais ir logika.

Trečioji dalis – tai konkrečiu atveju pritaikyto metodo rezultatų pateikimas. Čia naudoti šie mokslinių metodų principai: loginio argumentavimo, informacijos išvedimo ir apibendrinimo. Rezultatų pateikimas remiasi grafine analize ir jos rezultatų schematinių apibendrinimu.

Darbas originalus tuo, kad siūlomas metodas leidžia daryti prielaidas apie esmines su nedarbu susijusias priežastis ir taip identifikuoti užimtumo didinimo galimybes. Taikytas metodas atskleidė užimtumo ir regiono plėtros ryšį, kuris paaiškina, kodėl investicijos į regiono plėtra neatneša efektyvių užimtumo lygio didinimo rezultatų. Darbo pabaigoje taip pat apibendrintos metodo tobulinimo galimybės ir pateiktos rekomendacijos analogiškų tyrimų kryptims.

1. UŽIMTUMAS IR KAIMIŠKIEJI RAJONAI: TENDENCIJOS PASAULYJE, EUROPOJE IR LIETUVOJE

Pirmosios darbo dalies tikslas – apibendrinti iki šiol žinomas nedarbo priežastis ir jų sąlygojamas užimtumo didinimo galimybes bei išanalizuoti priemones, naudojamas užimtumui didinti. Dalis skirta atskleisti tiriamos problemos – užimtumo didinimo galimybių identifikavimo - esmę, todėl čia užimtumo problemos nagrinėjamos skirtinguose paplitimo lygmenyse. Pradedant pasauliniu kontekstu, problemos analizė kreipiamą į platesnį tirsimo atvejo kontekstą, t.y. Europos Sąjungą, ir baigiama apibendrinant artimiausios atvejo aplinkos – Lietuvos - tendencijų analize.

Dalyje pateikiama ir analizuojama užimtumo ir nedarbo problema nagrinėjant statistinius duomenis ir literatūrinius šaltinius. Derinama kiekybinė analizė su kokybinėmis autorių išvadomis bei pateikiami nuoseklūs apibendrinimai. Naudojantis literatūrinės analizės, palyginimo ir apibendrinimo moksliniais metodais, darbo dalies tikslas buvo įgyvendintas. Remiantis šios dalies rezultatais, buvo parengtas ir pasiūlytas praktinis nedarbo priežasčių identifikavimo ir užimtumo didinimo galimybių vertinimo metodas, kuris bus pristatytas kitoje darbo dalyje.

1.1. Pasaulinės užimtumo problemos ir jų tendencijos

Pasaulis šiais – visuotinės globalizacijos – laikais mažėja ir panašėja, sienos kaip ir skirtumai tarp valstybių nyksta. Šiame skyriuje įrodoma, kad užimtumo problema yra aktuali visame pasaulyje, o jos priežastys ir pasekmės yra panašios. Visgi atsižvelgiant į regionų specifiką, analizuotini atskiri atvejai. Šiame skyriuje analizė pradedama nuo globalių tendencijų ir jų apibendrinimu apskritai, vėliau pereinant prie atskirų šalių atvejų ir baigiant šalių panašumų ir skirtumų apibendrinimu.

Skyriuje daromos išvados apie nedarbą sąlygojančius veiksnius pasauliniame kontekste, remiantis įvairių analitikų ir mokslininkų gautais rezultatais, juos lyginant, priešinant ir apibendrinant. Vėliau tai leis spręsti apie nedarbą sąlygojančių veiksnių šalinimo galimybes. Skyriuje atkreipiamas dėmesys į kaimiškųjų rajonų skurdą ir jo pagrindinį faktorių – darbo vietų trūkumą šiuose rajonuose ir daroma išvada apie kaimiškųjų regionų užimtumo svarbą.

Prieš pradedant detaliają užimtumo tendencijų pasaulyje analizę, pabrėžtinos globalios institucijos, kurios nuolat teikia ataskaitas apie ūkinę situaciją pasaulyje ir stebi nuolatinės užimtumo, pasaulio ir jo regionų vystymosi bei skurdo paplitimo tendencijas. Tokių organizacijų, kaip ILO (*International Labour Organization* – Pasaulinė darbo organizacija), UN (United Nation – Jungtinės Tautos) ir jos programos

UNDP (United Nations Development Program – Jungtinių Tautų Vystymo Programa) ir pan. dokumentais ir ataskaitomis remtasi šio skyriaus bendrajai analizei atlikti.

1.1.1. Pasaulinės užimtumo tendencijos

Paskutiniu metu pasaulį krečia bedarbystės krizės, kurios pasklidę po įvairias pasaulio šalis. Tai liudija visa eilė tarptautinių ir privačių organizacijų ataskaitų (ILO, 2012; ILO 2011; UN, 2012, Ernst & Young, 2011 ir pan.). Staigus pasaulinio ūkio augimo sulėtėjimas lėmė bedarbystės išaugimą ir kol kas darbo rinka vis dar negali atsigausti po globalinės krizės suduoto smūgio.

ILO 2012 m. viduryje pristatyta pasaulinių užimtumo tendencijų ataskaita, kuri taip pat skirta gilesnės krizės darbo rinkoje prevencijos analizei, pažymi jog pasaulis pasitiko 2012 metus patirdamas didelį iššūkį bei didžiulį kvalifikuotų darbo vietų sukūrimo poreikį. Po trejus metus trukusios krizės globalioje darbo rinkoje ir ekonominės veiklos nykimo, bedarbių skaičius nuo 200 mln. per krizę paaugo papildomus 27 mln. (ILO, 2012; p. 3).

Pasak ataskaitos, žvelgiant į kito dešimtmečio perspektyvas, papildomos 400 mln. darbo vietų turės būti sukurtos, siekiant išvengti bedarbystės prieaugio, tuo tarpu, norint palaikyti tvarų ekonomikos augimą ir socialinę sanglaudą, papildomai reikalingos sukurti 600 mln. darbo vietų (per ateinantį dešimtmetį). Ir net jas sukūrus, liktų 900 mln. darbuotojų, daugiausia besivystančiose šalyse, kurie su savo šeimomis pragyvena už mažiau nei 2 US dolerius per dieną (ILO, 2012; p. 4).

Pastebėtina, kad didžiausias itin skurdžiai gyvenančių namų ūkių paplitimas būdingas mažiau urbanizuotose šalyse bei vietovėse. 2000 m. UN atliktas tyrimas parodė teigiamą didėjančią priklausomybę tarp šalių urbanizacijos ir jų pagaminamo nacionalinio produkto (BNP), (pasaulio šalių urbanizacijos lygį žr. 1 priede, o priklausomybės tipą, žr. 2 priede).

Jungtinių tautų industrinio vystymosi organizacija 2003 m. pateikė raportą apie išėjimą iš skurdo galimybes, kuriame pabrėžė kaimiškųjų rajonų vystymo ir moterų integracijos į darbo rinką bei užimtumo svarbą. Pasak šios ataskaitos, 75 proc. pasaulio skurstančiųjų gyvena kaimiškuose rajonuose, o tai įtakoja bendrąsias vystymosi problemas tiek kaime, tiek mieste. Kaimiški rajonai, kuriuose nesukuriamos galimybės namų ūkiams išsilaikyti (kitais tariant, nesukuriamos darbo vietos), kelia grėsmę ir miestams, į kuriuos, ir taip perkimštus, plūsta kaimo gyventojai. Ataskaitoje siūloma užkirsti kelį grandininėms problemoms, vystant kaimiškųjų regionų vystymąsi tam tikromis priemonėmis, tarp kurių:

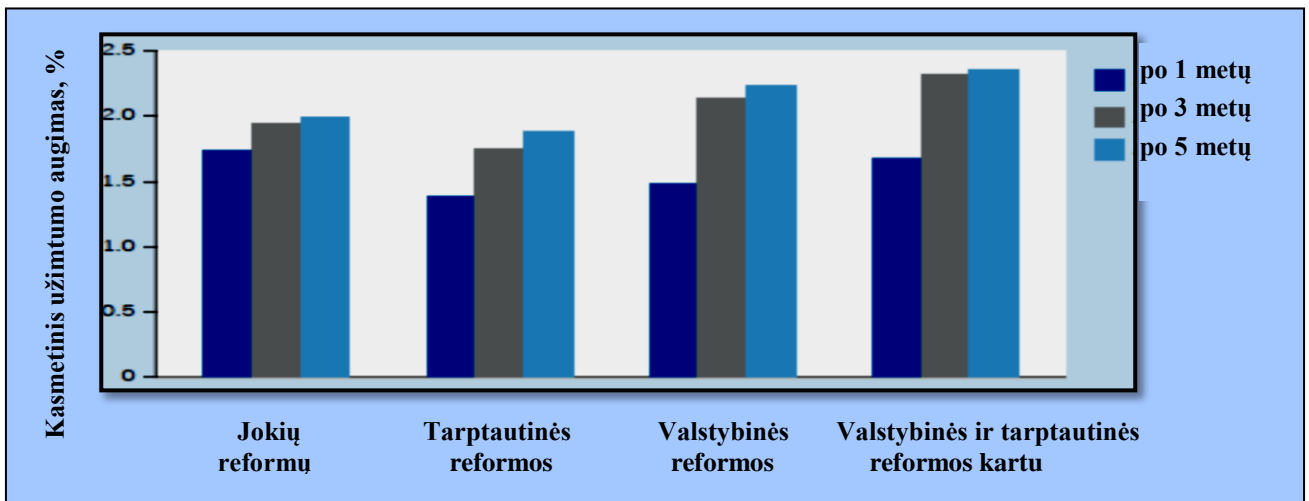
- a) stiprinti viešojo administravimo ir teisinę bazę, palankią kaimiškųjų rajonų patrauklumui ir vystymui;

- b) ugdyti ir stiprinti kaimiškųjų rajonų darbo jėgos įgūdžius ir sugebėjimus;
- c) skatinti pilietinį dalyvavimą ir individualų verslumą bei ekonominės veiklos iniciatyvas kaimo bendruomenių gyvenime (UNIDO, 2003; p. 7, 12).

Jau minėtoje ILO (2012) ataskaitoje, be įvardintų negatyvių globalios darbo rinkos faktinių ir skaitinių duomenų, apibendrinamos šios neigiamos visuotinės darbo rinkos problemos: jaunimo užimtumo jautrumas krizinei situacijai, bendras darbo jėgos dalyvavimo darbo rinkoje sumažėjimas, ekonomikos galimybių sukurti darbo vietas ryškus suprastėjimas, darbo, kaip gamybos išteklių produktyvumo mažėjimas (išskyrus sparčiai augančius Azijos regionus), kuris riboja ekonominio augimo galimybes ir kitos užimtumo problemos (ILO, 2012, p. 3-7).

Kita vertus, siekiant pagerinti užimtumo situaciją, reikalinga stiprinti teigiamai darbo rinką veikiančius faktorius. Vienas iš darbo rinkos augimą teigiamai veikiančių ir užimtumą didėjimui palankių veiksnių yra finansinio sektoriaus stabilumas ir sklandus funkcionavimas. Ataskaitoje (ILO, 2012; p. 22), remiantis Ernst & Young tyrimo pavyzdžio rezultatais, konstatuojama, jog finansų sektoriaus būklė glaudžiai susijusi su darbo rinkos situacija. Teigiama, kad nekilnojamo turto rinkos svyravimas ir burbulai, lėmė sektorių tarpusavio disbalansą ir neatitikimus, kurie kainavo ir ateityje panašiais atvejais kainuos struktūrinius pokyčius darbo rinkoje.

1 paveiksle pateikta Ernst & Young kompanijos atliktos prognozės rezultatai, kuriomis remiamasi ILO ataskaitoje. Anot kompanijos analitikų, finansinės reformos, jų tipas ir derinimas skirtingai įtakoja užimtumo didėjimą (ILO, 2012; p. 22).

Šaltinis: ILO, 2012 p. 22

1 pav. Užimtumo didėjimas, vykstant skirtingiems finansinių reformų scenarijams

Diagrama (1 pav.) rodo G20 vidutinį užimtumo didėjimo greičio projekcijas, esant skirtingiems finansinių reformų scenarijams, po 1, 3 ir 5 metų. Galimi scenarijai yra: a) jokių reformų, b) tik tarptautinės reformos, c) tik valstybės lygiu vykdomos finansinės reformos ir d) kartu derinamos tarptautinės ir valstybės viduje vykdomos finansinės reformos. Analitikų gautas rezultatas yra, jog efektyviausia derinti tarptautinio ir valstybinio lygio finansines reformas, siekiant greitesnių užimtumo augimo tempų ilgesniame laikotarpyje (po 3-5 metų). Taip galima pasiekti 0,5 proc. spartesnį vidutinį užimtumo didėjimą (ILO, 2012; p. 22).

UN parengtoje 2012 m. vidurio Pasaulio ekonominės situacijos ir perspektyvų ataskaitoje, taip pat pabrėžiama įtempta pasaulinio ūkio situacija ir krizės padariniai. Padėties darbo rinkoje gerinimas įvardinamas kaip svarbiausias politikos uždavinys. Pažymima, kad pasaulinis nedarbo lygis vis dar viršija iki krizinį, o Europoje bedarbystė sparčiai didėja. Ataskaitoje rekomenduojama ekonominę politiką nukreipti į užimtumo didinimą ir naujų darbo vietų kūrimą (UN, 2012; p. 1, 3-4).

Užimtumo ir gyventojų santykis išlieka žemiau 2007 m. lygio daugumoje šalių išskyrus, Braziliją, Kiniją ir Vokietiją. Pietų ir vakarinėje Azijoje, Afrikoje ir Pietų Amerikoje, įskaitant Meksiką buvo pastebimas didelis darbo vietų trūkumas, šalyse vyravo maži atlyginimai ir socialinių garantijų trūkumas. JAV taip pat kenčia nuo didelio nedarbo lygio, kuris riboja privatų vartojimą ir išlaidas, taip stabdydamas bendrąjį ekonomikos augimą. Ataskaitoje rekomenduojama remti darbo vietų kūrimą skatinančias priemones ir pažymima, kad tiesioginės vyriausybės išlaidos daugumoje valstybių rodo teigiamą poveikį užimtumo situacijai darbo rinkoje (UN, 2012; p. 6, 16).

2008 m. ekonominė krizė skaudžiai palietė globalią ekonomiką, per 2008-2010 metų laikotarpį bedarbystės lygis kilo beveik visoje Europoje bei visame pasaulyje. JAV bedarbystės lygis sparčiai padidėjo: nuo 4,6% 2007 m. iki 9,6% 2010 m., t.y. daugiau nei dvigubai (5 proc.). Stabiliausios šalys išliko Norvegija ir Japonija. Kriziniu laikotarpiu Norvegijoje bedarbystės lygis pakilo tik 1%, o Japonijoje 1,2%. Šios dvi šalys išlieka stabilios nuo 2010 m. (UN, 2012; p. 7).

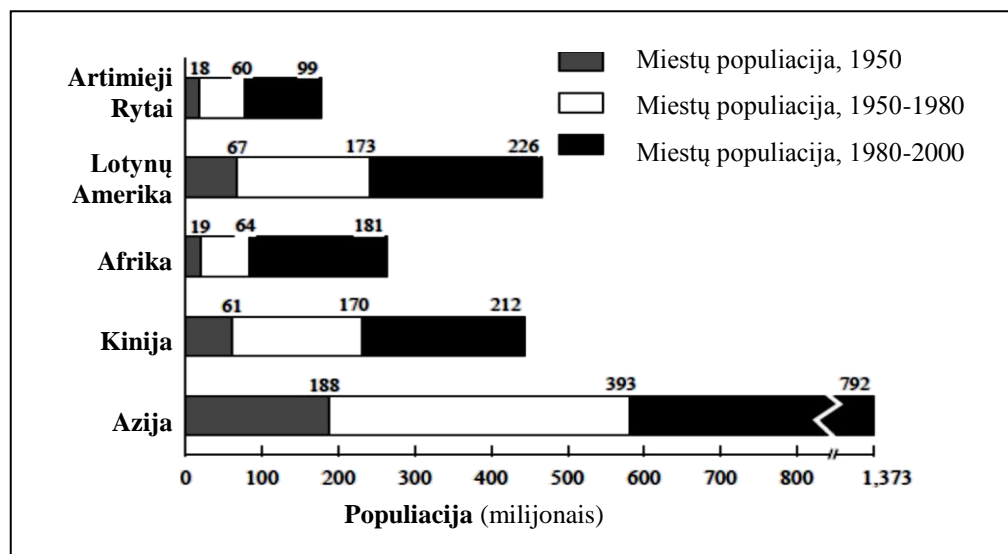
Apibendrinant pažymėtina, jog išanalizavus pateiktas ataskaitas identifikuotos pasauliniu lygiu vyraujančios problemos, tai: aukštas bedarbystės lygis, ribotas ekonomikos pajėgumas kurti naujas darbo vietas, kaimiškųjų regionų kritinė būklė dėl užimtumo stokos ir skurdo paplitimo. Dėl šių problemų blogėja bendroji pasaulio ir atskirų šalių ūkio būklė, dėl kaimo gyventojų migracijos blogėja miestų gyventojų padėtis, kur stebimas spaudimas atlyginimams ir didėjanti įtampa darbo rinkoje. Identifikuotos valstybiniu ir regioniniu lygiu vykdytinos politikos. Valstybinės priemonės, tai finansinio sektoriaus stabilumo užtikrinimas koordinuojant tarptautinę ir valstybinę stabilumo politiką bei didinant tiesiogines valstybės išlaidas. Regioniniu lygiu vykdytinos tokios priemonės, kaip tiesioginis darbo vietų kūrimas,

kaimiškų regionų vystymas ir investicijos į žmogiškojo kapitalo parengimą ir mokymą (ypač kaimiškuose rajonuose).

Kitame skyriuje detaliau analizuojama užimtumo problematika pasaulio kaimiškuose rajonuose ir regionuose, analizuojami kontinentai apskritai (Afrika, Azija, Pietų Amerika) ir skirtingos valstybės. Aprašomi ir palyginami valstybių, kurios pasižymi dideliais neurbanizuotų vietovių plotais, tokių kaip Bangladešas, Egiptas, Indija, Kinija, Nigerija, Pakistanas, Vietnamas atvejai, jie lyginami su urbanizuotų valstybių kaimiškųjų rajonų - Rusijos, JAV, Kanados – situacijomis.

1.1.2. Užimtumo problematika pasaulio regionuose ir jų kaimiškuosiuose rajonuose

Kaip minėta ankstesniame skyriuje, kaimiškųjų rajonų nedarbas kelia grėsmę bendrai ūkio būklei, dažnai yra vyraujančio skurdo priežastimi ir lemia masinę migraciją iš miesto į kaimą, kas daro spaudimą užimtumui miestuose, aštrina situaciją ir didina nedarbą čia.

Šaltinis: Todaro, 1997 p. 1

2 pav. Didėjanti miestų populiacija pasaulyje ir Kinijoje, 1950 – 2000 m.

2 paveiksle pagal Torado (1997, p. 1) pateiktas miestų populiacijos didėjimas tarp kontinentų ir Kinijoje. Miestų populiacija didele dalimi dėl migracijos iš kaimų į miestus didėjo sparčiausiai Azijoje, vien dėl Kinijos įtakos. Kinijoje miestų populiacija augo per duotąjį laikotarpį beveik tiek pat kiek visoje Lotynų Amerikoje (3 priede pateikiami didžiausių 15 miestų populiacijos kitimas skirtingais

laikotarpiams). Žemynuose didžiausias miestų populiacijos išaugimas stebimas per laikotarpio paskutinius metus (1980-2000).

Tikslinga kiekvieną iš kontinentų analizuoti atskirai, pabrėžiant judrumo ir užimtumo tendencijas, idant būtų atskleista migracijos dėl nedarbo kaimiškuose rajonuose ir pačios užimtumo situacijos problema.

Afrika. Afrika yra skurdžiausias žemynas žemėje, negana to, per paskutinįjį dešimtmetį skurdas šiame kontinente dar labiau didėjo – ypač Sub-Saharinėje Afrikoje. Afrika dažniausiai analizuojama, kaip geriausias kaimiškųjų rajonų skurdo pavyzdys, pagrindinė to priežastis – užimtumo pasiskirstymas tarp miesto ir kaimo. Skurdas Afrikoje yra intensyvus, chroniškas, vis dar augantis, netolygiai pasiskirstęs tarp lyčių ir daugiausia tai - kaimiškųjų rajonų reiškinys. Sąlygotas nedarbo, jis yra augantis dar ir dėl to, kad rajonuose darbo užmokestis pernelyg žemas, kad padėtų namų ūkiams išbristi iš skurdo (Kahyarara, 2010; p. 44-45).

Pasak autoriaus Kahyarara (2010, 44-45), vienintelė Afrikos galimybė mažinti skurdą, tai yra tik viešojo sektoriaus investicijos. Jeigu vyriausybės skirtų pakankamai lėšų nepalankiausiose sąlygose atsidūrusiems sektoriams bei regionams vystyti, situacija, laikui bėgant pasitaisytų. Tuo tarpu dabar stebima migracija iš kaimo į miestą dėl skurdo ir nedarbo priežasčių kaimiškuose rajonuose. Kahyarara (2010), kaip ir Torado (1997), kuris analizavo Afrikos situaciją dešimtmečiu atgal, pabrėžia tas pačias struktūrines problemas. Abu autoriai mini itin spartų demografinį augimą Afrikoje, įvardintos skurdo ir migracijos priežastys analogiškos.

Torado (1997, p. 27-28) teigia, kad per paskutinius tris XX a. dešimtmečius, penkios veiksmų grupės sąlygojo migracijos kryptį iš miesto į kaimą. Tai tokie mikro lygio veiksniai kaip:

- 1) socialiniai veiksniai, lemiantys migrantų norą sulaužyti tradicijas ir išsilaisvinti iš socialinių ar giminystės ryšių suvaržymų;
- 2) fiziniai veiksniai, tokie kaip klimato ar meteorologinės nelaimės: potvyniai, vandens trūkumas, ar netgi karai bei vyraujanti prievarta kaimiškuose rajonuose;
- 3) demografiniai veiksniai, tokie kaip mažėjantis mirtingumas ir spartėjantis kaimo populiacijos augimas;
- 4) kultūriniai veiksniai, tokie kaip socialinė apsauga ir bendras pažangumas miestuose;
- 5) komunikacinių ryšių veiksniai, tokie kaip pagerėjusios transporto sąlygos, miestuose išplėtotą mokymo sistemą, ir modernizuojanti radijo, televizijos bei kinematografijos įtaka.

Kahyarara (2010, p. 20-26) iš esmės pažymi tuos pačius migracijos veiksmus: spartesnis miestų augimas, bėgimas nuo skurdo, geresnė užimtumo padėtis miestuose ir pan. Egzistuojanti migracija iš

kaimo į miestą Afrikoje absoliutaus masto atžvilgiu nebuvo tokia didelė, kaip tarkim Azijoje, tačiau svarbu suprasti ją lėmusius faktorius dėl galimybės atskleisti silpnąsias kaimiškųjų rajonų vietas ir grėsmes jiems, nes būtent Afrika reprezentuoja tipiškiausias ir išryškintas kaimo vietovių problemas.

Afrika yra didelis ir įvairus žemynas, siekiant palyginti du skirtingus atvejus, pasirinktos Egipto ir Nigerijos valstybės. Egiptas – tai šiaurės Afriką reprezentuojanti šalis, Nigerija, tuo tarpu, visiškai kitokios vystymosi eigos ir konteksto valstybė. Jų kaimiškųjų regionų atvejai aprašytini atskirai.

Egiptas. Assaad ir kt., (2000), atliko išsamų užimtumo analizės tyrimą bei palygino vyrų ir moterų galimybes dirbti kaime ir mieste Egipto šalyje. Jie priėjo išvados, jog, žemės ūkio sektoriaus svarba kaimiškuosiuose rajonuose yra esminė kaimo ir miesto dezintegracijos priežastis. 1990-1995 m. vyrų nedarbas kaimiškuose rajonuose vis didėjo, kol 1995 m. pasiekė piką, kai tuo tarpu moterų užimtumo duomenys nėra tikslūs dėl kultūrinių ir atvejo aspektų, tačiau jie rodo itin spartų (iki 29 proc.) moterų nedarbo kaimiškuose rajonuose augimą iki 1995 m. Kaimiškuose rajonuose blogesnė išsilavinusios darbo jėgos padėtis lyginant su miestais. Jie *santykinai* mažiau užimti (dirba mažiau nei 40 val. per savaitę). Žemos kvalifikacijos darbo jėga kaimiškuose rajonuose paprastai priklauso skurdo rizikos grupei, nes taip pat dirba trumpiau nei galėtų bei už žymiai mažesnę darbo užmokestį (Assaad ir kt., 2000, p. 21, 45).

Nigerija. Pasak Oyeranti ir Olayiwola, (2005, p 10), 70 proc. skurstančių Nigerijoje gyvena kaimiškuose rajonuose. Jie labai stipriai priklauso nuo žemės ūkio sektoriaus. Nigerija turi keturių dešimtmečių patirtį, per kuriuos buvo taikytos įvairios programos ir politikos priemonės, siekiant sumažinti kaimiškųjų rajonų skurdą, visgi daugumą jų ištiko nesėkmės. Nepaisant Nigerijos kaimiškųjų rajonų potencialo, skurdas juose itin aštri ir skaudi problema, užuot mažėjęs, pastaruoju metu jis toliau augo. Būtent skurdo mažinimas buvo politikos tikslas Nigerijoje einamuoju metu ir visa eilė programų taikyta užimtumo didinimui bei nedarbo ar nepilno užimtumo mažinimui kaimiškuose rajonuose. Sėkmingiausias buvo (p. 13) a) pajamų šaltinių sukūrimo ir jų didinimo, b) pajamų ir turto perskirstymo bei c) prieigos prie natūraliųjų išteklių skatinimo programos. Siekiant pagerinti situaciją, itin svarbus našaus ir produktyvaus užimtumo vaidmuo. Vyriausybė taip pat teikė techninę, organizacinę ir finansinę pagalbą darbo vietų kaimiškuose rajonuose kūrimui. Autoriai pabrėžia, kad svarbiausia išsiaiškinti skurdo priežastis bei tų priežasčių kilmę, idant situaciją būtų galima pakeisti. Dažniausia skurdo priežastimi Nigerijos, ir ne tik atveju, yra nedarbas bei socialinės apsaugos nepakankamumas.

Azija. Azijoje migracija iš kaimiškųjų rajonų į miestus paskutiniuoju metu itin sparti, tačiau didžiąją dalį šios žemyno statistikos lemia Kinijos, kuri bus analizuojama vėliau, atvejis. Tuo tarpu čia svarbu pabrėžti neurbanizuotas Azijos šalis tokias kaip Bangladešas, Šri Lanka, Vietnamas ir pan., kuriose opi skurdo ir kaimiškųjų rajonų problema.

Estudillo ir kt. (2012) atliko minėtų šalių kaimiškųjų rajonų namų ūkių pajamų augimo studiją. Autoriai priėjo išvados, kad paskutiniuoju metu, Vidurio Azijoje, skurdo lygis kaimiškuose rajonuose ženkliai mažėjo ir tam didžiausios įtakos turėjo užimtumo spektro didėjimas – būtent, didesnė neagrarinio sektoriaus reikšmė. Autoriai pastebi (p. 4-7), kad pajamų augimas padidėjo, nes išaugo užimtumas, o darbo agrariniame sektoriuje pajamos santykinai sumažėjo, kaip ir pačio sektoriaus reikšmė kaimiškuosiuose rajonuose.

Bangladešas, Indija ir Pakistanas mažai urbanizuotos Pietų Azijos valstybės. Jose miesto gyventojai 2000 m. sudarė apie 30-40 proc. populiacijos.

Bangladeše kaimiškuose rajonuose oficialus užimtumas sudaro mažą procentinę dalį užimtumo apskritai, dėl kultūrinių priežasčių, moterys čia apskritai nelinkę siekti darbo, todėl jų užimtumas tesudaro 13-15 proc. (2000 m.). Kaimo rajonuose ryškiau pastebima darbo vietų tendencinis pasiskirstymas tarp lyčių ir atlyginimų diskriminacija (Rahman, 2005, p. 23-27).

Indijos kaimiškųjų rajonų skurdą lemia žemės ūkio produktyvumo lygis (Sridhar ir Reddy, 2011), o pastarasis priklauso ir nuo darbo užmokesčio, kuris nėra adekvatus lyginant miesto ir kaimiškųjų rajonų atlyginimus už darbą (Cali, 2008, p. 2-3). Kaip teigia Cali (2008, p. 3-4), Indijos miestų ir kaimiškųjų rajonų makroekonominiai indikatoriai linkę artėti vieni prie kitų, tačiau struktūrinės problemos ir santykinai didelės nedarbo apimtys kaimiškuosiuose rajonuose vis dar yra opios. 2004 m. ILO užsakymu atliktos studijos rekomendacijos ir nurodytos prielaidos, siekiant spręsti struktūrines Indijos problemas, buvo: a) socialinių kliūčių kaimiškųjų rajonų vystymuisi panaikinimas; b) rinkos laisvėjimas ir jos prieinamumas; c) našumo ir produktyvumo kėlimas (ILO, 2004, p. 36-39).

Pakistano ekonomika susiduria su nesubalansuotu ir priverstiniu ekonominio augimo lėtėjimu dėl mažos gebos sukurti naujas darbo vietas. Papildoma darbo jėga atsilaisvino sumodernėjus žemės ūkiui, ir ji yra rimtas galvosūkis valstybės politikos vykdytojams ir problema šalies ūkiui. Autorius Rehman (2012, p. 1) teigia, kad industrinio gamybos sektoriaus plėtimasis ir atėjimas į kaimiškuosius rajonus sumažintų šalies skurdą bei paspartintų jos augimą. Tuo tarpu kol kas tiek darbo jėgos išteklių tiek nedarbo lygis yra linkę didėti (Rehman, 2012, p. 1-7).

Kinija – tai viena didžiausių ir sparčiausiai augančių šalių, kas leido jos viduje sumažinti turto ir pajamų pasiskirstymo atotrūkį tarp kaimo ir miesto gyventojų. Kinijoje kaimiškųjų vietovių gyventojai sudaro 56 proc. visos populiacijos (OECD, 2009, p. 2). 2010 m. Kinijoje teliko tik 6 proc. kritiškai skurstančių kaimiškųjų rajonų gyventojų (tai 150 mln. mažiau nei prieš dešimtmetį). Išaugę kaimo gyventojų pajamos daugiausia buvo vyriausybės vykdytos politikos padarinys, kuri mažino mokesčius ir teikė lengvatas žemės ūkiui. Vyriausybė taip pat padidino transferinius mokėjimus kaimiškųjų rajonų

skirtingoms socialinėms grupėms (OECD, 2012, p. 3-5). Kinija – tai sėkmės pavyzdys, kaip darbuotojų judėjimas iš kaimo į miestą gali duoti postūmį visos valstybės ekonomikos augimui. Masinė migracija ir tinkama vyriausybės politika leido, Kinijai sparčiai augti ir pasiekti stulbinančius skurdo mažinimo rezultatus. Nors Kinijos regionų pajamų pasiskirstymas labai skirtingas, pastebima tendencija, jog skurdžiausi nuo žemės ūkio priklausantys regionai ir rajonai. Valstybės išlaidos, skirtos mažinti regionų pajamų skirtumus atliko didelį vaidmenį valstybės ir teigiamai paveikė pragyvenimo lygį bei ūkio augimo spartėjimą.

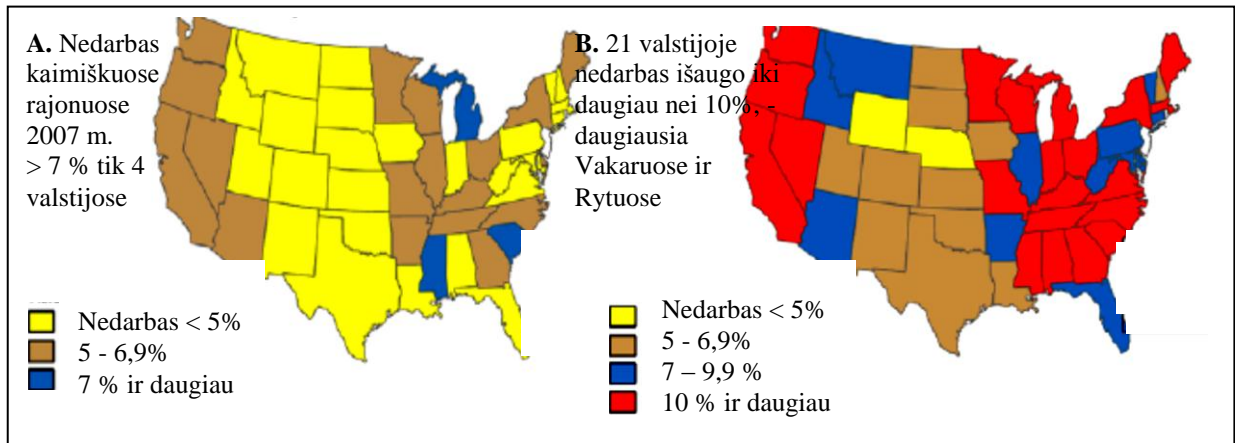
Vietnamo atveju, mokslininkai Tran ir Doan (2010, p. 2-4) pažymi, kad valstybė nesugebėjo iš žemės ūkio sektoriaus atsilaisvinusios darbo jėgos perkelti į kitus sektorius, nes vykdomos reformos ir programos buvo nukreiptos į urbanizaciją bei investicijas imlias kapitalui, o ne darbui. Tokiu būdu pagilintas atotrūkis tarp turtingų ir skurstančių, bei paaštrinta situaciją darbo rinkoje. Kaimiškieji rajonai po pokyčių žemės ūkio sektoriuje ir valstybinių reformų atsidūrė sunkesnėje padėtyje.

Rusija. Nuo 2011 m. rudens Rusijoje, atotrūkis tarp miesto ir kaimo užimtumo išaugo, o užimtumo tarp lyčių atotrūkis grįžo į prieš krizinį lygį. Nuo 2011 rugpjūčio nedarbas kaimiškuosiuose rajonuose Rusijoje ženkliai išaugo, nedarbo tendencija kito pagal sezoninius svyravimus. Tuo tarpu nedarbas miestuose ženkliai mažėjo visų paskutinių metų eigoje. 2012 sausį užfiksuotas 10,4 proc. nedarbas kaimiškuose rajonuose – beveik dvigubai didesnis nei miestuose (Pasaulio Bankas, 2012, p. 16).

Pietų Amerika. Pietų Amerikos atvejis įdomus tuo, kad ji kur kas labiau urbanizuota nei Afrika ir santykinai netgi Azija, tačiau regiono nedarbo tendencijos rodo ryšį su kaimiškųjų rajonų apgyvendinimo tankumu. Ball ir kt. (2011) atliko tyrimą nagrinėdami nedarbą skirtingose Lotynų Amerikos valstybėse ir priėjo išvados, jog nedarbo lygiui žemyne stiprią įtaką daro kaimiškųjų rajonų populiacijos dydis. Kaimiškieji rajonai laikytini nedarbo, lėtesnio augimo bei netolygaus pragyvenimo lygio priežastimi (Ball ir kt., 2011, p. 2-3).

Šiaurės Amerika. Šiaurės Amerika tai itin urbanizuotas žemynas, išsiskiriantis tuo, kad būdamas didelio ploto, teturi 3 valstybes. Dvi ekonomiškai stipresnės žemyno šalys – JAV ir Kanada – bei jų kaimiškieji rajonai analizuotini dėl specifinių tendencijų ir pastarųjų stipresnio ekonominio pagrindo, lyginant su kitų šalių atvejais.

JAV. Jungtinės Amerikos Valstijos itin smarkiai nukentėjo per paskutinę pasaulinę krizę, tačiau skaudžiausias smūgis yra didelis nedarbo lygio išaugimas. Per patį krizės piką, nedarbas kaimiškuose rajonuose buvo apie 1,2 proc. didesnis nei miestuose. Tačiau jis itin pastebimas nes pernelyg žymiai išaugo lyginant 2009 m. su 2007 m. (3 pav.).

Šaltinis: McBride ir Kemper, 2009 p. 2-3

3 pav. Nedarbo lygis kaimiškuose rajonuose JAV pagal valstiją: A. 2007 m., B. 2009 m.

Nedarbo lygis 2007 m. JAV vos 4 valstijose buvo kiek daugiau nei 7 proc., tačiau prasidėjus pasaulinei krizei, 2009 m. pradžioje jau 21 valstijoje nedarbo lygis kaimiškuose rajonuose siekė 10 proc. ir daugiau. Galima daryti prielaidą, kad kaimiškieji rajonai priklausomai nuo struktūrinių ir sisteminių aplinkybių yra jautresni ekonominiam nuosmukiui. Iki kriziniu metu, siekiant sumažinti kaimo ir miesto atotrūkį buvo vykdomos struktūrinės programos skatinančios verslą vykdyti veiklą kaimiškuose rajonuose, būtent dėl darbo jėgos prieinamumo.

Kanada. Kanadoje yra pastebimas ryškesnis atotrūkis tarp užimtumo mieste ir kaimiškuosiuose rajonuose. Kaip teigia Kanados Švietimo Taryba (*Canadian Education Council*, 2006), svarbiausias politikos uždavinys, siekiant tolygaus šalies augimo, turi būti švietimo ir mokymo galimybių tarp kaimo ir miesto suvienodinimas. Toje pačioje studijoje teigiama, kad kaimiškuose rajonuose Kanadoje didesnis nedarbas, frikcinio nedarbo periodai trunka ilgiau bei būdingas mažesnis darbo jėgos dalyvavimas darbo rinkoje (CEC, 2006, p. 5-6).

Įvairių valstybių atvejų analizė leidžia daryti išvadą, kad pasauliniu mastu kaimiškieji rajonai yra sunkioje būklėje: jie jautrūs ūkiniams svyravimams, nedarbas čia didesnis, užimtumo problema gaji. Nors kai kuriose šalyse struktūrinių problemų priežastys panašios, valstybės pasižymi specifika, kuri nulemta kultūrinių, socialinių ir kitų objektyvių aspektų. Todėl tiriant kiekvieną atvejį atskirai būtina pradėti nuo atvejo specifiką sąlygojančių aplinkybių, identifikuojant pirmines kaimiškųjų regionų atsilikimo, vystymosi, didelio nedarbo ir žemo užimtumo priežastis. Ši išvada metodologinėje darbo dalyje bus panaudota konstruojant ir modeliuojant tyrimo eigą specifiniam Tauragės atvejui ištirti ir aprašyti.

1.2. Europos sąjungos nedarbas ir kaimiškieji rajonai bei užimtumo politika

Praeitame skyriuje atlikta pasaulinio konteksto užimtumo analizė parodė, jog nedarbo problema pastaruoju metu itin opi, o to pasekmės – didėjantis skurdas, regionų dezintegracija ir ekonominio vystymosi netolygumas, lėtėjantis ekonominis augimas apskritai, socialinė įtampa, nusikalstamumas ir pan. Parodyta, kad nedarbo problemai itin jautrūs kaimiškieji rajonai, analizuojant įvairių valstybių atvejus už Europos Sąjungos ribų.

Šio skyriaus tikslas – išanalizuoti ir apibendrinti nedarbo tendencijas Europos Sąjungoje, akcentuojant jos kaimiškuosius rajonus ir su jais susijusias problemas. Analizei naudoti įvairūs Europos Sąjungos ir jos institucijų dokumentai bei tyrimai. Skyrių sudaro du poskyriai, pirmasis jų skirtas bendrosioms nedarbo tendencijoms ir užimtumo didinimo politikai Europoje aprašyti, antrasis – Europos Sąjungos kaimiškųjų rajonų situacijai ir politikai apibendrinti.

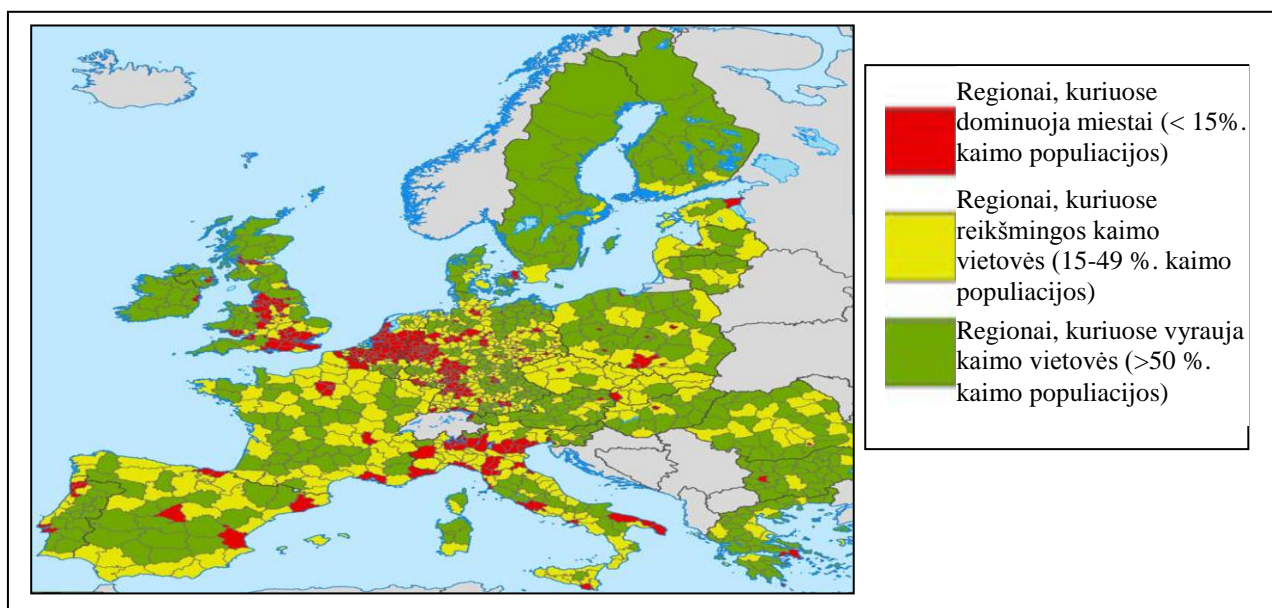
1.2.1. Užimtumo didinimo kaimiškuosiuose rajonuose aktualumas ir svarba

Pirmoje darbo dalyje jau buvo aprašytas darbo rinkos situacijos sudėtingumas įvairiose šalyse ir kontinentuose, taip pat buvo įrodytas kaimiškųjų rajonų problemiškas šiandien dienai. Įvardintos tokios problemos, kaip kaimiškųjų rajonų skurdas, sąlygotas darbo rinkos nepajėgumu užtikrinti užimtumo galimybes, pajamų nepakankamumas kaimiškuose rajonuose, prastesni darbo rinkos rodikliai nei miestuose ir pan. Šiame skyrelyje apibendrinamas kaimiškųjų rajonų nedarbo arba nepakankamo užimtumo aktualumas šiandien dienai, bei įvertinama užimtumo juose didinimo svarba.

Vienas iš Europos sąjungos pagrindinių tikslų – tai yra tolygus, subalansuotas ir tvarus augimas visos jos teritorijos vystymosi atžvilgiu. Jei miestuose ir kaimuose galimybės dirbti bei gauti pajamas pasiskirstys netolygiai, ilgainiui tai ne tik gilins netolygų pragyvenimo lygį, bet ir kaimiškųjų rajonų atsilikimą, miestų atotrūkį, migraciją iš kaimo į miestą, kaimiškųjų rajonų nykimą ir pan. Todėl yra itin aktuali kaimiškųjų rajonų priežiūra ir politika skatinanti užimtumą juose, bei didinanti namų ūkių galimybes generuoti pajamas kaimiškosiame vietovėse.

Būtent šiandien dienai vyraujančios tendencijos rodo, jog paskutiniu metu ES taikant įvairias programas, bei skiriant papildomą finansavimą kaimiškųjų vietovių vystymuisi, pasirinkta aiški kryptis ir siekiamas tikslas – sudaryti tinkamas sąlygas oriam pragyvenimui kaimiškuose rajonuose – ilgainiui yra realus pasiekti. Visgi kol kas kaimiškieji regionai užimantys didelį ES plotą (4 pav.) susiduria su vystymosi ir infrastruktūros plėtros problemomis.

4 paveiksle pateiktas ES-25 žemėlapis, kuriame atspindi regioninis Europos susiskirstymas. Žemėlapis nuspalvintas trimis spalvomis, iš kurių raudona reiškia miestų regionus (<15 proc. gyventojų šiuose plotuose yra kaimo gyventojai), geltona spalva pažymėti regionai, kuriuose kaimo populiacija sudaro reikšmingą dalį (nuo 15 iki 49 proc. gyventojų), žalia – kaimiškieji regionai, kuriuose kaimo populiacija sudaro daugiau nei 50 proc. visų gyventojų.

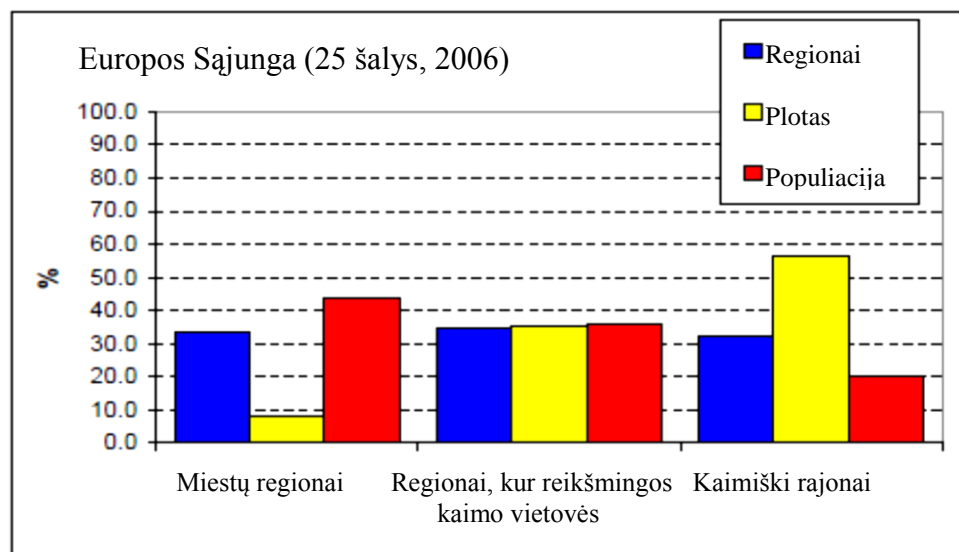
Šaltinis: EK, 2006 p. 42

4 pav. ES regionų klasifikavimas pagal kaimiškųjų rajonų apgyvendinimą

Tuo tarpu, 5 paveiksle, pateikti įvertinti santykiai tarp aukščiau įvardintų trijų regionų tipų (miestų regionai, regionai, kuriuose reikšmingą dalį sudaro kaimo populiacija, kaimiškųjų rajonų regionai) bei jų skaičiaus, ploto ir populiacijos. Iš 5 paveikslo matoma, kad visų regionų skaičius apylygis, tačiau kaimiškieji rajonai užima daugiausia ploto, nors juose gyvena mažiausiai žmonių. Kaip teigia kaimiškųjų rajonų vystymosi studijos autoriai (EU, 2010, p. 5-7), kaimiškieji rajonai ilgainiui plės ir populiacijos požiūriu.

Šiandien dienai, Europos kaimiškieji regionai užima daugiau ploto nei miestai, tačiau kaimiškieji rajonai yra kur kas rečiau apgyvendinti. Prognozuojama, kad ateityje (ilguoju laikotarpiu) Europoje kaimiškieji rajonai augs iki 3,7 kartų greičiau nei miestų regionai. Todėl būtent šiandien reikėtų susirūpinti jau esamomis struktūrinėmis kaimiškųjų rajonų problemomis, kad ateityje jos mažėtų, o ne keltų grėsmę tų pačių vietovių ar netgi valstybių ekonomikoms. Tik 25 proc. regionai, kuriuose kaimo populiacija

sudaro reikšmingą dalį, yra laikomi pažangiais ir juose yra plėtojamos aukštos technologijos. Augant kaimo vietovių populiacijai, būtina stiprinti jų infrastruktūrą, idant ši galėtų aprūpinti darbo vietomis dar didesnę gyventojų skaičių, taip užtikrinant kaimiškųjų rajonų gyventojų pajamas (Peri-urbanization in Europe, 2010; p. 9).

Šaltinis: SERA, 2006 p. 7

5 pav. ES-25 regionų pasiskirstymas pagal regionų skaičių, plotą ir populiaciją, 2006 m.

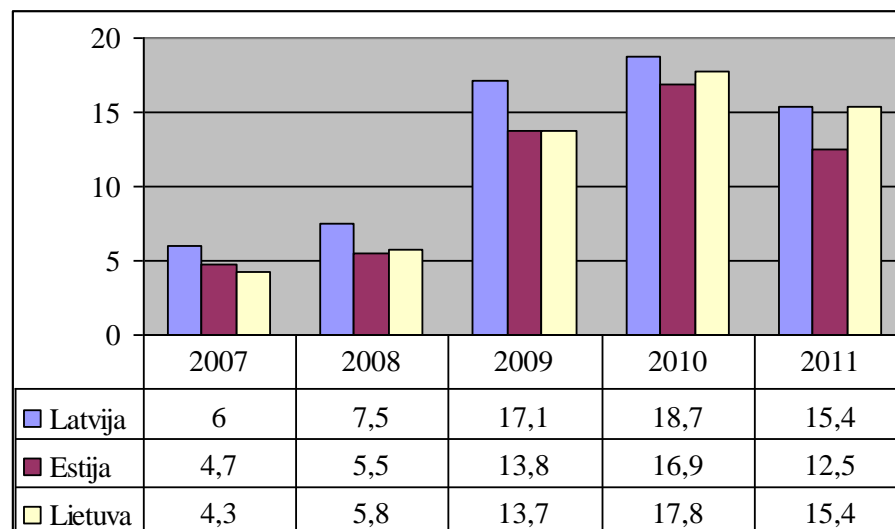
Svarbiausios apibendrintos priežastys, kodėl šiandien dienai aktuali kaimiškųjų regionų užimtumo problema yra šios: kaimiškieji rajonai – tai reikšminga ES teritorijos dalis, ateityje jų populiacijai augant ir nesiimant jokių priemonių, grėsmės ir problemos, susijusios su nepakankamu užimtumu juose tik didėtų. Todėl reikalinga šalinti jau esamas struktūrines kaimiškųjų regionų nedarbo problemas. Norint išvengti sudėtingos situacijos ateityje ir pagerinti esamą padėtį, būtina identifikuoti kaimiškųjų rajonų nedarbo priežastis bei jų populiacijos užimtumo didinimo galimybes.

Apibendrinus aktualumą ir būtinybę spręsti užimtumo problemas kaimiškuose rajonuose iš kurių išplaukia šio darbo tyrimo pagrindimas, kitame skyriuje bus apibendrinta tirsimo – Tauragės - atvejo specifika. Toliau analizuojamos išskirtinės Tauragės apskrities sąlygos ir charakteristikos, jog būtų galima apibendrinti, ar tirsimas atvejis yra universalus bei ar siūlomas tyrimo modelis jam tinkamas.

1.2.2. Europos sąjungos nedarbo tendencijos ir užimtumo didinimo politikos esmė

Dar XX a. pabaigoje Machin ir Manning (1998) atliktas tyrimas apie ilgalaikio nedarbo priežastis ir padarinius leido daryti išvadas, jog taip pat Europoje egzistuojančio skurdo pagrindinė priežastis yra darbo trūkumas, kuris sukelia grėsmę ne tik darbo neturintiems namų ūkiams, bet ir daro spaudimą atlyginimams darbo rinkoje, kurie linkę mažėti ir mažinti likusių namų ūkių pajamas (Machin ir Manning, 1998; p. 20-23).

Paskutiniu metu Europoje kaip ir pasaulyje vyravo neigiamos darbo rinkos tendencijos (žr. 4 priedą). Remiantis Europos Sąjungos statistikos agentūros „Eurostato“ duomenimis, bedarbystės lygis Europos Sąjungoje 2011 m. siekė 9,7% ir išlieka aukštas nuo pat 2009 m. Tai yra aukščiausias nedarbo rodiklis per visą 2000-2011 m. laikotarpį tiek ES, kaip ir euro zonoje, kurios rodiklis dar prastesnis (10,9 %). Anot UN (2012), Euro zona pastaruju metu patiria didžiausią bedarbystės lygį per visą savo istoriją, jo vidurkis siekia 10,9 proc. (2012 m. kovo mėn. duomenys). Kritiška situacija yra Viduržemio jūros regione: Ispanijoje nedarbo lygis siekia 24,1 proc. (2011 m. buvo 21,7%), Graikijoje – 21,7 proc. (2011 m. – 17,7 %), Portugalijoje – 13,5 proc. Iš kitų euro zonos valstybių nedarbo lygis didžiausias Airijoje – 14,5 proc. (UN, 2012, p. 3).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Europos statistikos departamento duomenis

6 pav. **Bedarbystės lygis Baltijos šalyse (%)**

Mažiausias nedarbo rodiklis 2011 m. ES užregistruotas Austrijoje (4,2 %). Reikėtų pažymėti ES šalis, kurios per 2010-2011 m. laikotarpį bedarbystės lygį sugebėjo sumažinti, tai: Bulgarija nuo 16,4% 2010 m. iki 11,2% 2011 m., Čekija atitinkamai nuo 8,7% iki 6,7%, Vokietija – nuo 7,5% iki 5,9%, Estija – nuo 13,6% iki 12,5%, Italija – nuo 10,1% iki 8,4%, Lietuva – nuo 16,4% iki 15,4%, Slovakija – nuo 18,8% iki 13,5%, Suomija – nuo 9,8% iki 7,8%. Lenkijos Respublika per tą patį laikotarpį sumažino bedarbystę nuo 16,1% iki 9,7%, t.y. net 6,4 proc., nors 2002 m. buvo pasiekas grėsmingai didelis nedarbas (20%). „Eurostatas“ taip pat išskiria Baltijos šalis kaip valstybes, kuriose 2008-2010 m. grėsmingai didėjo nedarbo lygis, o 2010-2011 jis sumažėjo labai pastebimai. (žr. 6 pav.).

Europoje užimtumo lygio didinimas yra prioritetinis klausimas. Europos Parlamentas įsitikinęs, kad Europos Sąjunga (ES) ir jos valstybės narės turi koordinuoti veiklą ir, kad siekis įgyvendinti visiško užimtumo tikslą turėtų tapti aiškiai apibrėžtu valstybių narių ir ES uždaviniu. Šiuo klausimu Europos Parlamentas parengė visą eilę programų.

Europos socialinis fondas, įkurtas 7-ojo dešimtmečio pradžioje, yra pagrindinė kovos su nedarbu priemonė. Šis fondas yra vienas iš keturių struktūrinių fondų, kurių tikslas – finansinėmis priemonėmis ir koordinuojant nacionalines regionines politikas mažinti ES valstybių ekonominės ir socialinės pažangos, o kartu ir ES regionų gyventojų gyvenimo lygio skirtumus (Dromantienė, 2002, p. 122).

Daugiausia dėmesio Europos socialinis fondas skiria pavieniams, darbo ieškantiems asmenims. Fondas remia pastangas įgyvendinti daugelį politikos uždavinių, taip pat padėti valstybėms narėms plėtoti savo darbo rinkas, tobulinti dirbančių ir darbo ieškančių žmonių gebėjimus. Valstybės narės ir ES regionai laikosi skirtingų nuostatų, be to, jų struktūros yra skirtingos. Valstybės narės pačios sprendžia, kuriems politiniams klausimams skirti daugiau dėmesio ir kaip tinkamiausiai naudoti Europos socialinio fondo pinigus labiausiai tobulintinioms sritims, nors iš valstybių narių ir taip reikalaujama ypač daug dėmesio skirti gebėjimams formuoti bei lygioms galimybėms. Europos socialinis fondas teikia prioritetą sritims, atitinkančioms užimtumo skatinimo planus, kuriais valstybės narės vadovaujasi įgyvendindamos Europos užimtumo strategiją (Dromantienė, 2002, p. 124).

Siekiant skatinti laisvą darbuotojų judėjimą ir padėti jiems rasti darbą kitoje valstybėje narėje 1992 m. įkurtas Europos užimtumo tinklas – EURES. EURES – bendradarbiavimo sistema, skirta palengvinti laisvą darbuotojų judėjimą Europos ekonominėje erdvėje ir Šveicarijoje. Europos Komisijos koordinuojamos sistemos partneriai yra viešosios užimtumo tarnybos, profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos. EURES pagrindiniai tikslai – informuoti ir konsultuoti persikelti linkusius darbuotojus apie darbo galimybes, gyvenimo ir darbo sąlygas Europos ekonominėje erdvėje, padėti darbdaviams samdyti

darbuotojus iš kitų šalių, konsultuoti ir orientuoti darbuotojus ir darbdavius pasienio regionuose (Kammerhofer, 2008).

Europos Sąjunga stengiasi pasiekti aukštą užimtumo ir socialinės apsaugos lygį, gerinti gyvenimo bei darbo sąlygas ir užtikrinti ekonominę bei socialinę sanglaudą. Europos Sąjungos vaidmuo - remti ir papildyti valstybių narių socialinės politikos veiklą, atitinkančią EB sutarties nuostatas. Tam yra priimami teisės aktai, kuriais ES lygmeniu apibrėžiami minimalūs darbo ir užimtumo sąlygų bei darbuotojų informavimo ir konsultavimo reikalavimai. Siekiant užtikrinti kuo kokybiškesnes teisingas įsidarbinimo galimybes bei darbo sąlygas, Europos Sąjungos lygiu yra priimti šie reikalavimai:

- ✓ **darbuotojų sveikata ir sauga:** bendros teisės ir pareigos, darbo vietos, darbo įranga, konkretus pavojus ir pažeidžiami darbuotojai;
- ✓ **lygiomis moterų ir vyrų galimybėmis:** vienodas elgesys su moterimis ir vyrais darbo vietoje, nėštumas, motinystės, vaiko priežiūros atostogos;
- ✓ **apsauga nuo diskriminacijos** dėl lyties, rasės, religijos, amžiaus, negalios ir lytinės orientacijos;
- ✓ **darbo teise:** darbas ne visą darbo laiką, terminuotos darbo sutartys, darbo laikas, jaunimo užimtumas, darbuotojų informavimas ir konsultavimas (Europos Komisija).

ES šalys privalo užtikrinti, kad nacionaliniais teisės aktais būtų ginamos šios ES užimtumo teisės aktuose (direktyvose) nustatytos teisės. ES darbo teisė yra pagrindinė priemonė užtikrinti ne tik aukštą užimtumo lygį ir tvarų ekonomikos vystymąsi, bet ir kad visoje Europos Sąjungoje būtų nuolat gerinamos gyvenimo ir darbo sąlygos.

Siekiant visapusiškesnės Europos užimtumo politikos, XX a. paskutiniame dešimtmetyje sukurtos šios programos:

- ✓ 1993 m. Baltoji knyga dėl augimo, konkurencingumo ir užimtumo (pirmą kartą užimtumo problemą iškelė kaip vieną svarbiausių Europos darbotvarkės klausimų);
- ✓ 1994 m. Eseno procesas (pagrindiniai tikslai: investuoti į profesinį mokymą, didinti užimtumą skatinantį augimą, mažinti ne darbo užmokesčio išlaidas, stiprinti aktyvią darbo rinkos politiką, kovoti su jaunimo ir ilgalaikiu nedarbu. Eseno procesas ES lygmeniu padėjo didinti informuotumą apie didelį nedarbą valstybėse narėse.);
- ✓ 1997 m. Amsterdamo sutarties įnašas (įkurtas nuolatinis, sutarties nuostatomis grindžiamas užimtumo komitetas, atliekantis patariamąją funkciją skatinant valstybių narių užimtumo ir darbo rinkos politikos kryptį koordinavimą);
- ✓ 1997-2004 m. Europos užimtumo strategija, kuri atnaujinta 2005 m. (Kammerhofer, 2008).

Europos užimtumo strategijoje (2011) teigiama, kad pavykus padidinti tam tikras pajamas gaunančių žmonių skaičių, padidėtų socialinės įtraukties laipsnis ir sumažėtų skurdas. Norint pasiekti šį ES tikslą reikalinga, kad valstybės narės dirbtų kartu ir koordinuotų šios srities politikos programas.

Europos užimtumo strategijos paskirtis – padėti koordinuoti valstybinių narių, asocijuotųjų šalių ir šalių kandidačių užimtumo politikos programas. ES vaidmuo – patarti kuriant politikos programas, stebėti ir koordinuoti jų kūrimo procesą. Įgyvendindamos sutartas užimtumo politikos programas valstybės narės gali tikėtis Europos socialinio fondo paramos (p. 1).

Pagal Europos 2020 strategiją, Europos Darbo Strategija siekia sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų visoje Europos Sąjungoje. Kad pasiektų šiuos tikslus, Komisija siūlo šiuos pagrindinius užimtumo tikslus:

- ✓ 75% 20–64 amžiaus žmonių turėtų dirbti;
- ✓ mokyklos nebaigusių asmenų dalis turėtų būti nedidesnė kaip 10%, bent 40% jaunesnės kartos atstovų turėtų turėti aukštąjį išsilavinimą;
- ✓ ant skurdo ribos turėtų būti 20 mln. žmonių mažiau.

Siekdama užtikrinti, kad kiekviena valstybė narė 2020 m. Europos strategiją pritaikytų prie savo konkrečios padėties, Komisija siūlo šiuos ES tikslus paversti nacionaliniais tikslais ir gairėmis (European Commission). Strategijos darbotvarkėje numatyti konkretūs veiksmai, kurie padės:

- ✓ skatinti darbo rinkos reformas, siekiant gerinti **darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyrą**;
- ✓ ugdyti šiandienos ir rytdienos darbams **reikalingus įgūdžius**;
- ✓ gerinti **darbo vietų kokybę** ir užtikrinti geresnes **darbo sąlygas**;
- ✓ sudaryti geresnes sąlygas **kurti naujas darbo vietas** (Europos Komisija).

ES užimtumo didinimo politikos esmė yra direktyvos ir sprendimai, kurie nuleidžiami valstybėms narėms ir pagal subsidiarumo principą, valstybių narių autoritetingos institucijos atsakingos už politikos reikalavimų įvykdymą. ES institucijos atlieka kontrolės ir priežiūros funkcijas. Kriterijų pagalba EK siekia vieningos ir tvarios politikos visos ES mastu.

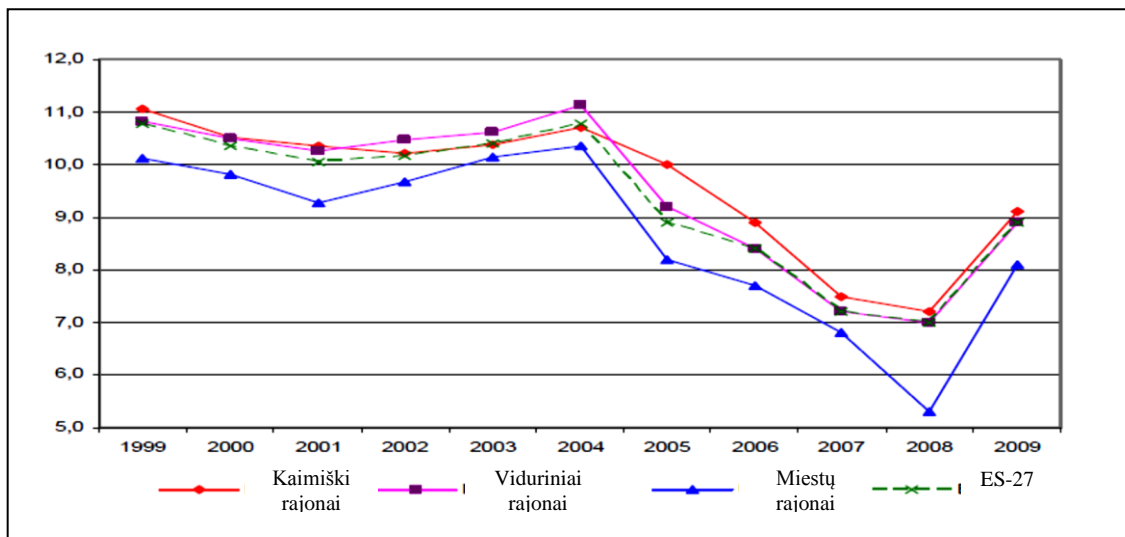
Aptarus ES bendrosios užimtumo politikos esmę, kitame skyriuje analizuojami ES kaimiškųjų rajonų atvejai ir situacija bei kaimiškųjų rajonų plėtros politika.

1.2.3. Europos sąjungos kaimiškųjų rajonų užimtumo situacija ir politika

Europos Komisijos studijoje (EC, 2012) pateikiama užimtumo, vystymosi ir inovacijų kaimiškuose rajonuose analizė. Kaip teigiama studijoje, ankstesniuose komisijos dokumentuose ir pranešimuose (kaip pavyzdžiui: EC, 2006) buvo identifikuota kaimiškųjų rajonų vystymosi atsilikimo ir užimtumo problema.

Kaimiški rajonai užima 57 proc. viso Europos Sąjungos ploto, juose gyvena 24 proc. sąjungos populiacijos. Juose užimtumo situacija itin įtempta ir nepatenkinama: užimtumo lygis kaimiškuose rajonuose siekia 62,5 proc., kai tuo tarpu reikalaujamas ir siektinas Europos Sąjungos rodiklis-kriterijus yra 75 proc. užimtumas. Kaip teigiama studijoje, 2006-2010 m. miesto ir kaimo darbo vietų ir užimtumo atotrūkis išliko maždaug pastovus (EC, 2012; p. 4-5).

Studijoje identifikuoti ir palankūs kaimiškųjų rajonų augimo, o tuo pačiu ir užimtumo juose didėjimo, veiksniai, tarp kurių: 1) natūralūs išteklių ir kaimiškųjų rajonų ekologiškumas, 2) ekonominių sektorių diversifikuotumas, 3) aukštesnė gyvenimo kokybė kaimiškuosiuose rajonuose. Taip pat identifikuotos kaimiškųjų rajonų vystymosi grėsmės, kurios įvardintos, kaip: a) neigiamos demografinės tendencijos ir jaunimo išvykimas iš kaimiškųjų rajonų; b) vieno sektoriaus vyravimas kaimiškuose rajonuose; c) vietinės infrastruktūros trūkumas bei kaimiškųjų rajonų neprieinamumas; d) prasti darbo jėgos įgūdžiai, žinių lygis, verslumo trūkumas, lėta inovacijų plėtra; e) neišvystytas socialinis ir institucinis kapitalas (EC, 2012; p. 6).

Šaltinis: EC, 2012 p. 12

7 pav. Bedarbystės lygis ES-27, pagal NUTS3 regionų klasifikaciją, 1999-2009

7 paveiksle pateikti bedarbystės duomenys pagal NUTS3 regionų klasifikaciją rodo, kad kaimiškuose ir viduriniuose rajonuose nedarbo lygis 1999-2009 m. buvo didesnis nei miestų rajonuose.

Atliktos atvejų studijos parodė, kad strategiškai planuojant ir palaikant viešojo bei privataus sektoriaus bendradarbiavimą, kaip ir stiprinant jų verslo ryšius, įmanoma pasiekti greitą kaimiškųjų rajonų augimą. Analizuojant pasisekimo ir geros praktikos istorijas, padarytos išvados, jog sėkmingiems projektams būtinos šios sąlygos: -teisingai ir konkrečiai apibrėžta tikslinė grupė; - gerai parengta mokymo programa, padalinta į atskiras fazes pagal tikslinės grupės poreikius; - lankstus, paklausos ir tikslinės grupės poreikiais besiremiantis projekto planavimas (EC, 2012; p. 7).

Machin ir Manning (1998) aprašė galimas politikos priemones, padėsiančias mažinti ilgalaikį nedarbą Europoje: a) priemonių, padedančių bedarbiams rasti darbą, taikymas b) subsidijos ar mokesčių mažinimas įdarbinantiems ilgalaikius bedarbius, c) lavinimo ir ilgalaikių bedarbių parengimo kursų subsidijavimas; d) tiesioginis darbo vietų kūrimas viešajame sektoriuje (Machin ir Manning, 1998; p. 26-27). Beveik visos priemonės naudojamos ES kontekste struktūrinių fondų paramos forma.

Kaimo regionai sudaro pusę Europos ploto, juose gyvena apie 20 proc. gyventojų. Europos Komisijos duomenimis, iki 2014 m. kaimo vietovėse darbo vietų skaičius gali sumažėti 5 mln. Diversifikuoti ekonominę veiklą ir pagerinti gyvenimo kokybę kaimo vietovėse siekiama Europos Sąjungos kaimo plėtros politika ir sanglaudos politika. Europos Sąjungoje veikia Europos žemės ūkio kaimo plėtros fondas (EŽŪKPF), Europos regioninės plėtros fondas (ERPF) ir Europos socialiniai fondai (ESF), kurie padeda įgyvendinti minėtą politiką.

Pagrindinės ERPF veiklos sritys:

- ✓ Ne žemės ūkio srities darbo vietų kūrimas (naujų įmonių, turizmo veiklos sričių plėtra ir kt.);
- ✓ Miestų ir kaimo vietovių prieigos ir jungčių plėtra, pirmiausia informacinės visuomenės srityje;
- ✓ Parama mažoms ir vidutinėms įmonėms (MVI) žemės ūkio (pagalba skatinant inovacijas ir naujų produktų kūrimą), maisto perdirbimo ar miškininkystės sektoriuje;
- ✓ Rizikos prevencija žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuje;
- ✓ Svarbiausios kaimų infrastruktūros plėtra, pirmiausia naujosiose valstybėse narėse.

Kadangi struktūriniai fondai vienu metu veikia kaimo ir miesto vietovėse, sudėtinga tiksliai nustatyti kaimo plėtrai skiriamą išlaidų dalį. 1 lentelėje apytiksliai galima matyti asignavimų pagal 2007-2013 m. sanglaudos politiką paskirstymas pagal teritorijos tipą (EK, Inforegio, 2012).

1 lentelė. Struktūrinių fondų paskirstymas pagal teritorijos tipą (mln. eurų) 2007–2013 m.

Teritorijos	ERPF		ESF		IŠ VISO	
	(mln. eurų)	proc.	(mln. eurų)	proc.	(mln. eurų)	proc.
Kaimo vietovės	47 127	17,56%	6 545	8,60%	53 672	15,58%
Menkai ar itin menkai apgyvendintos vietovės	7 860	2,93%	3	0,00%	7863	2,28%
Kalnai	6 037	2,25%	344	0,45%	6381	1,85%
Salos	3 916	1,46%	281	0,37%	4197	1,22%
Itin atokūs regionai	1 031	0,38%	1 188	1,56%	5399	1,57%
Teritorinio bendradarbiavimo vietovės*	9 441	3,52%	162	0,21%	9604	2,79%
Miesto vietovės	99 261	36,99%	9 706	12,76%	108 967	31,64%
Netaikoma	90 509	33,73%	57 844	76,04%	148 353	43,07%
Iš viso	268 361	-	76 073	-	344 435	-
Kaimo vietovių proc. siaurąja prasme	17,6%	-	8,6%	-	15,6%	-
Kaimo vietovių proc. plačiąja prasme	22,7%		9,1%		19,7%	

* jungiančios kelis regionus ar šalis

Šaltinis: http://ec.europa.eu/regional_policy/activity/rural/index_lt.cfm.

1 lentelėje matyti struktūrinių fondų išlaidas pagal 2007-2013 m. programą pagal teritorijos tipą. Aprašytųjų fondų dalis (iš viso 31,64 proc. bendrai) skirta miestų vietovėms, ir tik apie 15,58 proc. bendrai skirtų lėšų atiteko kaimo vietovėms, kas sudarė 53 672 mln. eurų. Ši finansinė parama skiriama įvairiems projektų vykdytojams pagal griežtus reikalavimus ir užtikrinant nuoseklią projektų kontrolę. Lėšų panaudojimo efektyvumui reikalingos atskirtos studijos ir tyrimai, siekiant įvertinti projekcinės veiklos grynąjį efektą ir naudą.

Pristačius Europos situaciją ir kaimiškųjų rajonų politiką, kitame skyriuje analizuojamas Lietuvos atvejis: Lietuvos užimtumo ir nedarbo tendencijos, jų padėtis regionuose ir kaimiškuose rajonuose bei vykdomos politikos galimybės ir faktinė politika.

1.3. Nedarbo tendencijos Lietuvoje ir jos kaimiškuosiuose rajonuose. Lietuvos užimtumo didinimo politika

Nedarbas bei pajamų lygis yra svarbūs socialiniai indikatoriai, parodantys valstybės socialinę, ekonominę ir net politinę gerovę. Asmenims netekusiems darbo valstybė paprastai moka pašalpas.

Pašalpos, arba transferiniai mokėjimai, yra našta biudžetui bei turi neigiamą poveikį darbo rinkai, nes kenkia motyvacijai dirbti, taip pat neigiamai įtakoja bendrąjį ūkinį efektyvumą.

Pagal Jakutį ir kt. (2005) nedarbas, ekonomine prasme yra visuomenės išteklių švaistymas ir darbo neturinčių žmonių egzistavimo sąlygų ardymas. Jis sukelia ir neekonominio pobūdžio socialinių problemų (p. 227). Todėl šalys siekia visiško užimtumo.

Šiuolaikinės ekonomikos teorijoje *visiškas užimtumas* yra sąvoka, apibūdinanti šalies ekonomikos būklę, kai nėra nedirbančių savo valia. Tai labai pageidautina, bet mažai reali šalies situacija. Dėl darbo jėgos kaitos ir dėl to, kad žmonės kuri laiką nedirba, ieškodami ir rinkdamiesi naują darbą, taip pat dėl struktūrinių ekonomikos pokyčių – darbo vietų sumažėjimo, mažėjant kai kurių profesijų paklausai, - visuomet neišvengiamai esama daugiau ar mažiau bedarbių. Dėl išvardytųjų priežasčių žmonės priversti pereiti į naują darbą tose srityse, kurios plečiasi ir stiprėja. Martinkus ir kt. (2000) *visišką užimtumą* apibūdina, kaip ekonomikos situaciją, kai nedarbo lygis yra kuo žemiausio lygio ir nesąlygoja infliacijos padidėjimo, tai maksimalus gyventojų (darbo išteklių) ekonominio panaudojimo lygis (Martinkus ir kt., 2000, p. 64-65).

Pagrindinių ekonomikos terminų ir sąvokų (1997) žodyne teigiama, kad **visiškas užimtumas** pasiekiamas tada, kai registruotų bedarbių skaičius atitinka laisvų darbo vietų skaičių. Tai parodo situaciją, kai nedarbas egzistuoja tik dėl darbo paklausos ir pasiūlos neatitikimo (netinkama ieškančiųjų darbo kvalifikacija ar norai). Pagal tą patį žodyną, užimtumas, skirtingai nei darbas, yra ne tik veikla, bet ir ekonominiai bei teisiniai santykiai tarp žmonių, dalyvaujančių darbo kooperacijoje. Žmogus laikomas užimtu ir tuomet, kai jis laikinai nedirba: atostogauja, poilsiauja, gydosi ir pan. Svarbu, kad jis tam tikru būdu yra susijęs su konkrečia darbo vieta, įmone, įstaiga, organizacija, savo verslu ir pan. Demokratinėse visuomenėse administracinė darbo prievarta (išskyrus numatytus atvejus) yra neleistina. Savanoriškas piliečių neužimtumas negali būti ribojamas. Valstybės uždavinys – sudaryti sąlygas visiškam, produktyviam ir laisvai pasirinktam piliečių užimtumui, siekiant įgyvendinti jų teisę į darbą (Pagrindinių ekonomikos terminų ir sąvokų žodynas, 1997).

Panaikinti nedarbą ir pasiekti visišką užimtumą yra vienas pagrindinių makroekonomikos politikos tikslų. Tačiau praktikoje dažnai rinkos ūkis visų norinčių dirbti negali aprūpinti darbo vietomis. Taigi kiekvienos šalies vyriausybės susiduria su nedarbo mažinimo problemomis.

Apibendrinus galima teigti, kad *visiškas užimtumas* yra vienas svarbiausių darbo rinkos politikos tikslų. Tačiau tai dar daugiau siekiamybė nei praktinė galimybė ar situacija. Darbo rinkos mechanizmo reguliavimui efektyvi valstybės politika, padedanti sušvelninti neigiamas ekonomines-socialines nedarbo pasekmes, o dar labiau pageidautinas užimtumo didinimas, taip eliminuojant nedarbą.

Lietuvos vyriausybė taiko tam tikras darbo rinką įtakojančias priemones, tokias kaip darbo biržos paslaugos ir programos, mokesčių sistemos lengvatos, smulkaus verslo rėmimas ir t.t. ES rekomenduoja eilę užimtumo priemonių, tačiau valstybės narės yra atsakingos už savo pačių užimtumo politikos vykdymą.

1.3.1. Nedarbo dinamika Lietuvoje

Šiame skyriuje apžvelgiama Nedarbo Lietuvoje dinamika pastaruosiu metu tam, kad būtų galima nustatyti jautriausius regionus ir situacijos darbo rinkoje padėtį.

Per pastaruosius penkis metus (2007–2011 m.) gyventojų sumažėjo 140,4 tūkst. (4,3%) (8 pav.). Šalies gyventojų skaičius mažėjo dėl pagrindinių dviejų priežasčių – tarptautinės migracijos balanso (išvyko iš Lietuvos daugiau gyventojų nei atvyko) bei natūralios gyventojų kaitos deficito (mirė daugiau nei gimė) (LR Statistikos departamentas, 2012).

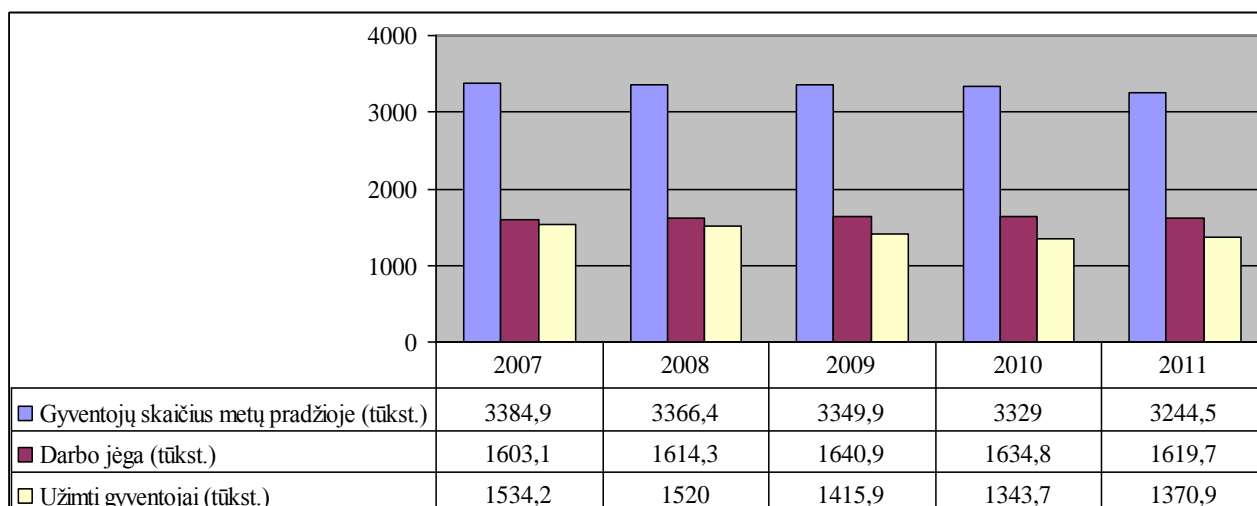
2 lentelė. Bedarbių skaičius ir nedarbo lygis Lietuvoje 2006-2011 m.

Metai	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Bedarbiai (tūkst.)	89,3	69,0	94,3	225,1	291,1	248,8
Nedarbo lygis (%)	5,6	4,3	5,8	13,7	17,8	15,4

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LR Statistikos departamentą

Darbo jėgos emigracija, ypač aukštos kvalifikacijos specialistų, yra didelė kliūtis šalies ekonominei plėtrai. Fiksuotas darbo jėgos dydis didėjo nežymiai, o užimtų gyventojų skaičius mažėja per visą tiriamąjį laikotarpį. (Užimtų ir nedirbančių gyventojų santykis parodo nedarbo lygį.). Per vienerius metus (2006-2007 m.) bedarbių skaičius sumažėjo 20,3 tūkst., t.y. 23%, nedarbo lygis sumažėjo 1,3 procentinio punkto.

2007 m. nedarbo lygis buvo 4.3%, tai pats mažiausias nedarbo rodiklis per 2006-2011 m. laikotarpį. 2008 m. nedarbo lygis padidėjo 1,5 procentinio punkto lyginant su 2007 m. 2009 m. darbo rinkos padėtis stipriai pablogėjo, nedarbas siekė 13,7%, o bedarbių skaičius padidėjo iki 225,1 tūkst., t.y. 139%. Kaip matome iš 2 lentelės pastebimas pikas 2010 m., kai bedarbių šalyje užfiksuota – 291,1 tūkst., nedarbo lygis – 17,8% (žr. 2 lent.). 2011 m. ekonomikos situacija pradėjo gerėti. Bedarbių skaičius sumažėjo iki 248,8 tūkst., t.y. 15% lyginant su 2010 m., o nedarbo lygis sumažėjo 2,4 procentinio punkto, tačiau nedarbas vis dar išlieka opia šalies problema (2 lent. ir 8 pav.).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal LR Statistikos departamentą

8 pav. Lietuvos gyventojų skaičius, darbo jėga ir užimti gyventojai (metų pradžioje)

Darbo tendencijos nėra palankios darbo rinkoje, tačiau jos nėra vienodos šalyje. Skirtinguose regionuose padėtis skirtinga. Kitame poskyryje analizuojama situacija tarp Lietuvos regionų – apskričių ir jų rajonų.

1.3.2. Lietuvos regionų ir kaimiškųjų rajonų užimtumo situacija

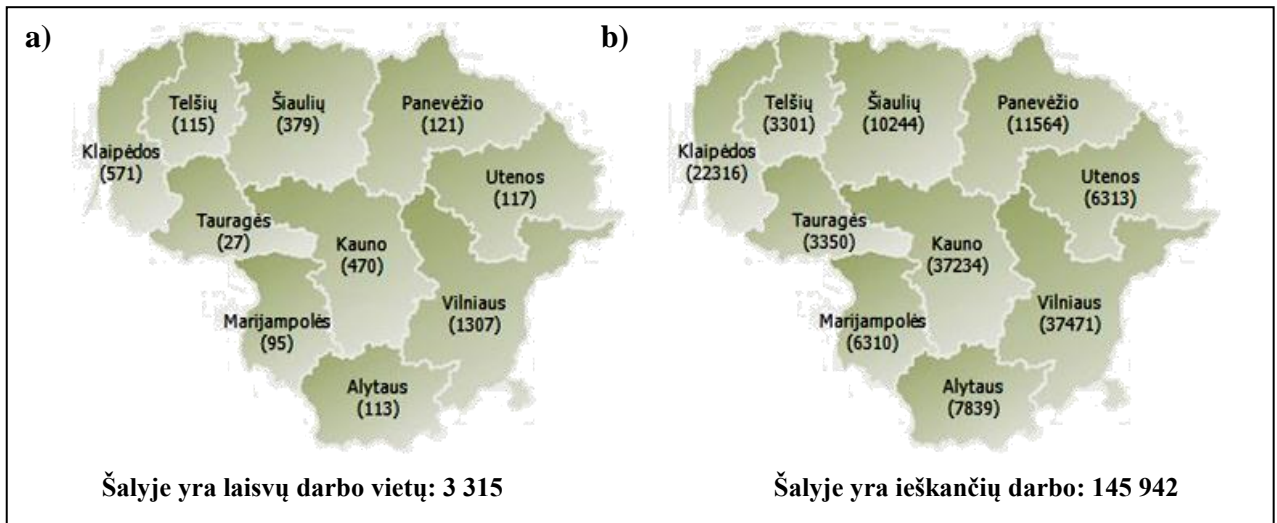
Administraciniu požiūriu Lietuva dalinama į 10 apskričių. Siekiant išsiaiškinti, kokia yra padėtis kiekvienoje iš jų, reikalinga lyginti apskričių duomenis atskirai. Nedarbo lygiui įvertinti yra svarbūs šie pagrindiniai rodikliai: gyventojų tankumas, bedarbių skaičius ir laisvų darbo vietų skaičius apskrityje.

9 paveiksle pateikti Lietuvos Darbo biržos duomenys: kairėje – a) laisvos darbo vietos kiekvienoje iš apskričių ir b) bedarbių skaičius apskrityje (2012 m. lapkričio 14 d. duomenys). Iš 9 paveikslo matyti, jog situacija Lietuvos darbo rinkoje yra įtempta, vienai darbo vietai tenka 44 darbo ieškantys asmenys, o kaip matysime toliau sudėtingiausia situacija yra Tauragės regione.

Pažymėtina, jog didžiausias nedarbo lygis vyrauja Alytaus, Utenos ir Tauragės bei Telšių apskrityse, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad Tauragės rajone laisvų darbo vietų skaičius mažiausias, atitinkamai bedarbių skaičius tenkantis vienai laisvai darbo vietai yra didžiausias – net 124 bedarbiai.

3 lentelėje pateikti duomenys, kurie procentiškai parodo padėtį kiekviename iš regionų atskirai: bedarbių dalis apskrityje – tai bedarbių apskrityje ir visoje Lietuvoje santykis, bedarbių skaičius į vieną

laisvą darbo vietą – tai abiejų dydžių santykis ir nedarbo lygis – tai bedarbių skaičiaus ir darbo jėgos santykis apskrityje.

Šaltinis: www.ldt.lt [prisijungta 2012 11 14]

9 pav. Laisvų darbo vietų ir bedarbių skaičius Lietuvoje (pagal regionus, 2012 lapkritis)

3 lentelė. Lietuvos laisvų darbo vietų ir bedarbių regionuose duomenys (2012 m. lapkritis)

Apskritis	Laisvų darbo vietų skaičius	Bedarbių skaičius	Bedarbių dalis šalies kontekste	Bedarbių skaičių į laisvą darbo vietą	Nedarbo lygis (2012 11 01)
Alytaus	113	7840	5,4%	69.4	12,5%
Kauno	470	37235	25,5%	79.2	9,3%
Klaipėdos	571	22317	15,3%	39.1	8,5%
Marijampolės	95	6311	4,3%	66.4	10,1%
Panevėžio	121	11565	7,9%	95.6	10,6%
Šiaulių	379	10245	7,0%	27.0	9,7%
Tauragės	27	3351	2,3%	124.1	11,4%
Telšių	115	3302	2,3%	28.7	11,4%
Utenos	117	6314	4,3%	54.0	12,3%
Vilniaus	1307	37472	25,7%	28.7	8,9%
VISO	3315	145952	-	-	9.7%

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos Darbo biržos duomenimis (www.ldt.lt [prisijungta 2012 11 14])

Apskritys skiriasi viena nuo kitos kaimo vietovių apgyvendinimo tankumu bei užimtumo situacija kaimo vietovėse. 4 lentelėje pateikti žemės ūkio darbuotojų ir kaimo vietovių populiacijos bei užimtumo

dalis duomenys. Iš jos (4 lent.) matyti, kad Lietuvoje kaimo populiacija 2008 m. sudarė 33 proc. visos populiacijos, o užimtumas kaimo vietovėse tesudarė 10,4 proc. viso šalies užimtumo. Užimtųjų žemės ūkio sektoriuje per aštuonerius metus (nuo 2000 iki 2008) sumažėjo 46,1 proc. Žemės ūkis laikytinas itin jautriu sektoriumi, ateityje jis susitrauks dar labiau dėl modernizavimo ir specifinės ES politikos. Pagal pasaulines tendencijas galima spręsti, kad mažėjantis užimtumas žemės ūkyje pareikalaus atitinkamų politikos priemonių, perkelti atsilaisvinusią darbo jėgą į kitus sektorius. Todėl reikalinga vykdyti kaimo plėtotės programas ir skatinti sektorių diversifikaciją bei kuo įvairesnių sektorių vystymąsi kaimiškuose rajonuose.

4 lentelė. Dirbantys žemės ūkyje, kaimo vietovių populiacija ir užimtumas Lietuvos apskrityse

Apskritis	Dirbantys žemės ūkio sektoriuje (2008)		Žemės ūkio darbuotojų pokytis (2000 -2008)	Kaimo vietovių populiacijos dalis (%)	Kaimo vietovių užimtumo dalis (%)
	Tūkst.	Proc.			
Alytaus	6,7	5,6	-59,3%	41 %	10,7
Kauno	16,1	13,3	-41,7%	28 %	8,4
Klaipėdos	13,8	11,4	-60,0	27 %	6,6
Marijampolės	13,1	10,9	-46,8	50 %	21,0
Panevėžio	13,6	11,3	-44,4	41 %	15,5
Šiaulių	24,6	20,4	-60,3	39 %	17,8
Tauragės	8,1	6,7	-30,8	59 %	24,3
Telšių	6,3	5,2	-28,1	41 %	16,2
Utenos	7,6	6,3	-55,1	44 %	16,0
Vilniaus	10,7	8,9	-39,8	22 %	3,3
VISO	120,7	100	-46,1%	33 %	10,4

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal Čiburienė, 2009 p. 5

Pastebėtina, kad daugiausia populiacijos, gyvenančios kaimo vietovėse, buvo Tauragės apskrityje (59 proc.), taip pat jos užimtųjų kaimo gyventojų procentinė dalis visame užimtume buvo didžiausia lyginant su kitomis apskritimis – 24,3 proc. Čia užimtumas žemės sektoriuje sumažėjo santykinai mažiau nei daugumoje apskričių – 30,8 proc.

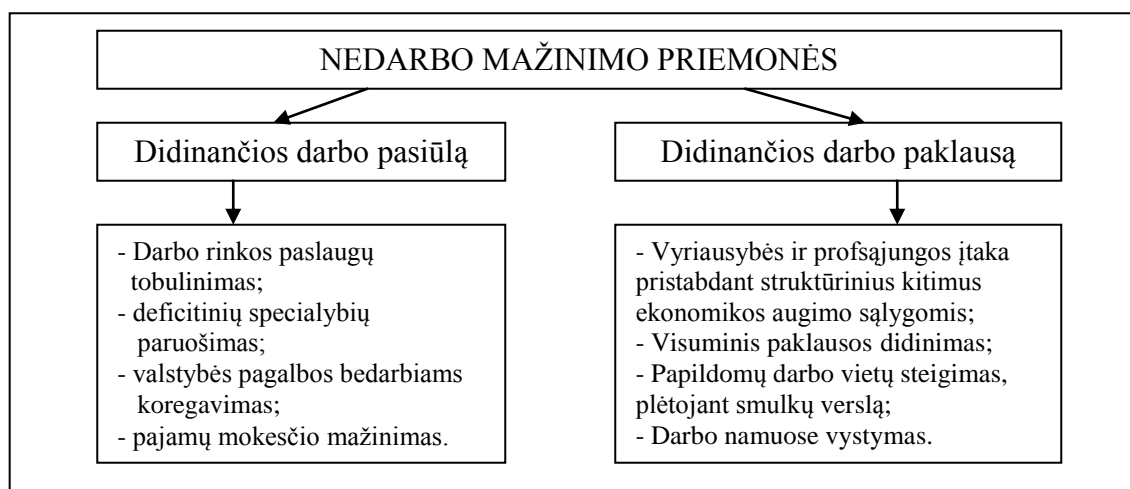
Išanalizavus darbo rinkos Lietuvos regionuose ir kaimiškose vietovėse tendencijas, kitame poskyryje analizuojamos priemonės ES priemonės, naudojamos Lietuvos kaimiškųjų rajonų užimtumui didinti. Tuo tarpu, kiekybiniai duomenys apie papildomus būtent Europos sąjungos lėšomis finansuotus projektus, vykdytus Tauragės apskrityje, patiekiami 5 ir 6 prieduose.

1.3.3. Europos Sąjungos priemonės Lietuvos kaimiškųjų rajonų užimtumui didinti

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnyje (1992) nurodoma, kad kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą ir turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju.

Jančiauskas (2006) **nedarbo mažinimo priemonės** skirsto į dvi grupes: didinančias darbo pasiūlą ir didinančias darbo paklausą (p. 19). Martinkus ir kt. (2000) siūlo *darbo pasiūlą* didinti šiais būdais (10 pav.): *tobulinant darbo rinkos paslaugas, tobulinant deficitinių specialybių profesionalų paruošimą; koreguojant valstybės pagalbą bedarbiams, mažinant pajamų mokesčių* (Martinkus ir kt., 2000, p. 65).

Martinkus ir Žilinskas (2008) siūlo šias *darbo jėgos paklausą* didinančias priemones (10 pav.): *vyriausybės ir profsąjungos įtaka pristabdant struktūrinius kitimus ekonomikos augimo sąlygomis; visuminis paklausos didinimas; papildomų darbo vietų steigimas, plėtojant smulkų verslą; darbo namuose vystymas* (p. 284-285).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Jančiauską (2006), Martinkų ir kt. (2000) ir Martinkų, Žilinską (2008)

10 pav. Nedarbo mažinimo priemonės ir jų klasifikacija

Nedarbas yra valstybės socialinės politikos dalis. Užimtumo ir socialinės apsaugos plėtra yra nepaprastai svarbi siekiant bendrų ilgalaikių ekonominės plėtros tikslų. Nuo jos priklauso sėkmingas ūkio vystymasis, kuris sukuria darbo vietas, taip pat suteikia galimybes užtikrinti reikiamą socialinės apsaugos lygį tiems žmonėms, kurie neteko pragyvenimo šaltinio ar gaunamos pajamos nėra pakankamos. Palankių sąlygų sudarymas darbuotojui ar savarankišką veiklą vykdančiam gyventojui yra vienas svarbiausių

ekonomikos plėtrą nulemiančių faktorių. Racionali socialinės apsaugos politika, teisingai derinanti pajamų netekusių žmonių apsaugą su paskatų darbui sudarymu, taip pat ženkliai gali veikti šalies ekonominę raidą.

Respublikos gyventojų užimtumo įstatymas suteikia socialines garantijas nedirbantiems. Valstybė garantuoja nemokamas profesinio orientavimo ir konsultavimo paslaugas bei informaciją apie laisvas darbo vietas, nemokamas darbo biržos paslaugas bedarbiams, nemokamą mokymą ir persikvalifikavimą, bedarbio pašalpą. Užimtumo rėmimo politiką įgyvendina Lietuvos darbo birža prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir jos teritorinės darbo biržos (LR užimtumo rėmimo įstatymas, 2006, 2 skirsnis, 8 straipsnis).

Gyventojų užimtumo priemonėms finansuoti sudaromas užimtumo fondas iš darbdavių privalomojo draudimo nuo nedarbo įmokų, labdaros pašalpų, darbo biržų pajamų, valstybės biudžeto dotacijų ir kt. darbdaviai privalo registruoti laisvas darbo vietas darbo biržoje, o ši – viešai jas skelbti (Martinkus, Žilinskas, 2008, p. 286).

Pagal Europos Tarybos užimtumo politikos gaires 2005-2008 m., 2008-2010 m. bei 2012 m. strategiją Lietuvos Respublika vykdo užimtumo politiką šiomis kryptimis:

- ✓ visiško užimtumo;
- ✓ darbo kokybės ir našumo gerinimas;
- ✓ socialinės ir teritorinės sanglaudos gerinimas.

Lietuva kasmet rengia Europos Komisijai programos metinės pažangos ataskaitas, kuriose pateikiama informacija apie įgyvendintas priemones makroekonomikos, mikroekonomikos ir užimtumo politikos srityse, aptariami veiksmai, kurių Lietuva ėmėsi dėl Europos Komisijos rekomendacijų, specifinio dėmesio reikalingų sričių ir Europos Vadovų Tarybos išvadų. O 2007-2013 m. Lietuvai, kaip ir kitoms atitinkamos šalims narėms, buvo skirta struktūrinė parama pagal ES sanglaudos skatinimo programą.

2. KAIMIŠKŪJŲ RAJONŲ UŽIMTUMO DIDINIMO GALIMYBIŲ TYRIMAS IR JO METODOLOGIJA

Pirmoje darbo dalyje pateikta teorinė medžiaga parodė, kad užimtumo problema šiomis dienomis yra vienas didžiausių ekonomikos iššūkių. Tuo labiau, įrodyta, kad kritiška yra kaimiškų rajonų situacija, kurie tempia žemyn ir miestus bei visas šalis atskirai.

Šioje darbo dalyje pasiūloma ir pristatoma tyrimo metodika, kaip įmanoma nustatyti užimtumo didinimo galimybes kaimiškuose rajonuose, kas neįmanoma be tikrųjų nedarbo arba nepakankamo užimtumo priežasčių kaimiškuose rajonuose nustatymo.

Dalį sudaro trys skyriai. Pirmajame dalies skyriuje pristatomas tyrimas per jo tikslą ir uždavinius, antrajame skyriuje – pristatomas tiriamas konkretus atvejis, išanalizuojant jo specifiką, t.y. Tauragės apskritis pristatoma ekonominiu, demografiniu ir užimtumo aspektais kartu pristatant su atveju susijusius duomenis bei jų šaltinius. Trečiajame dalies skyriuje pristatomas ir detaliam aprašomas siūlomas metodas.

Darbo dalies tikslas – pasiūlyti ir aprašyti metodą, įvertinantį pagrindinius nepakankamo užimtumo veiksnius – šioje dalyje pilnai įgyvendintas ir sudaro galimybes paskutiniuoju darbo dalyje metodą pritaikyti ir patikrinti.

2.1. Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Pirmoje darbo dalyje buvo identifikuotos šiandieninės pasauliniu mastu paplitusios užimtumo tendencijos bei svarbiausia problema – užimtumo lygio staigus sumažėjimas bei nedarbo lygio išaugimas. Nepakankamas užimtumas, arba aukštas nedarbo lygis, kaip buvo įrodyta, sukelia rimtas socialines ir ekonomines problemas, todėl turi būti sprendžiama ir ieškoma priemonių didinti užimtumą, o ypač tai turi būti daroma kaimiškuose rajonuose, kurie užima didelį plotą ir būdami atsilikę, stabdo viso regiono ar visos valstybės vystymąsi.

Identifikuota mokslinė praktinė problema yra paplitęs užimtumo mažėjimas. Praktinė tyrimo problema – kaip padidinti užimtumo lygį esamu momentu ypatingą dėmesį skiriant kaimiškosioms vietovėms ir rajonams. Šis tyrimas turėtų padėti nustatyti, kokios yra užimtumo didinimo galimybės, o įgyvendinant konkrečius tyrimo uždavinius bus įmanoma pasiūlyti apibendrintą metodiką konkrečiam tiriamajam, t.y. Tauragės rajono atvejui.

Tyrimo tikslas – identifikuoti užimtumo didinimo galimybes duotuoju atveju bei pasiūlyti priemones užimtumui didinti Tauragės rajono atveju. Siekiant išsikelto tyrimo tikslo, turi būti įgyvendinti atitinkami uždaviniai. Tyrimui keliami šie uždaviniai:

- išanalizuoti kitų autorių užimtumo problemai tirti siūlomas metodologijas ir metodus;
- nustatyti konkretaus atvejo užimtumo galimybes sąlygojančius ar užimtumą mažinančius veiksnius bei juos aprašyti;
- pasiūlyti adaptuotą metodologiją konkrečiam Tauragės atvejo užimtumo problemos tyrimui;
- nustatyti ir aprašyti atvejui tinkamas priemones skirtas vietos užimtumui padidinti.

Kiekvienas iš uždavinių yra logiškai išplaukiantis iš keliamo tikslo. Būtina analizuoti jau esančius tyrimus siekiant identifikuoti jų trūkumus bei pasiūlyti tobulėnes pastarųjų modifikacijas. Užimtumo veiksnių tyrimas betarpiškai susijęs su užimtumo galimybių didinimo identifikavimu. Paprastai tėra du būdai kovoti su neigiamais reiškiniais – tai yra rasti prevencines priemones jų priežastims arba šalinti jų padarinius. Antruoju atveju problema išsprendžiama tik iš dalies, todėl geriau kovoti su negatyvių reiškinų priežastimis, o ne padariniais.

Uždavinys, susijęs su konkretaus Tauragės atvejo analize, turimų duomenų ir jų panaudojimo tyrimui apibendrinimui - tai logiškas tolesnis žingsnis užimtumo didinimo priemonių nustatymui įgyvendinti. Identifikavus užimtumo didinimo galimybes, reikalinga naudoti efektyvias politikos priemones, siekiant geriausio rezultato. Taigi paskutinis tyrimo uždavinys yra efektyvios politikos, didinančios užimtumą rajone, aprašymas.

Šie uždaviniai betarpiškai susiję su tiriamos problemos tikslu ir nuosekliai padeda jį pasiekti. Kitame (2.2.) skyriuje pristatomi analogiški užimtumo problemos ir užimtumo didinimo galimybių tyrimai juos lyginant bei apibendrinant, o toliau – 2.3. skyriuje – apibendrinamas konkretus tiriamas Tauragės atvejis bei pasiūloma metodika Tauragės atvejo užimtumo problemai tirti.

2.2. Problemos tyrimo metodologija ir metodai

Šiame skyriuje apibendrinami teoriniai ir empiriniai kitų autorių tyrimai, kurie skirti užimtumo problemos analizei. Užimtumo lygio kritimas analizuojamas regioniniu ir makrolygio aspektu, atsižvelgiant į visuotinę šio meto recesiją. Iš pradžių kiekvienas tyrimas pristatomas atskirai, po to tyrimai lyginami, gretinami, randant skirtumų ir aspektų priešiško ar prieštaringo.

Prieš pradėdant detalią buvusių tyrimų metodologijos ir metodų analizę pasakytina, kas vienija ir kas yra bendro tarp jų, kas vyrauja visoje užimtumo lygio tyrimų eilėje. Dauguma naujausių tyrimų

pabrėžia tolygaus vystymosi svarbą siekiant palaikyti ekonominį augimą, o kartu ir natūralų darbo vietų kūrimą, taip pat daug dėmesio skiriama moterų išskyrimo ir nedarbo problemai. Toliau bus analizuojamos kelios studijos, kurios įrodo, kad moterų dalyvavimas darbo rinkoje kelia bendrąjį produktyvumą ir teigiamai veikia įmonių kaip ir bendrąjį ekonomikos augimą, tačiau natūralus ekonomikos augimas nesudaro palankių galimybių moterų užimtumui didinti. Kitas bendras aspektas studijose - tai regionų užimtumo analizė ir nedarbo kaimiškuose rajonuose priežasčių ieškojimas. Kitas žingsnis yra apibendrinti kiekvieną iš tyrimų atskirai ir padaryti išvadas analizuojant juos visus kartu.

Siekiant analizuoti esamą situaciją ir inovatyviai bei progresyviai žvelgti į tiriamą problemą, reikalinga analizuoti ne tik naujausias studijas, bet ir laiko egzaminą išlaikiusius tyrimus bei jų metodologijas. Dar daugiau, nepaisant besikeičiančios makroekonominės aplinkos ir ekonominių sąlygų, tikslinga analizuoti praeito amžiaus metodologiją, kuri projektavo ateities užimtumo tendencijas bei tikrinant, kas keistina ir pakeitus tai, pasiteisinusius tyrimus galima adaptuoti šiandienos problemai tirti ir spręsti.

Vienas iš aukščiau aprašytų studijų pavyzdžių tai yra 1993 m. pasirodęs Baltasis dokumentas (*Growth, competitiveness and employment, The challenges and ways into 21st century, 1993*), kuris yra tiriamo pobūdžio dokumentas, pateikęs ateinančio amžiaus problemų projekcijas, prognozes bei problemų sprendimus.

Tyrimo autoriai pažymėjo, jog jau tada, Europos Sąjungai dar tik pamažu stiprėjant, potencialus Europos augimas 1970-1990 m. per metus mažėjo nuo apytiksliai 4 proc. iki 2.5 proc. Per minėtąjį dvidešimtmetį Europą krėtė ciklinės užimtumo krizės, paklūstančios nuosmukių ir pakilimų kaitai, o investicijų lygis buvo linkęs kristi (iki 5 proc. per laikotarpį). Svarbu tai, jog studijoje nedarbas įvardintas kaip itin didelė grėsmė ir skatinama atsižvelgti į trijų rūšių nedarbą: ciklinį, struktūrinį ir technologinį.

Pagrindinis studijoje naudotas metodas – tai istorinės-statistinės ir loginės analizės metodas, lyginant buvusias ir esamas ekonomines tendencijas bei išvedant apibendrinimus apie jų pokyčius bei rezultatus. Studijoje sakoma, jog iki tol bendrija vargiai sugebėjo suderinti turtingumo ir darbo vietų įvairumo bei kiekio augimus. Kitaip tariant, šalis sukūrė daugiau produkto, tačiau tai sąlygojo netolygų turtingumo pasiskirstymą, nes lygios užimtumo galimybės nebuvo užtikrintos. Tokia išvada buvo padaryta analizuojant empirinius duomenis ir lyginant šalių statistiką.

Apibendrinant tyrimą, pasakytina, jog Baltajame dokumente (1993, p.) pateiktos rekomendacijos ir programų siūlymai buvo nuosekliai vykdomi per praėjusius dešimtmečius. Programos parengtos pagal mokslinį loginį-analitinį metodą, t.y. analizuojant esamą situaciją, projektuojant ateities pokyčius ir remiantis ekonomikos teorija bei modeliais, siūlomos priemonės užimtumui didinti. Pastebėtina, jog

didelis dėmesys skiriamas ekonominių reiškinių bei susijusių veiksnių prigimčiai (pavyzdžiui, kaip augimas sąveikauja su užimtumo galimybėmis ir lygiu). Ši studija – tai geros praktikos pavyzdys, kuriuo remiantis galima konstruoti konkretaus atvejo tyrimą. Vadinasi, tiriant Tauragės atvejį, pirmiausia reikalinga atlikti (makrolygio) ekonominę regiono ir jo aplinkos analizę, siekiant identifikuoti esmines vietines užimtumo tendencijas bei nedarbo priežastis. Tai logiškas metodologinis sprendimas, kuris yra padiktuotas teisingos tyrimų praktikos ir naudotinas konkrečiam – Tauragės - atvejui.

Panašaus pobūdžio metodologija, tačiau besiskirianti palyginamuoju aspektu (lyginamos kelios valstybės) buvo naudota Schettkat (2004, p.) atliktoje studijoje. Tyrimo tikslas buvo nustatyti ryšį tarp paklausos ir užimtumo lygio augimo skirtingose šalyse: JAV, Jungtinėje Karalystėje, Olandijoje, Prancūzijoje bei Vokietijoje. Tyrimas buvo sukonstruotas taip, kad leistų daryti išvadas apie paslaugų vaidmenį ekonomikoje. Gautas rezultatas buvo toks, kad paklausos tipas ir pobūdis arba struktūra įtakoja užimtumo lygį, tačiau palyginus menkai. Paklausos lygis kur kas labiau veikia užimtumo lygį ir jo augimą. Daryta išvada, jog aukštesnis JAV užimtumo lygis yra lemtas didesnių pajamų ir ekonomikos augimo, kuris didžiąja dalimi pasiekiamas ilgesnių darbo valandų bei didesnio darbo jėgos dalyvavimo rinkoje dėka. Tyrimas buvo atliktas etapais, tokių kaip agreguotos paklausos komponentų analizė, naudojant statistinę makroekonominę ir privataus vartojimo informaciją, namų ūkių elgesio darbo ir vartojimo rinkose, analizuojant mikrolygio duomenis, vertikalčiai analizuojant užimtumo įtaką paklausos struktūrai bei analizuojant užimtumo paslaugų sferoje struktūrą. Tyrime naudota statistinė ekonometrinė analizė yra tinkamas metodas užimtumo problemai tirti, tuo labiau tinkamas metodas yra nustatyti įvairių veiksnių ryšį su užimtumo lygiu ir pagal gautus rezultatus daryti išvadas apie priemones, naudotinas siekiant kelti užimtumo lygį.

Kalbant apie regioninę užimtumo politiką ir vietos užimtumo lygį, yra svarbi regiono vietos aplinkos analizė. Užimtumo didinimo galimybių identifikavimas įmanomas identifikavus regiono silpnąsias vietas bei detalčiai išanalizavus esamą situaciją. Atlikta teorinė analizė pirmoje darbo dalyje leidžia daryti prielaidas apie tipiškas kaimiškųjų rajonų problemas: atsilikimą, prastesnę infrastruktūrinę situaciją, lėtesnį kaimiškųjų rajonų vystymąsi, mažą ekonominės veiklos diversifikavimą, kas lemia mažesnes ir siauresnio spektro specialybių įdarbinimo galimybes. Tuo tarpu, kaip teigia SEGIRA (2010, p.) studija, siekiant identifikuoti užimtumo didinimo galimybes, reikalinga atlikti plataus spektro atvejo analizę, atsakant į tam tikrus klausimus susijusius su pačiu atveju ir jo aplinkos specifika.

Pagal SEGIRA (2010, p.) atvejų analizę, svarbūs yra šie kokybiniai aspektai bei:

- nustatyti priemones, kurios tiesiogiai įtakoja konkretaus kaimiškojo rajono užimtumą ir augimą;
- nustatyti rajonui būdingų ekonomiškai aktyvių sektorių tendencijas ir vystymąsi;

- nustatyti vykdomų rajonų ekonominės aplinkos ir vykdomos politikos rezultatus ir efektyvumą;
- nustatyti gerosios praktikos atvejus bei juos iširti (nusakant poveikį bei rezultatus);
- nustatyti rinkos trūkumus ir neefektyvumo priežastis;
- nustatyti pagrindinius rajono augimo veiksnius ir kliūtis;
- nustatyti ekonominės krizės įtaką vietiniam užimtumui ir augimui.

Šios studijos išvados iš dalies buvo panaudotos siekiant pasiūlyti užimtumo galimybių didinimo nustatymo metodologiją Tauragės atvejui.

Kalbant apie darbo rinkoje esantį struktūrinį nedarbą bei institucijas, kurių tikslas gerinti struktūrinio užimtumo situaciją, reikalingos studijos ir tyrimai, parodantys darbo biržų efektyvumą bei galimybes jį kelti. Vassilev ir kt. (2002) tokį tyrimą atliko Šveicarijos teritorinių darbo biržų pavyzdžiu. Jie atliko kiekybinį regioninių darbo biržų rezultatyvumo vertinimą bei priėjo išvados, jog yra daug galimybių kelti pastarųjų efektyvumą. Autoriai apibrėžę efektyvumą, kaip optimalų išteklių ir rezultatų santykį, nustatė, kad naudodamiesi techninio efektyvumo riba (efektyvumo galimybių sritimi, kuri apima galimybes, kai padidinus išteklių panaudojimą galima gauti didesnę rezultatą nei išteklių kaina) galima įvardinti neefektyvius ir nepakankamai efektyvius regioninius darbo biržos skyrius. Nors šio darbo tikslas nėra lyginti skirtingų darbo biržos skyrių efektyvumą bei apsiribojama vienintelio Tauragės atvejo specifika, pateiktas efektyvumo apibrėžimas yra esminis šio darbo metodologijai parengti. Efektyvumas gali būti vertinamas kaip rezultatyvumo pokytis, kintant panaudojamų išteklių kiekiui per laiko vienetą. Šis būdas vertinti efektyvumą aprašomas kitame darbo skyriuje (2.3 skyrius), kuris siūlomas apibendrinus efektyvumo teorijas ir metodus, tačiau į vertinimą žiūrint kur kas paprasčiau.

Šiame skyrelyje pateikta įvairių metodologijų analizė ir kitų tyrimų patirtis leido pasiūlyti Tauragės atvejo užimtumo problemos tyrimo metodiką bei suformuluoti sprendimus užimtumo situacijos gerinimui. Apie tai rašoma kitame – 2.3 skyriuje.

2.3. Siūloma tyrimo metodika ir atvejo specifika

Užimtumas – tai santykis tarp dirbančių asmenų skaičiaus ir darbo jėgos (darbingo amžiaus, norinčių dirbti asmenų). Kitaip tariant, užimtumo procentinė išraiška parodo, kiek procentų norinčių dirbti iš tikrųjų dirba.

Kalbant ne matematine kalba, nepilnas užimtumas – tai reiškiny, kai tik dalis darbingo amžiaus motyvuotų dirbti asmenų gali rasti užsiėmimą (darbą) darbo rinkoje. Nepilnas užimtumas – tai situacija, kai rinkoje yra bedarbių, o šių skaičius ir santykis su kitais darbo rinkos indikatoriais apibrėžia situacijos

blogumą - sudėtingumą. Kuo daugiau žmonių nedirba, tuo blogiau tiek valstybei, tiek jos gyventojams (namų ūkiams).

Reikalinga kova su nedarbu, didinant užimtumą bei jo galimybes yra įmanoma tik parengus strateginį planą, o pastarojo rengimas įmanomas išanalizavus esamą situaciją, vietos problemas ir jų priežastis.

2.3.1. Siūlomo tyrimo logika ir metodologiniai aspektai

Tauragės atvejo analizė ir metodo pateikimas yra susijęs su tam tikra logine veiksmų seka, kuriuos galima pavadinti metodologijos etapais. Šiame darbe siūlomą Tauragės atvejo tyrimo eigą galima suskirstyti į 7 etapus:

1. Tauragės apskrities ekonominės situacijos analizė ir vertinimas;
2. Tauragės rajonų konkurencingumo ir ekonominio pažangumo įvertinimas;
3. Rajono silpnųjų identifikavimas ir apibendrinimas;
4. Hipotezių apie veiksnius, lemiančius nedarbą rajone iškėlimas;
5. Kiekybinis įvardintų veiksnių svarbos išmatavimas ir įvertinimas;
6. Modelio, parodančio ryšius tarp įvairių kintamųjų (nedarbo rajone ir rajono ekonominių rodiklių), įvertinimas;
7. Užimtumo ir identifikuotų reikšmingų ekonominių faktorių ryšių radimas ir kiekybinis įvertinimas.

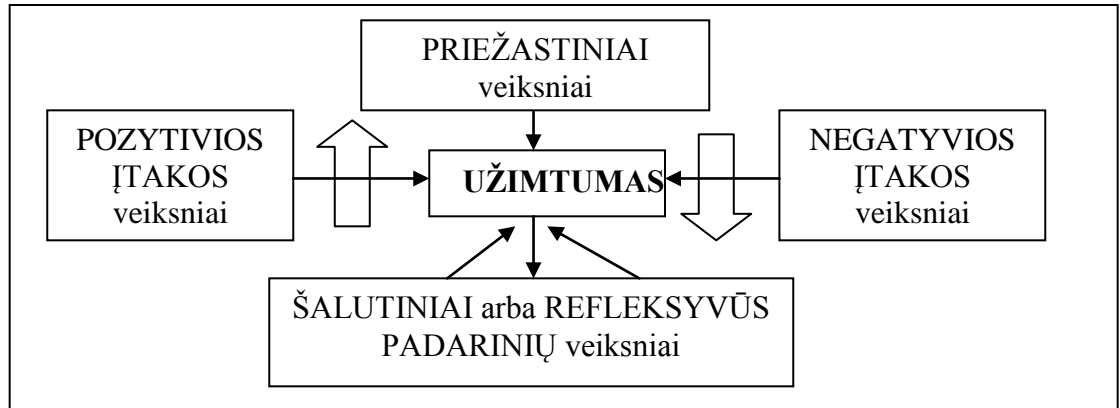
Pateikti tyrimo etapai susiję su tyrimo tikslo – užimtumo didinimo galimybių identifikavimu. Matome, kad tyrimui atlikti ir tyrimo modeliui pateikti būtina operuoti dviem priešingais dydžiais: užimtumu ir nedarbu. Tai susiję ekonominiai rodikliai, kurie paaiškina darbo rinkos situaciją, tačiau jie iš esmės parodo ją per priešingas tendencijas. Nedarbas ir užimtumas yra priešingi dydžiai, analizuojant jų priežastis atskirai įmanoma gauti išsamesnį jų priežasčių ir veiksnių žemėlapi.

Siekiant išsiaiškinti tiriamų rodiklių veiksnius ar jų lygio priežastis, šiame darbe laikomasi 4 etapų loginės operacijos taisyklių:

- iškeliami kokybinė hipotezė apie tiriamų dydžių veiksnius;
- atliekamas ekonometrinis tyrimas ryšiams nustatyti;
- gaunami ir tikrinami gauti rezultatai, jie interpretuojami;
- hipotezės patvirtinamos arba atmetamos.

Svarbu įvardinti nedarbą arba nepilną užimtumą sukeliančius bei įtakojančius veiksnius. Be priežastinių nepilno užimtumo veiksnių yra ir tokių veiksnių, kurie nėra pagrindinė nepakankamo užimtumo ar nedarbo priežastys, tačiau juos vienaip ar kitaip veikia.

11 paveiksle pateikta užimtumo veiksnių ir jų veikimo schema. Siekiant geriau paaiškinti, kokie veiksniai, kokiems priskirtini, tikslinga pateikti po kelis kiekvienos grupės veiksnių pavyzdžius. Užimtumo lygio visų trijų tipų pavyzdžiai pateikti 5 lentelėje.

Šaltinis: sudaryta autorės

11 pav. Siūloma užimtumo veiksnių klasifikacija ir jų veikimo schema

5 lentelė. Regioninį užimtumo lygį įtakojančios veiksniai

<i>Užimtumą sąlygojantys veiksniai (priežasties veiksniai)</i>	<i>Teigiamai užimtumą veikiantys veiksniai</i>	<i>Neigiamai užimtumą veikiantys veiksniai</i>	<i>Užimtumo didėjimo padariniai (refleksyvūs veiksniai)</i>
Natūralūs regiono ištekliai bei ekonomikos struktūra	Papildomos švietimo programos	Ilgalaikis struktūrinis nedarbas ir jo didėjimo prielaidos	Regiono augimas, regiono pajamų augimas
Regiono pažangos lygis bei išsivystymas	Vykdoma adekvati užimtumo politika	Negatyvios migracijos tendencijos	Regiono konkurencingumo didėjimas
Populiacijos dydis, demografinė situacija	Papildomų darbo vietų kūrimo programos	Bedarbystės transferiniai išmokėjimai	Pragyvenimo lygio gerėjimas

Šaltinis: sudaryta autorės

Trumpiau variant užimtumo ir nedarbo veiksniai galima suskirstyti į tris grupes: priežasties (arba sąlygojantys) veiksniai, teigiamos arba neigiamos įtakos veiksniai bei šalutiniai arba padarinių (dažniausiai refleksyvūs) veiksniai. Pastarieji čia svarbūs kaip veiksniai, sukeliantys grįžtamuosius ryšius ir grandinines reakcijas, t.y. jie atsiranda kaip reiškinių pasekmė ir stiprina reiškinių efektą (multiplikacinis poveikis) (11 pav. ir 5 lent.).

Nedarbo ir užimtumo lygiai yra priešingi reiškiniai, darbo jėgos lygiui nekintant, didėjant nedarbui, užimtumas mažėja. Nors šie reiškiniai priešingi ir susiję atvirkštinės proporcijos dėsnium, jų priežastys ir įtakojantys veiksniai gali būti visiškai skirtingi. Regiono nedarbo lygio priežastys dažniausiai yra mikrolygio ir susiję su struktūrinėmis problemomis, tokiais kaip, darbo jėgos kvalifikacija, neatitinkanti darbo rinkos poreikių, nepakankamas ekonomikos produktyvumas, per lėtas regiono augimas ir pan. Todėl siekiant identifikuoti rajono užimtumo didinimo galimybes, reikalinga identifikuoti trijų lygių faktorius:

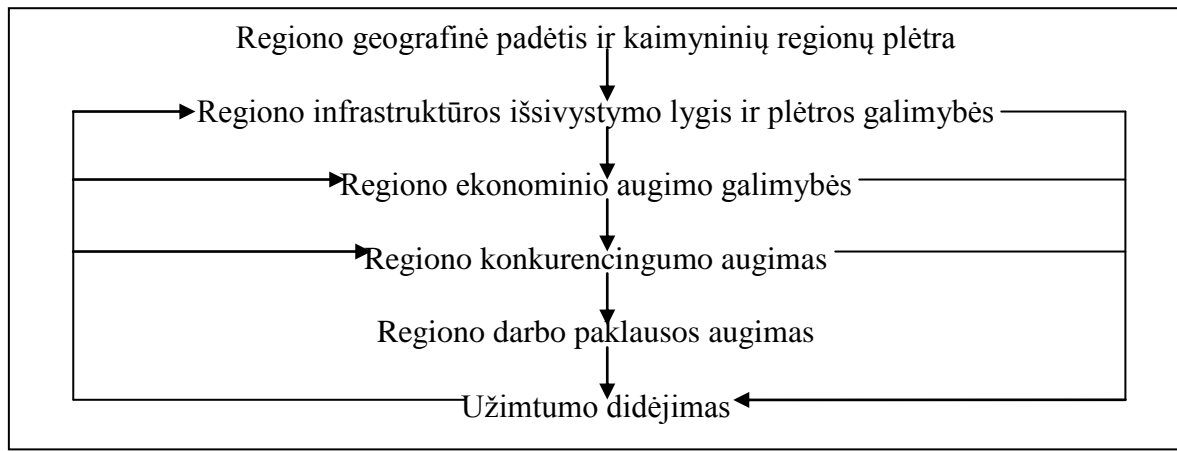
1. Identifikuoti užimtumą sąlygojančius ir veikiančius visų tipų veiksniai (priežastinius, įtakojančius ir šalutinius);
2. Išsiaiškinti nedarbo priežastis ir jį veikiančius papildomus faktorius;
3. Susintetinti turimus duomenis ir įvertinti identifikuotų veiksmų pokyčių efektus, jų stiprumą bei projektuoti galimybes atitinkamai veikti kreipiant veiksmų pasekmes tinkama ir reikiama linkme.

Tyrimo tikslas - išsiaiškinti užimtumo didinimo galimybes – labiausiai remiasi užimtumo lygio bei pokyčių priežasčių ir įvairių reiškinų darančių jam poveikį, analize. Duotuoju atveju, nėra kito būdo, kaip atrinkti galimus ir tirsimus poveikius, tik spėjant ir numanant bei keliant hipotezes apie reiškinų priežastis ir poveikį, bei tikrinant jas ekonometrinio metodo pagalba (panaudojant realius atvejo duomenis). Siekiant kuo tiksliau ir išsamiau identifikuoti užimtumui įtaką darančius reiškinis reikalingi keli analizės etapai:

a) makroekonominio užimtumo modelio sudarymas – makroekonominis modelis – tai teorinis formalizavimas reiškinų ir veiksmų, kurie veikia darbo rinką. Duomenims apie galimus poveikius surinkti pasitelkiama ekonomikos mokslo teorija bei prielaidos, kurios daromos analizuojant vietos darbo rinkos tendencijas. Iš ekonomikos ir jau apibendrintos teorijos galima manyti, kad darbo rinkai bei užimtumui teigiamą įtaką turi tokie dydžiai kaip regiono vystymasis, infrastruktūros plėtra ir plėtros galimybės, regiono konkurencingumas, logistinė regiono padėtis ir pan. Visgi tai yra kokybiniai parametrai, kuriems reikalingi matematiniai įverčiai ir būdas juos kiekybiškai matuoti. Reikalingas modelis, kuris normatyvines kategorijas paverstų skaičiais ir vertinamais dydžiais.

Regiono vystymąsi galima suprasti kaip regiono augimą, o pastarasis paprasčiausiu būdu matuojamas įvertinus regione sukuriama produktą. Šiam svarbūs tokie ekonominiai parametrai, kaip darbo

jėgos produktyvumas, gamybos rezultatyvumas ir pan. Į šiuos minėtus dydžius atsiremia regiono ateities vystymosi ir plėtros galimybės. Jei paimtume pradinį infrastruktūros lygį ir prognozuojamą regiono augimą, gautume duomenis apie prognozuojamą infrastruktūros plėtrą regione. Regiono konkurencingumą įmanoma įvertinti ir pagal darbo jėgos migracijos kryptį, naujo verslo kūrimosi statistiką regione. Geografinės vietos patrauklumas įvertinamas atsižvelgiant į kaimyninių regionų augimą, išsivystymą ir plėtros perspektyvas. Tai kas pasakyta galima apibendrinti logine schema, kuri bus konstruojamo ir tiriamo ekonominio modelio loginis pagrindas (12 pav.).

Šaltinis: sudaryta autorės

12 pav. Ekonominis modelio loginė schema: užimtumo didėjimas ekonomikai augant

b) darbo rinkos paskutinių tendencijų pokyčių analizė – ji gali padėti identifikuoti konkretaus regiono specifiką, kuri nėra būdinga bendriems atvejams. Atlikus regiono tendencijų analizę, lengviau išvengti sisteminių modelio klaidų bei gauti tikslesnes išvadas. Tokios analizės rezultatai duotuoju atveju taip pat pateikiami trečiojoje darbo dalyje.

c) analizuosimų dydžių įvardinimas bei jų vertinimo aprašymas – tai yra dviejų pirmųjų žingsnių apibendrinimo rezultatas. Sudarius ekonominį modelį bei priėmus prielaidas apie išskirtines atvejo sąlygas, apibendrinami pagrindiniai užimtumo didėjimo ir didinimo veiksniai bei nustatomi jų matavimo dydžiai, įverčiai bei vienetai. Aprašius matavimo vienetus ir parametrus, galima kelti hipotezes ir jas tikrinti.

d) hipotezių apie reiškinių ir dydžių pokyčių poveikį darbo rinkai išskėlimas - pirmoje dalyje atlikta teorinė analizė leido daryti prielaidas, jog užimtumo situacija regionuose ir jų kaimiškuose rajonuose didžiąja dalimi priklauso nuo jų išsivystymo. Išsivystymas gali būti apibrėžtas kaip gamybinis ir

technologinis lygis, kurį rajonas yra pasiekęs ar artimiausiu metu pasieks. Todėl galima manyti, kad užimtumo situacija gerės spartėjant regiono augimui.

1 hipotezė. Pirmoji tyrimo hipotezė susijusi su išorinėm užimtumo situacijos priežastimi, t.y. regiono ekonomikos augimu. Ji formuluojama taip: „*užimtumo didinimo galimybės ir pats užimtumo didėjimas priklauso nuo Tauragės regiono ūkinio augimo spartos.*“

Ši hipotezė bus patvirtinama arba atmetama atlikus ekonometrinį tyrimą, kurio pagrindinės dalys tai statistinė-matematinė analizė ir koreliacijos tarp kintamųjų tikrinimas. surinkus paskutinių metų duomenis, tikrinamas koreliacinis ryšys tarp ekonominio regiono augimo ir užimtumo tendencijos. Išvados ir tyrimo rezultatai pateikiami trečiojoje darbo dalyje.

Identifikavus ir verifikavus ekonominio augimo įtaką užimtumo situacijai regione, svarbu išsiaiškinti, ar vykdoma struktūrinė politika, tiesiogiai veikianti darbo rinką, buvo efektyvi.

2 hipotezė. Darbo tyrimui keliami antroji hipotezė susijusi su tiesioginėmis darbo rinkos politikos priemonėmis ir jų rezultatyvumu. Ji formuluojama taip: „*Tauragės rajone vykdyta valstybės išlaidų politika turėjo teigiamą poveikį vietos užimtumui.*“

Ši hipotezė tikrinama surinkus duomenis apie vykdytas programas ir jų rodiklių matavimą bei ekonometriniu būdu tikrinant duomenų statistinę priklausomybę t.y. priklausomybė tikrinama tarp užimtumo ir programų rezultatų duomenų. Trečiojoje darbo dalyje gauti rezultatai interpretuojami ir pateikiamos išvados apie hipotezės teisingumą.

Regioninė politika – tai konkrečiai geografinėi-administracinei šalies sričiai adaptuota arba bendrai šalyje vykdoma ir analizuojamame regione veikianti politika apskritai. Kiekvienas iš regionų pasižymi savo charakteristika ir būdingais bruožais, savo problemomis ir struktūrinėmis spragomis. Taikoma ekonominė politika gali būti tinkama – adekvati, arba neveiksminga. Neveiksminga ji yra tada, kai dėl tam tikrų vidinių arba išorinių veiksnių, neatneša pageidaujamo rezultato, arba sukelia priešingą nei tikėtasi poveikį. Tipiškiausias tokio atvejo pavyzdys – jau minėtas transferinių socialinių mokėjimų atvejis. Mokėjimus skiriant nedirbantiems namų ūkiams, siekiant padidinti jų pajamas iš pragyvenimo galimybes, gaunamas nepageidaujamas poveikis, apibendrinamas kaip demotyvacija dirbti, ribinio pasirinkimo atsiradimas, kai namų ūkiai teikia pirmenybę pašalpos gavimui, o ne darbui už atlyginimą lygų ar šiek tiek besiskiriantį nuo transferinio išmokėjimo.

e) ekonometrinis hipotezių tyrimas (patvirtinimas arba atmetimas) šiam žingsniui naudojami tipiniai ekonometriniai instrumentai (studento t-testas, Pirsono koreliacijos koeficientas ir pan.)

Vykdomos politikos efektyvumo vertinimas yra esminis faktorius ją ateityje koreguojant arba keičiant. Tam, kad suprastume, koks politikos efektas užimtumo situacijai reikia tirti politikos priemonių

ir užimtumo lygio ryšius. Tai ne visada akivaizdus sprendimas, nes politikos priemonės reikalinga išversti į kiekybinę kalbą, o efektų sumas (išorinių ir vidinių) sunku skaidyti. Kitaip tariant, jeigu per paskutinį pusmetį užimtumas padidėjo 3 proc. lyginant su praėjusių, tai nebūtinai absoliutus pokytis yra lemtas vykdytų politinių programų. Reikalinga ieškoti visų įtakančių veiksnių pokyčių sumos, o jų atskirus poveikius diferencijuoti.

Šiame darbe vykdomos politikos efektyvumas bus vertinamas stebint pasirinktų veiksnių pokyčius ir priimant *Ceteris paribus* sąlygą. Vadinasi, darysime prielaidą, jog kiti veiksniai nėra svarbūs, nekinta arba neįtakoja užimtumo lygio, tačiau tikėtina, kad jų paprasčiausiai nėra, nes sudarant modelį siekta įvertinti visus galimus veiksnius.

Efektyvumą, tam tikra prasme galima pervadinti greičiausiu geriausio rezultato gavimu. Jį matuoti įmanoma palyginant rezultato pokytį keičiantis priemonės kaštams, jeigu tokių yra per laikotarpio pasikeitimą. Tokia išraiška parodyta formulėje (1).

$$E = \frac{\Delta X}{\Delta C \Delta T} \times 100\%; \quad (1)$$

Formulė reikėtų interpretuoti taip:

E – efektyvumo koeficientas;

ΔX – tiriamo dydžio (pavyzdžiui užimtumo įvertinto uždirbamomis pajamomis, kurios yra lygios užimtųjų ir darbo užmokesčio sandaugai) pokytis;

ΔC – vykdomos dydžio X koregavimo programos kaštų pokytis;

$\frac{\Delta X}{\Delta C}$ - tai rezultato pokytis, programos kaštams pasikeitus, kitaip tariant tai ribinis rezultatyvumas,

arba kiek vienas kaštų vienetas atneša naudos (rezultato);

ΔT – laiko pokytis, šiuo atveju tai yra vieneri metai arba 365 dienos;

$\frac{\Delta X}{\Delta T}$ - rezultato pagreitis, arba kiek sukuriama naudos per laiko vienetą.

Efektyvumo koeficientas (E) lygus ribiniam rezultatui per laiko vienetą, arba ribiniam rezultatyvumui ir rezultatyvumo pagreičio sandaugai.

Ši formulė (1) bus panaudota politikos priemonių, naudotų Tauragės rajono užimtumui didinti, efektyvumui vertinti. Tyrimo rezultatai pateikiami trečiojoje darbo dalyje.

Su šios formulės interpretavimu susijęs kitas skyrelis, kuris aprašo, kaip naudojant efektyvumo koeficientą identifikuoti politikos neefektyvumą arba spragas. Jame analizuojami formulės dydžių galimo įgyjamos reikšmės jų kitimo intervalai ir formulės rezultato interpretavimas.

Politikos spragas apsprendžia jos neefektyvumas arba rezultatyvumo trūkumas. Poskyryje prieš tai, buvo pateikta formulė, kuri leidžia gauti efektyvumo koeficientą, tačiau jos interpretavimas susijęs su realiomis išvadomis ir koeficiento įgyjamų reikšmių skirtingais rezultatais.

Duotoji formulė (1) leidžia gauti ieškomo dydžio ribinio rezultatyvumo per laiko pokytį įvertį, tačiau ekonominis interpretavimas galimas tik įvertinus efektyvumo koeficiento įgyjamas reikšmes. Iš formulės aišku, jog efektyvumo koeficientas E priklauso nuo trijų kintamųjų, t.y. nepriklausomojo kintamojo – tiriamo dydžio pokyčio (X), taikomų priemonių dydžiui X koreguoti kaštų pokyčio bei laikotarpio, per kurį gaunamas X pokytis arba kitaip – rezultatas.

Taigi efektyvumo pokyčio įvertis parodo, kiek procentų užimtumas vidutiniškai dardėjo per vieną dieną grynąja jo procentine nauda. Pati efektyvumo pokyčio reikšmė – tai procentinis pokytis per programos vykdymo dieną yra vidutinis dydis kartu apibrėžiantis ir efektyvumą.

Formulės taikymo ir tikrinimo rezultatai Tauragės rajono atveju bei jų interpretacija pateikiama trečiojoje darbo dalyje.

Taigi šiame skyriuje buvo pristatyta tyrimo metodologija ir jos metodiniai aspektai. Tačiau prieš pradėdant tyrimą svarbu numatyti, kokios yra tyrimo klaidos rizikos ir kokie yra galimi netikslumai. Taip pat galutiniam tyrimo rezultatui ir darbo tikslui pasiekti, svarbu nustatyti vykdomos politikos efektyvumą ir jo mastą, kartu nusakant politikos spragas ir silpnybes. Tam taip pat pasirenkama atitinkama kiekybinė metodika, kuri aprašoma dviejuose skyreliuose toliau.

2.3.2. Tauragės atvejo specifika ir duomenys

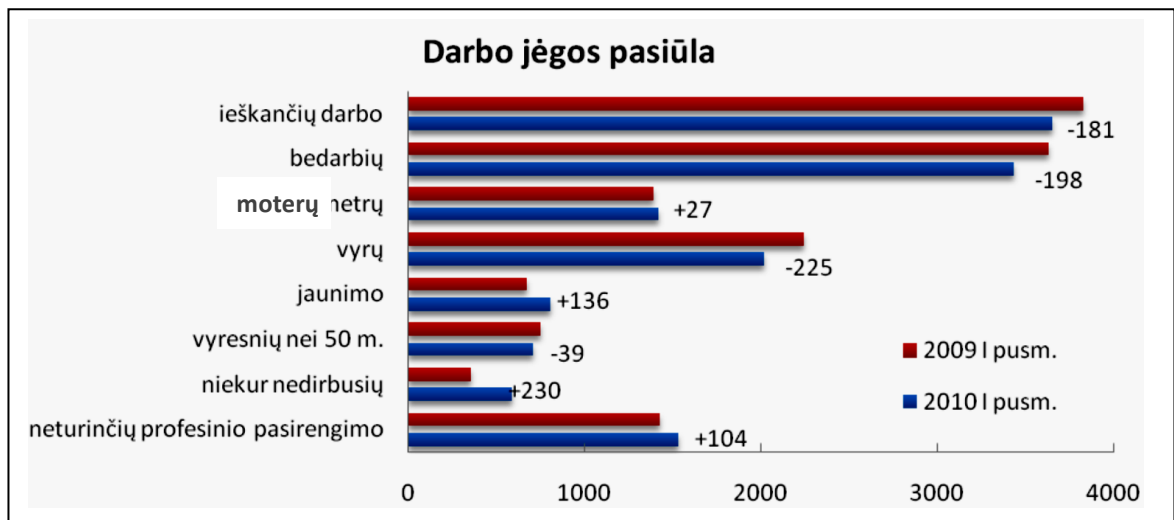
Tauragės atvejis pasirinktas, kaip ryškiausiai reprezentuojantis kaimiškų rajonų problemas Lietuvoje. Visgi siūlomas tyrimo modelis yra universalus ir tinkamas įvairioms kaimo vietovėms tirti. Tam, kad būtų įrodytas metodo tinkamumas, būtina išskirti Tauragės atvejo specifiką bei ją apibendrinus pateikti įrodymus, jog neegzistuoja jokios papildomos aplinkybės nulemiančios tam tikrų tyrimo rezultatų tendencingumą ar nukrypimą nuo realios situacijos.

Siekiant apsidrausti nuo netikslumų metodo struktūroje, šiame skyriuje pristatoma tiriamo atvejo išskirtinumas bei universalumas, taip pat pristatomi tyrimui naudoti duomenys. Naudotų duomenų šaltiniai yra išoriniai, tačiau čia svarbu pabrėžti, kad nepriklausomai nuo duomenų pobūdžio, metodas yra validus (tinkamas) ir jo struktūroje nėra klaidų. Tyrimo rezultatai gali būti netikslūs dėl išorinių duomenų šaltinių, jei pastarieji neužtikrina duomenų patikimumo, tačiau pats metodas yra galiojantis visiems atvejams, įvertinant išskirtines situacijas prielaidų pagalba.

Pirmoje dalyje buvo pristatyti Lietuvos darbo rinkos duomenys: bedarbių skaičius regionuose, laisvų darbo vietų skaičius apskrityse bei apskaičiuoti tarpiniai rodikliai – kiek bedarbių pretenduoja į vieną darbo vietą bei koks buvo nedarbo lygis apskrityse.

Tauragės atvejis yra specifinis. Nors jis išsiskiria ir gali būti apibūdintas, kaip regionas, kuriam būdingiausios kaimiškos vietovės, tai nėra kraštutinis atvejis. Pirmiausia, kaip minėta, Tauragės apskrityje daugiausia kaimiškųjų vietovių – net 59 proc. gyventojų Tauragės apskrityje gyvena kaime. Tauragės apskrityje daugiausia ir užimtųjų kaime – užimtumas kaime sudaro 24 proc. viso apskrities užimtumo. Tačiau užimtumas žemės ūkio sektoriuje lyginant su kitais regionais santykinai mažas – vos 6,8 proc. gyventojų dirba žemės ūkyje.

Bendri absoliutūs apskrities duomenys liūdnesni. Tauragės apskrityje 2012 m. lapkritį užregistruotos 27 laisvos darbo vietos, kai tuo tarpu bedarbių buvo – 3351. Vadinas vienai laisvai darbo vietai teoriškai teko apie 124 bedarbius – ir tai sudėtingiausia situacija visoje Lietuvoje, bei itin atitrūkusi nuo kitų regionų.

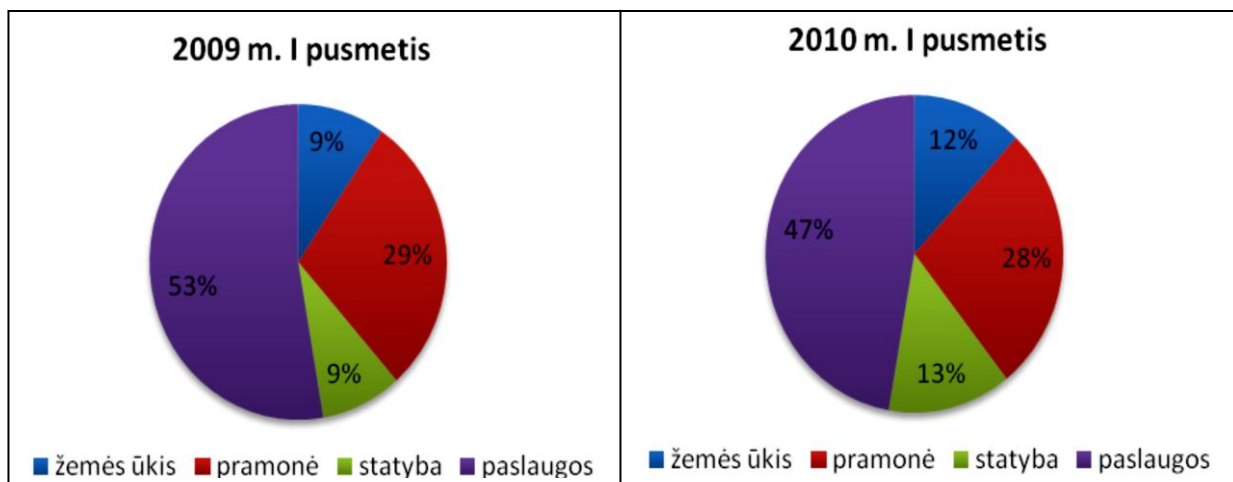
Šaltinis: teritorinė Tauragės apskrities Darbo birža

13 pav. Darbo jėgos pasiūla Tauragės apskrityje (2009 m. ir 2010 m. I pusmečiais)

Pagal Tauragės apskrities teritorinės darbo biržos duomenis, 2010 m. situacija darbo rinkoje buvo kiek nuosaikesnė nei 2009 m. 13 paveiksle pateikti minėtos Darbo biržos duomenis lyginant 2009 ir 2010 m. I-uosius pusmečius. Iš 13 paveikslo matoma, kad bedarbių santykinai sumažėjo analizuojamu laikotarpiu, visgi dėmesys atkreiptinas, kad sumažėjo ir ieškančių darbo, todėl santykinis bedarbių

sumažėjimas yra nereikšmingas. Nežymiai padaugėjo bedarbių moterų, kai vyrų nedarbas, tuo tarpu, mažėjo. Jaunimo situacija taip pat pablogėjo, 2010 m. I-ąjį pusmetį bedarbiais buvo 136 jaunuoliais daugiau, lyginant su 2009 m. I-uoju pusmečiu. Pozityvus faktas buvo tai, kad analizuojamu laikotarpiu nežymiai sumažėjo asmenų, vyresnių nei 50 metų nedarbas (- 39 asmenys). Visgi didėjo niekur nedirbusių ir darbo neturinčių asmenų skaičius (jis padidėjo 230 asmenų).

Žvelgiant į darbo paklausos situaciją Tauragės apskrityje, labiau reikalingi nekvalifikuoti darbininkai. Nekvalifikuotiems darbams Tauragės apskrityje per I-ąjį 2010 m. pusmetį buvo užregistruota 331 laisva darbo vieta. Palyginus su 2009 metų pirmu pusmečiu, specialistų su aukštuoju ir aukštesniuoju išsilavinimu paklausa išaugo 36,4 proc. punkto, tačiau darbininkų su profesine kvalifikacija poreikis augo labiau – 39,9 proc. punkto, nekvalifikuotų darbų paklausa išaugo 32,9 proc. punkto. Tai rodo rajono atsilikimą bei prielaidas kvalifikuotos ir išsilavinusios darbo jėgos migracijai į kitas Lietuvos dalis.

Šaltinis: teritorinė Tauragės apskrities Darbo birža

14 pav. Užimtumas pagal sektorius Tauragės apskrityje (2009 ir 2010 m. I pusmečiais)

14 paveiksle pateiktas užimtumas pagal sektorius lyginant 2009 ir 2010 m. I-uosius pusmečius. 14 paveiksle atsispindi užimtumo dalis žemės ūkyje, pramonėje, statyboje bei paslaugų sferoje. Didžiausia užimtumo struktūrinė dalis priklauso paslaugų sektoriui, 2009 m. I-ąjį pusmetį jame dirbo 53 proc. užimtųjų, 2010 m. I-ąjį pusmetį 47 proc. Kitaip tariant, užimtųjų paslaugų sektoriuje dalis sumažėjo 6 proc. Tuo tarpu, užimtųjų žemės ūkyje dalis išaugo ir statyboje 3 proc. Užimtųjų pramonėje tesumažėjo 1 proc. Pagal šiuos turimus duomenis galima daryti prielaidas, kad regiono vystymasis sulėtėjo. Tai, kad paslaugų sektorius traukiasi, reiškia regiono tolimą nuo urbanistinių tendencijų. Žemės ūkio plėtra

užimtųjų požiūriu paprastai laikoma atsilikimo požymiu. Užimtųjų statyboje didėjimas gali reikšti besiplečiančią infrastruktūrą bei būsimą nekilnojamo turto pasiūlos augimą.

Išanalizuotos Tauragės apskrities darbo rinkos tendencijos leidžia daryti prielaidas, kad Tauragės apskričiai būdingos kaimo vietovių vystymosi charakteristikos. Tai, kad Tauragės apskrityje yra daugiausia kaimo vietovių, rodo atvejo tinkamumą kaimiškųjų rajonų užimtumo didinimo galimybių analizei, tuo labiau, darbo rinkos situacija regione rodo tipiškas kaimo vystymosi tendencijas, ji yra įtempta ir reikalaujanti konstruktyvių sprendimų.

Svarbu pristatyti tyrimui naudotus duomenis bei įrodyti, kad naudoti duomenys neturi įtakos gautų tyrimo rezultatų tendencingumui ar pobūdžiui. Tyrimui naudoti Lietuvos darbo biržos ir Lietuvos Statistikos departamento duomenys. Visi naudoti duomenys yra prieinami internete ir gauti per viešąją prieigą.

Lietuvos darbo birža prie bedarbių priskiria tik tuos darbingo amžiaus gyventojus, kurie yra užsiregistravę teritoriniuose darbo biržos padaliniuose. Statistikos departamento duomenys apie gyventojų nedarbą gaunami betarpiškai stebint darbo rinką ir apklausiant į statistinę imtį patekusius šalies gyventojus. Statistikos departamento tyrimai paremti Tarptautinės darbo organizacijos metodologija ir prie bedarbių kategorijos priskiria ne tik užsiregistravusius Valstybinėje darbo biržoje bedarbius, bet ir tuos žmones, kurie kreipiasi į privačias įdarbinimo įstaigas, ieškojo darbo savarankiškai, naudojosi žiniasklaidos teikiamomis paslaugomis (Paulavičius, Stankaitis, 2006, p. 314). Visgi šio darbo tikslas yra pateikti logiškus bei pagrįstus apibendrinimus bei pasiūlymus, kuriems didelės įtakos duomenų imanentinis ir tarpusavyje nekoreliuojantis tikslumas neturi.

Tyrimui naudoti absoliučių ir santykinų dydžių duomenys, dažniausiai naudojant absoliučius prieinamus duomenis, o jų pokyčius apskaičiuojant. Pavyzdžiui, jei yra prieinami, absoliutaus Tauragės rajone sukuriama produkto duomenys, įvertinti pinigine verte kasmet atskirai kelis metus iš eilės, tai jų procentiniai pokyčiai yra apskaičiuoti autorės pagal procentinę pokyčių apskaičiavimo formulę (2):

$$\Delta\% = ((BVP_t - BVP_{t-1}) / (BVP_{t-1})) \times 100\% \quad (2)$$

Tyrimui naudoti tokių rodiklių, kaip rajone sukuriama produkto ir gaunamų pajamų absoliutūs ir pokyčių, investicijų į infrastruktūrą rajone, migracijos į ir iš regiono pokyčiai bei absoliutūs dydžiai išreikšti, išvykstančių ir atvykstančių asmenų skaičiumi, darbuotojų skaičiaus ir jo pokyčio ir kiti duomenys.

Įgyvendinus antrąjį darbo daliai keltus uždavinius, trečiojoje dalyje atskleisti tyrimo rezultatai. Jie išsamiai pristatomi naudojant kiekybinę ir vaizdinę informaciją lentelėse bei paveiksluose, o kitos dalies pabaigoje pateikiamos praktinės rekomendacijos vykdomai užimtumo didinimo politikai ir jos vertinimui.

3. TAURAGĖS RAJONO UŽIMTUMO DIDINIMO GALIMYBĖS

Ši dalis skirta antroje dalyje pristatyto tyrimo rezultatams atskleisti. Dalies tikslas – apibendrinti ir pristatyti užimtumo didinimo galimybių Tauragės rajone tyrimo rezultatus.

Dalis padalinta į tris skyrius. Pirmasis (3.1 skyrius) yra pats svarbiausias – jame atskleisti Tauragės rajono statistinės ekonominės analizės rezultatai, pristatytas ir apibendrintas Tauragės rajono užimtumo veiksmų modelis, taip pat pristatyti tyrimui iškeltų hipotezių tikrinimo rezultatai. Kitame – 3.2 skyriuje – atskleisti rajone vykdomos politikos efektyvumo tyrimo rezultatai. Skyrius pradedamas programų pristatymu ir jų rezultatų analize, o toliau pristatomi rezultatai pritaikant politikos efektyvumui vertinti pasiūlytus instrumentus. Paskutiniame dalies skyriuje (3.3) pateiktos tolesnių analogiškų tyrimų ir tolesnės užimtumo didinimo politikos rekomendacijos.

Laikoma, kad dalies, kaip ir viso darbo, tikslas sėkmingai įgyvendintas, o pagrindiniai darbo rezultatai apibendrinti paskutinėje darbo sekcijoje – „Apibendrinime“.

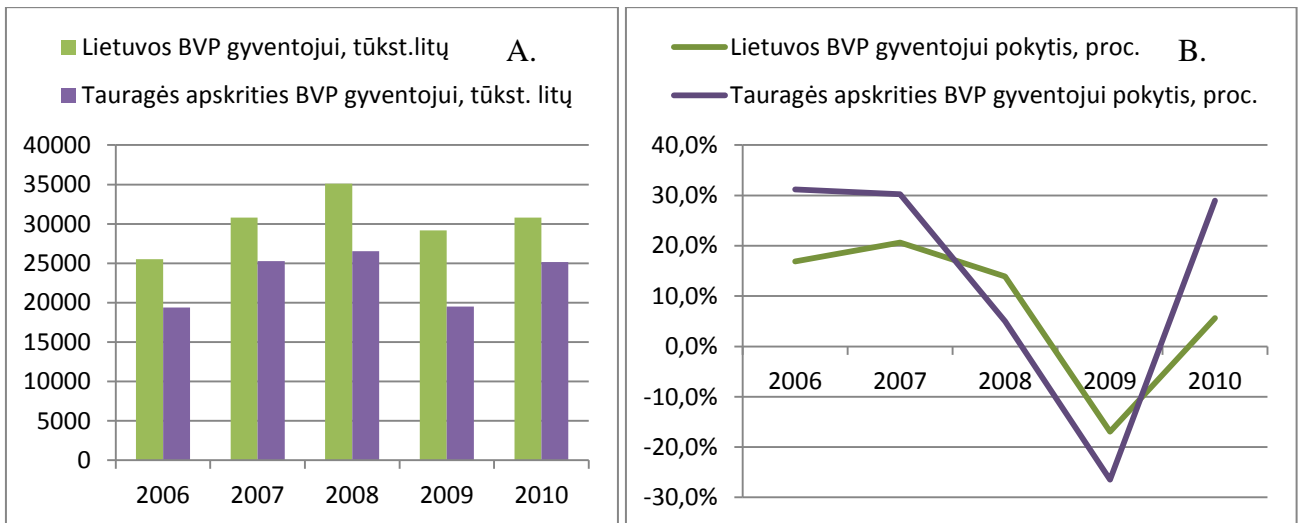
3.1. Tauragės rajono užimtumo didinimo galimybių tyrimo rezultatai

Antroje dalyje buvo aprašyti etapai, kurių pagalba įmanoma pasiekti pagrindinio tyrimo tikslo – identifikuoti užimtumo didinimo galimybes konkrečiame regione, kuris pasižymėtų itin aukštu kaimiškos populiacijos dydžiu ir kurio būdingas bruožas būtų kaimiškieji rajonai, šiuo atveju – tai Tauragės regionas. Šioje dalyje pateikiami tyrimo rezultatai pagal kiekvieną iš etapų atskirai, - kiekvieno etapo vertinamų rodiklių rezultatai apibendrinti paveiksluose ir apibendrinamosios išvados aprašytos tekste.

Pirmasis pasiūlytas etapas buvo aprašyti ir išanalizuoti Tauragės regiono ekonominę situaciją, kuri yra esminis determinantas, natūraliam darbo vietų kūrimuisi ir regiono potencialo įvertinimui. Pasakytina, kad Tauragės regioną sudaro keturi rajonai: Tauragės, Jurbarko, Pagėgių ir Šilalės (jų vaizdavimą žemėlapyje, kaip ir papildomos geografinės medžiagos galima rasti 7 priede). Tyrimo rezultatai pateikiami apibendrinti kaip visos Tauragės apskrities ir jos rajonų atskirai.

Siekiant įvertinti regiono ekonominę situaciją svarbus yra jame sukuriama produkto dydis. Tačiau tai sunkiai palygintinas rodiklis, todėl būtina imti santykinį dydį, kuris parodo, kiek produkto tenka vienam apskrities gyventojui. Svarbi ir šio dydžio dinamika – kaip produktas vienam gyventojui kito paskutinius, tarkim, penkerius metus (2005-2010). 15 paveiksle pateikiami dvi diagramos, kuriose pateikti: A. Tauragės apskrityje, sukurtas produktas, tenkantis vienam gyventojui, bei palyginamas su

Lietuvos BVP vienam gyventojui ir B. bendrojo apskrityje sukurto produkto vienam gyventojui dinamika (pokytis), lyginant su Lietuvos BVP vienam gyventojui tendencija (2006-2010).

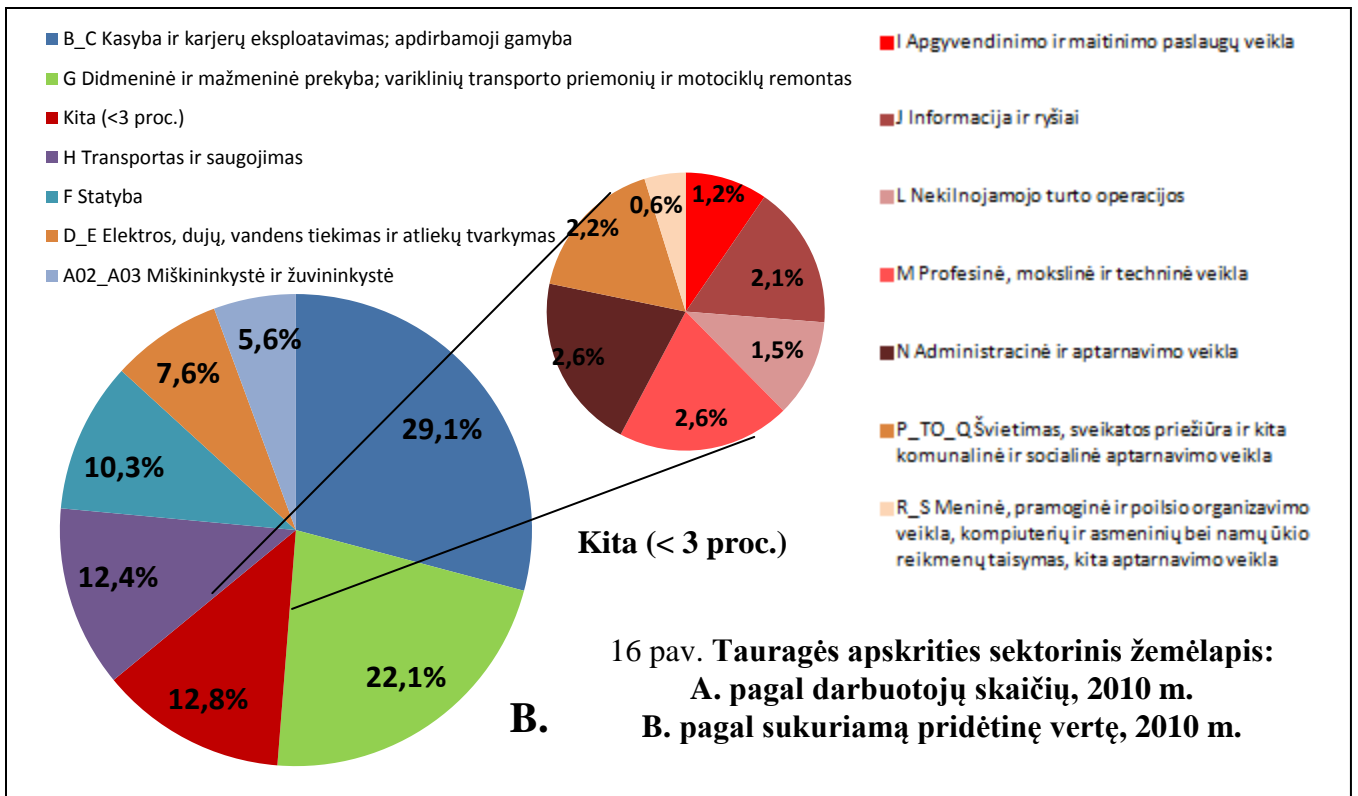
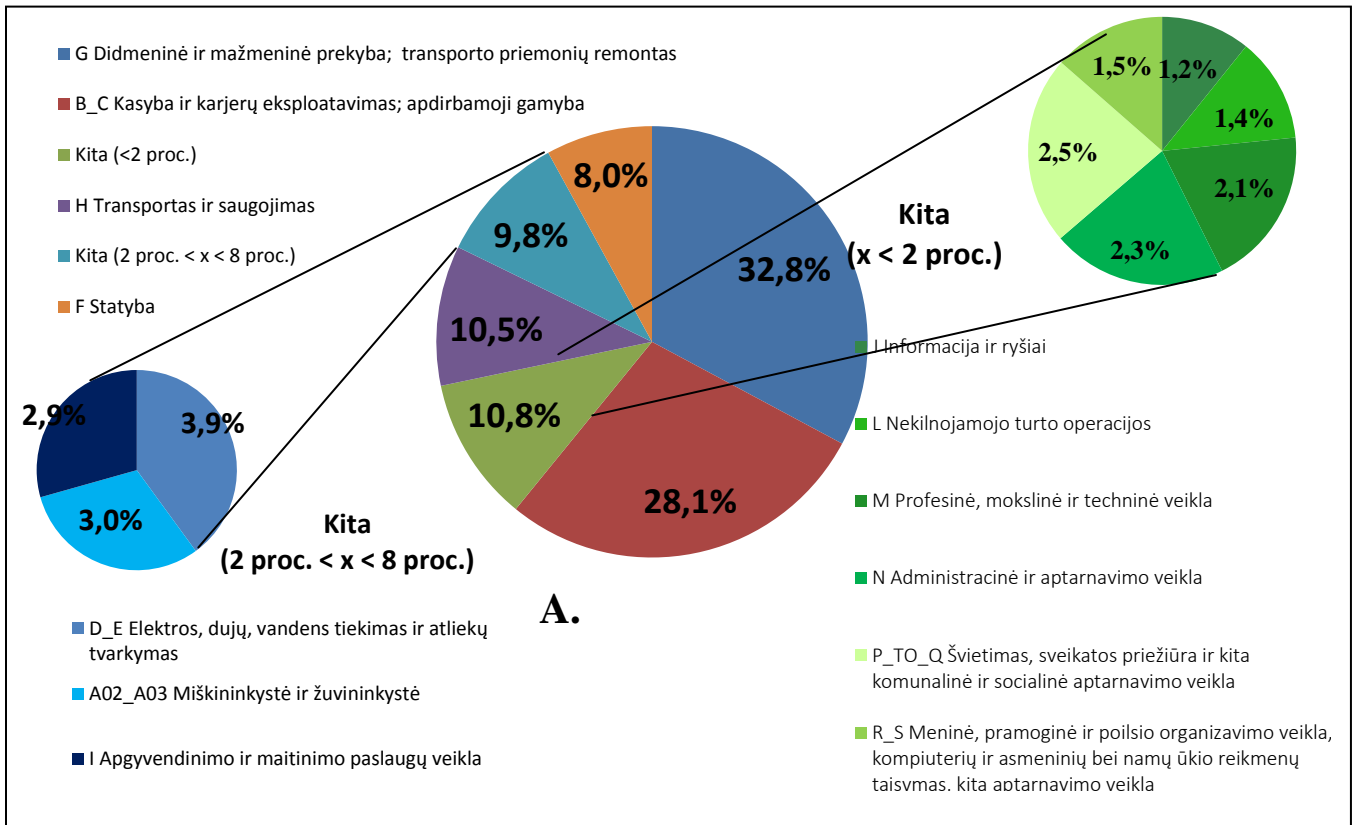

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis

15 pav. Lietuvos ir Tauragės apskrities BVP gyventojui rodikliai (A.) ir jų dinamika (B.)

Iš 15 paveikslą galima daryti išvadas, kad Tauragės apskrities produkto tenkančio vienam gyventojui rodiklis atsilikęs nuo Lietuvos rodiklio ir yra kur kas jautresnis išoriniams pokyčiams (B. dalis). Jo svyravimas yra didesnis nei Lietuvos BVP vienam gyventojui (kita teigiamai didesne procentine dalimi, tačiau krinta taip pat didesne neigiama procentine dalimi). To priežastys slypi ekonomikos struktūroje bei regiono ekonominiame potencialo.

Antrasis tyrimo etapas, siekiant išskirti hipotezes apie užimtumo didinimo galimybes regione, susijęs su ekonomikos struktūros tyrimu. Siekiant išsiaiškinti, kodėl regione nepasiekiamas Lietuvoje sukuriama produkto vidurkis, reikalinga analizuoti Tauragės ekonomiką sektorių požiūriu. Jau buvo įrodyta, kad Tauragės apskrityje sukuriama produktas turi potencialo augti iki Lietuvos vidurkio, nuo kurio jis analizuojamais metais (2006-2010) atsiliko nuo 17 iki 33 proc. Svarbu išsiaiškinti to augimo potencialo galimus veiksnius ir priežastis, o tam, kaip minėta reikalinga pateikti ekonomikos pagal sektorius struktūrą.

16 pav. Tauragės apskrities sektorinis žemėlapis:
A. pagal darbuotojų skaičių, 2010 m.
B. pagal sukuriamą pridėtinę vertę, 2010 m.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

16 paveiksle pateikti Tauragės apskrities sektorių reikšmės analizės rezultatai. Duomenys pateikti dviem apsektais: sektoriaus svarba įvertinama pagal darbuotojų skaičiaus dalį sektoriuje (16 pav. A.) ir sektorius vertinamas pagal sukuriamą pridėtinę vertę, kas yra esminis ekonomikos produktyvumo, našumo bei rezultatyvumo rodiklis (16 pav. B.).

Iš 16 paveikslo matome, jog šiais dviem aspektais sektorių svarba Tauragės regione apibrėžtina skirtingai. Todėl 6 lentelėje pateikta informacija, kuri leidžia palyginti kiekvieno iš sektorių reikšmę 2010 m. pagal darbuotojų procentinę ir sukuriamos pridėtinės vertės procentinę dalį. Didžiausias atotrūkis pastebimas „G“ sekcijoje, kurioje apibendrinti didmeninė ir mažmeninė prekyba bei variklinių transporto priemonių remontas. Šiame sektoriuje dirba vos 3 proc. visų Tauragės apskrities darbuotojų, tačiau jie sukuria apie 29,1 proc. viso regiono pridėtinės vertės.

6 lentelė. Darbuotojų skaičiaus sektoriuose ir jų sukuriamos pridėtinės vertės dalis (Tauragės apskritis, 2010)

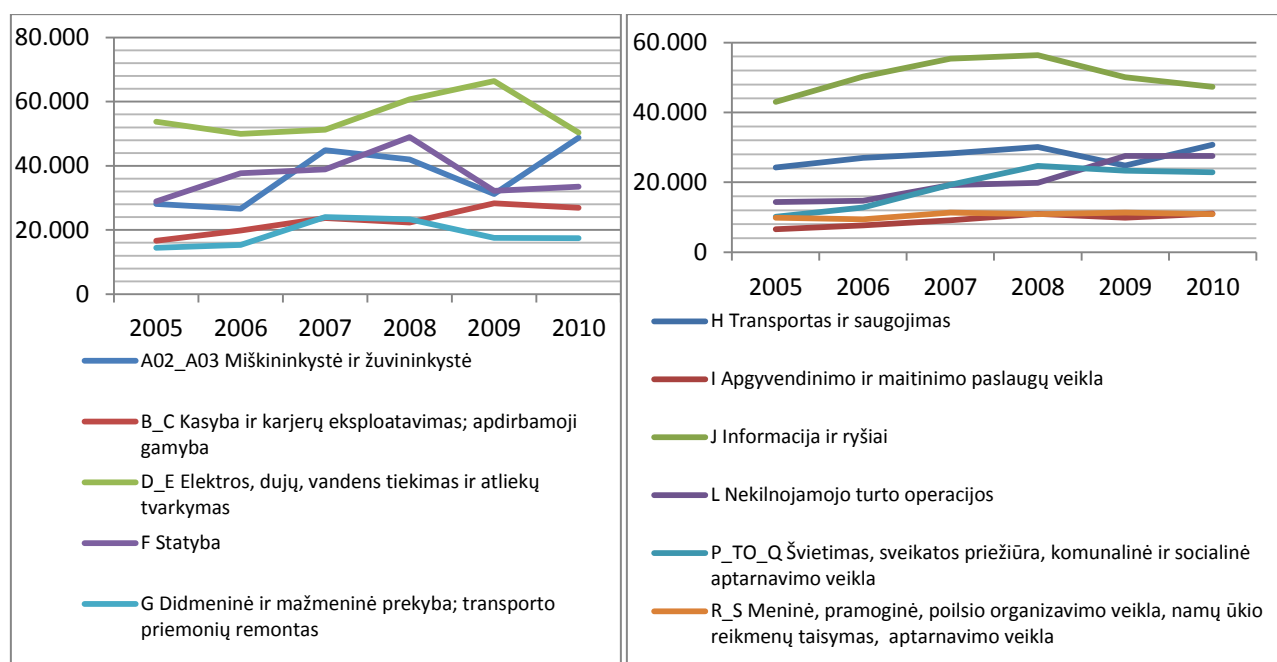
	<i>Darbuotojų skaičius, proc. dalis</i>	<i>Pridėtinė vertė, proc. dalis</i>
A02_A03 Miškininkystė ir žuvininkystė	10.5%	12.4%
B_C Kasyba ir karjerų eksploatavimas; apdirbamoji gamyba	28.1%	5.6%
D_E Elektros, dujų, vandens tiekimas ir atliekų tvarkymas	32.8%	22.1%
F Statyba	8.0%	10.3%
G Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	3.0%	29.1%
H Transportas ir saugojimas	3.9%	7.6%
I Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	2.9%	2.2%
J Informacija ir ryšiai	1.5%	2.6%
L Nekilnojamojo turto operacijos	2.5%	2.6%
M Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	2.1%	2.1%
N Administracinė ir aptarnavimo veikla	1.4%	1.2%
P-Q Švietimas, sveikatos priežiūra ir kita komunalinė ir socialinė aptarnavimo veikla	1.2%	1.5%
R-S Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla, namų ūkio reikmenų taisymas, kita aptarnavimo veikla	2.3%	0.6%

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Iš 6 lentelėje pateiktų dydžių, išvestinas santykinis dydis, kiek vienas darbuotojas sukuria pridėtinės vertės kiekviename iš sektorių. Stebint šio santykinio dydžio dinamiką galima spręsti apie ekonominį regiono vystymąsi bei galimybę tolygiau paskirstyti darbuotojus pagal sektorių. Tai yra logiška, jog didesnę pridėtinę vertę sukuriantys sektoriai turėtų augti įdarbindami daugiau darbo jėgos. Tuomet

tikėtina, kad pridėtinė vertė darbuotojui sumažėtų, tačiau visas bendras augimas ir gerovės bei pajamų pasiskirstymas būtų teigiamas.

17 paveiksle pavaizduota pridėtinės vertės darbuotojui pagal sektorių dinamika Tauragės apskrityje, 2005-2010 m. Sektoriai suskirstyti į gamybinius bei prekybinius (A-G) ir paslaugų (H-S). Tarp gamybinių ir prekybinių sektorių aukščiausia pridėtinė vertė darbuotojui pasižymi D-E. Elektros, dujų, vandens tiekimas ir atliekų tvarkymas, o iš paslaugų sektorių – tai J. Informacija ir ryšiai, kurių pridėtinė vertė darbuotojui atitinkamai: 50 359 ir 47 343 tūkstančių litų per metus.

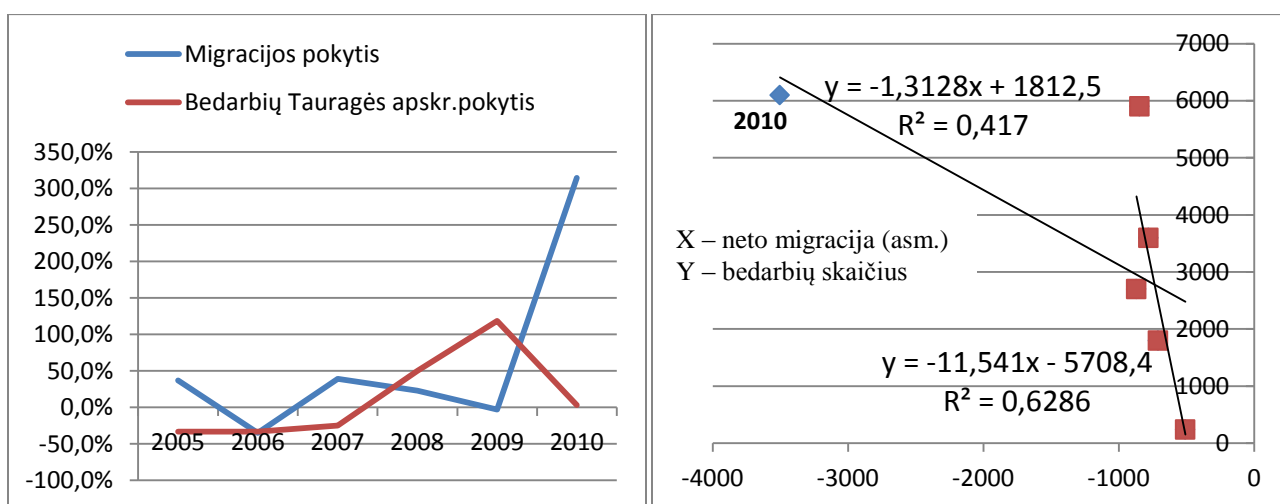
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

17 pav. Pridėtinė vertė tenkanti vienam darbuotojui pagal sektorių (Tauragės apskr., 2005-2006)

Trečiasis Tauragės apskrities ekonominės analizės ir kartu užimtumo didinimo galimybių identifikavimo etapas yra naujausių Tauragės apskrities užimtumo ir nedarbo tendencijų analizė. Siekiant suprasti, kaip galima pagerinti situaciją, reikalinga suprasti kokios jos tendencijos vyravo iki šiol. Svarbūs yra migracijos, darbo jėgos aktyvumo, bendros ir tarp vyrų ir moterų pasiskirsčiusios užimtumo bei nedarbo dinamikos tendencijos, užimtumo situacija ekonominiuose sektoriuose bei darbo užmokesčio kitimas pastaruju metu, kaip ir jo ryšys su užimtumu ar nedarbu.

Migracijos reiškinys yra susijęs su darbo jėgos mobilumu ir gali lemti tiek teigiamus, tiek neigiamus darbo rinkos, kaip ir regiono efektus. Tauragės apskrities atveju neto migracija paskutinius analizuojamus

ketverius metus buvo neigiama, vadinasi, daugiau asmenų išvyko nei atvyko gyventi regione. 18 paveiksle kairėje yra pavaizduota migracijos ir bedarbių skaičiaus pokyčio tendencijos Tauragės apskrityje 2005-2010 m. Iš pokyčių tendencijų analizės galima daryti prielaidą, jog egzistuoja priešingas ryšys tarp neto migracijos ir bedarbių skaičiaus. Tikėtina, kad asmenys emigruoja ieškodami geresnių įsidarbinimo galimybių, todėl emigracijai didėjant, bedarbių skaičius turėtų mažėti. 18 paveiksle patikrinta ši prielaida remiantis 2005-2010 m. Tauragės apskrities duomenimis, sudarant neto migracijos (nepriklausomas kintamasis) ir bedarbių skaičiaus (priklausomas kintamasis) regresiją. Regresija, kurios determinacijos koeficientas $R^2 = 0,417$ (kitai tariant paaiškina apie 41 proc. tiriamų atvejų) rodo, kad tarp išvykusių asmenų (neto migracijos) ir bedarbių skaičiaus egzistuoja priešinga priklausomybė (neigiama konstanta): didėjant emigracijai bedarbių skaičius vis tiek istoriškai buvo linkęs didėti. Siekiant didesnio tikslumo ir atmetus paskutiniųjų metų (2010) reikšmę regresijos determinacijos koeficientas padidėjo ($R^2 = 0,6286$) ir ji parodė analogiškus rezultatus (18 pav., dešinėje).

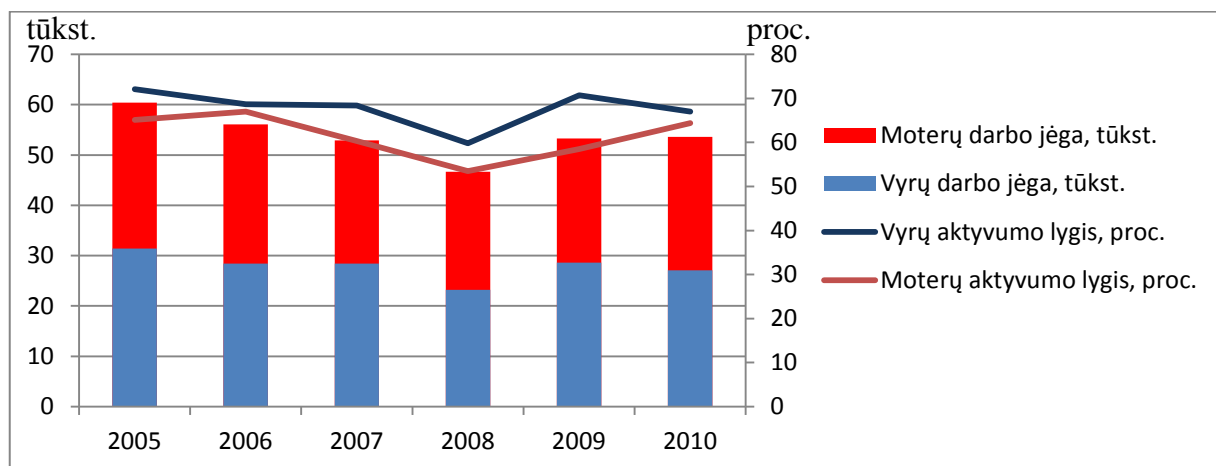

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

18 pav. Migracijos ir nedarbo tendencijos Tauragės apskrityje (2005-2010)

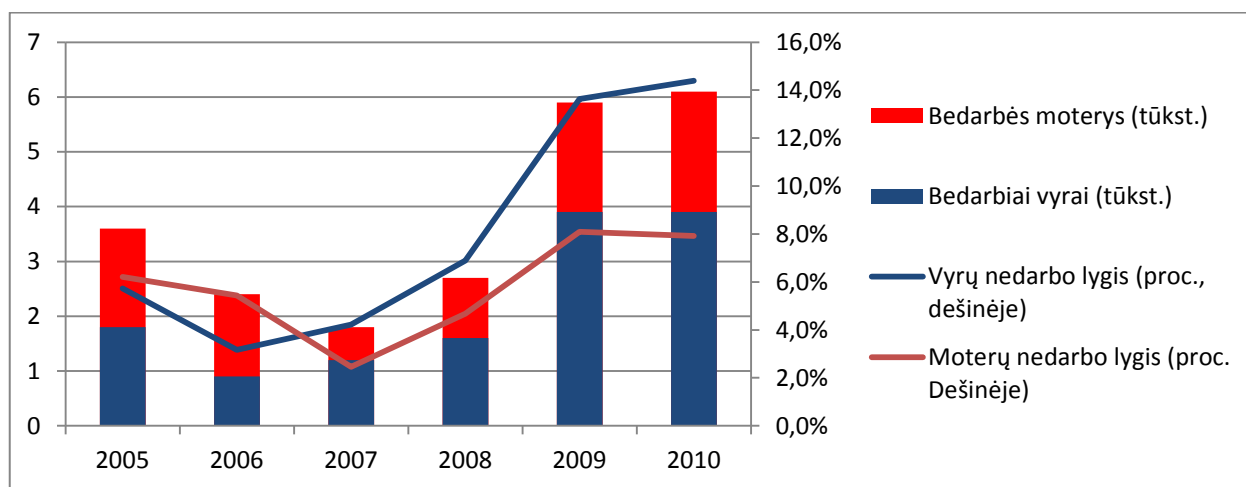
Iš analizės rezultatų darytina išvada, kad asmenų išvykimas iš regiono, negerina nedarbo statistikos. Tikėtina, kad didelis nedarbas yra emigracijos priežastis, tačiau ji nei kiek neišsprendžia regiono problemų, bent jau tą galima pasakyti apie 2005-2010 m. laikotarpį Tauragės regiono atveju. Galima daryti prielaidą, kad darbo jėgos mobilumo skatinimas regione būtų tik regiono populiacijos nunykimo priežastimi, bet nei kiek neišspręstų darbo rinkos problemų.

Ankstesnėse dalyse pasaulio regionų pavyzdžiu buvo parodyta, kad dažnai kaimiškuose rajonuose moterys turi mažiau įsidarbinimo galimybių, jos taip pat mažiau aktyvesnės. Paveikslai 19 ir 20 rodo Tauragės apskrities moterų ir vyrų darbo jėgos bei jos aktyvumo (18 pav.) ir bedarbių moterų ir vyrų skaičių bei jų nedarbo lygį 2005-2010 m.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

19 pav. Vyrų ir moterų darbo jėga bei aktyvumo lygis Tauragės apskrityje, 2005-2010

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

20 pav. Bedarbiai vyrai ir moterys bei jų nedarbo lygis Tauragės apskrityje, 2005-2010

Iš 19 paveikslo matyti, jog visų analizuojamų laikotarpių moterų darbo jėgos aktyvumo lygis buvo žemesnis nei vyrų, tačiau iš 20 paveikslo pasakytina, kad nuo 2007 m. moterų nedarbo lygis regione buvo mažesnis nei vyrų. 2007-2009 m. jis buvo linkęs augti lėčiau, o 2010 m. lyginant su 2009 – netgi nežymiai sumažėjo.

Iš to, kas pasakyta, darytina išvada, jog Tauragės apskritis, kuri priskiriama prie regiono labiausiai apibūdinamo kaimiškaisiais rajonais Lietuvos atveju, kur kas mažiau susiduria su moterų nedarbo problema ir čia vyrų nedarbo problema labiau spręstina nei moterų. Neatmestina, kad siekiant visapusiškos regiono plėtros ir tolygaus augimo, reikalingos politikos priemonės susijusios su moterų įtraukties į darbo rinką programomis (siekiant didinti moterų aktyvumą darbo rinkoje). Visgi pabrėžtina, kad regionui nebūdinga kritiška moterų situacija darbo rinkoje, moterų darbo rinkos duomenys regione kur kas geresni nei Lietuvos atveju (daugiau žr. 8 priede).

Siekiant išsiaiškinti užimtumo didinimo galimybes Tauragės regione, reikalinga atlikti regiono ir Lietuvos užimtųjų sektoriuose palyginimą (pirminius duomenis, žr. 9 priede). Pirmoje darbo dalyje minėta, jog kaimiškieji rajonai išsiskiria užimtųjų žemės ūkio dalimi, o žemės ūkis dažnai yra laikomas regiono atsilikimo bei pažangą ir plėtrą stabdančiu veiksmu.

Iš 7 lentelės matyti, kad lyginant Lietuvos ir Tauragės apskrities užimtųjų žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje struktūrinės dalis, Tauragės apskrityje šiame sektoriuje užimtųjų yra santykinai net 21,7 proc. daugiau nei imant bendrus Lietuvos duomenis bei santykinai yra 19,3 proc. mažiau užimtųjų paslaugų sektoriuje. Užimtųjų dalis kituose sektoriuose skiriasi nereikšmingai.

7 lentelė. Užimtieji sektoriuose: Lietuvoje ir Tauragės apskrityje (2010 m.)

	Lietuvoje		Tauragės apskrityje		Užimtųjų sektoriuose skirtumas (Tauragės apskr. ir Lietuvoje, proc.)
	tūkst.	proc.	tūkst.	proc.	
IŠ VISO	1256,5	100%	45,8	100%	
A Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	108,7	8,7%	13,9	30,3%	21,7%
B-E Pramonė	221,7	17,6%	8,1	17,7%	0,01%
F Statyba	85,5	6,8%	2,0	4,4%	-2,4%
G-U Paslaugos	840,7	66,9%	21,8	47,6%	-19,3%

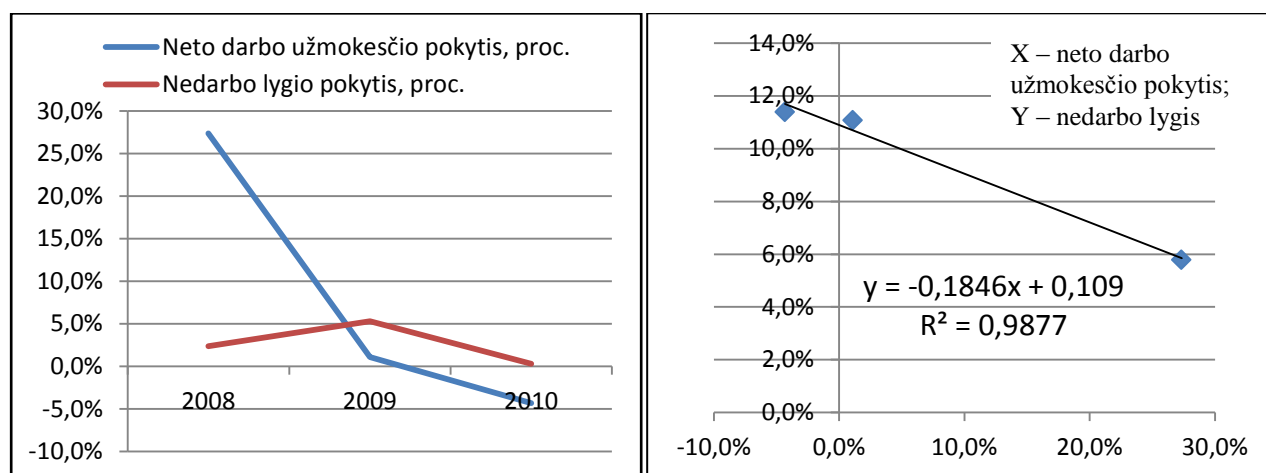
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Galima daryti prielaidą, jog Tauragės regione paslaugų sektorius turi potencialo augti bei iš kitos pusės, galima pagalvoti, kaip toliau modernizuoti žemės ūkio sektorių regione, kelti jo efektyvumą, jog

dalį jo darbuotojų taip pat turėtų galimybę kelti kvalifikaciją. Tai užtikrintų regiono plėtrą bei naujas užimtumo galimybes.

Siekiant išsiaiškinti reikalingas politikos priemones, kurios veiktų darbo rinkos pasiūlą, būtina išsiaiškinti, koks ryšys egzistuoja tarp darbo užmokesčio pokyčio ir nedarbo lygio Tauragės apskrityje. Remiantis Lietuvos statistikos duomenimis (darbo užmokesčio Tauragės regione duomenys prieinami tik nuo 2007 m., todėl analizuojant pokyčius, imtas 3 metų laikotarpis 2008-2010) apskaičiuoti neto darbo užmokesčio pokytis bei nedarbo lygio pokytis analizuojamu laikotarpiu. Gauti rezultatai pateikti 21 paveiksle.

Remiantis 21 paveiksle kairėje pusėje pateiktais rezultatais, galima daryti prielaidą, kad egzistuoja neigiamas ryšys tarp neto darbo užmokesčio pokyčio ir nedarbo lygio. Vadinas, darbo užmokesčiui didėjant nedarbo lygis mažėja, ir atvirkščiai. Tai patvirtina ir dešinėje pusėje pateikta sudaryta regresija, kurios determinacijos koeficientas yra 98,7 proc. (visgi toks R^2 rezultatas mažai statistiškai patikimas dėl mažo duomenų skaičiaus), o konstanta yra su minuso ženklu.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

21 pav. Neto darbo užmokesčio ir nedarbo lygio priklausomybė (Tauragės apskr., 2008-2010)

Galima daryti prielaidą, kad šis nustatytas ryšys yra susijęs su darbo jėgos motyvacija dirbti bei jos aktyvumu darbo rinkoje. Atlyginimui mažėjant dalis darbuotojų palieka savo darbo vietą tikėdamiesi geresnių įsidarbinimo galimybių. Todėl darbo užmokesčio korekcijos gali pataisyti situaciją darbo rinkoje veikdamos darbo pasiūlą. Ypač tai atsižvelgtina sektoriuose, kuriuose pridėtinė vertė darbuotojui itin aukšta. Iš kitos pusės, darytina prielaida, kad darbo mažėjančių pajamų atsisakoma išeinant iš darbo dėl

tikimybės gauti transferinius išmokėjimus – nedarbo pašalpas. Todėl reiktų vykdyti adekvačią pašalpu skyrimo ir užimtumo skatinimo politiką.

Aprašius Tauragės apskrities ekonominę situaciją, ekonomikos struktūrą bei darbo rinkos tendencijas Tauragės apskrityje, galima kelti hipotezes apie darbo rinkos esminius veiksnus (visų tipų) bei sudaryti ekonometrinį užimtumo didinimo galimybių identifikavimo modelį. Nustačius darbo rinką ir užimtumą įtakančius veiksnus, bus galima nustatyti atitinkamas politikos priemones, veikiančias pačius veiksnus, o per juos ir užimtumą.

Taigi, pagal tyrimo metodinį aprašymą buvo padarytos prielaidos apie užimtumo veiksnus, iškeltos hipotezės apie ryšius tarp rodiklių bei remiantis patikrintos statistinėmis ekonometrinėmis priemonėmis jos patikrintos. Pasirinkti veiksniai ir pirminės prielaidos apie jų poveikį užimtumui pateikti 8 lentelėje, o tyrimo rezultatai, tikrinant prielaidų teisingumo hipotezes bus aprašomi toliau.

8 lentelė. Užimtumo veiksniai ir jų poveikis užimtumui: pirminės prielaidos

Užimtumo veiksnys	Veiksnių vertinimas	Veiksnių tipo aprašymas	Prielaidą apie veiksnio poveikį užimtumui
<i>Regiono plėtra (BVP_{reg})</i>	Regiono sukuriamas produktas bei jo pokytis (augimas)	Refleksyvus veiksnys (užimtumo augimas skatina plėtrą, o tolesnė plėtra sąlygoja darbo vietų kūrimąsi)	<i>Teigiamas</i> (didėjant regione sukuriamo produkto apimčiai ir spartai, didėja užimtumas)
<i>Regiono rezultatyvumas (produktyvumo didėjimas) (P)</i>	Pridėtinės vertės pokytis	Teigiamo poveikio veiksnys (didėjant sukuriamai pridėtinei vertei, sudaromos palankios sąlygos sektorių plėtrai ir naujų darbuotojų samdymui)	<i>Teigiamas</i> (rodikliui didėjant, užimtumas didės)
<i>Neto emigracija (NE)</i>	Tai skirtumas tarp išvykusių ir atvykusių asmenų skaičiaus regione	Refleksyvus veiksnys (emigruojama dėl sudėtingų darbo rinkos sąlygų ir tai turi įtakos pačiai darbo rinkai)	<i>Teigiamas</i> (emigracijai didėjant, mažėja darbo jėgos, kas turi teigiamą įtaką užimtumo lygiui)
<i>Žemės ūkio plėtra (Agr)</i>	Žemės ūkyje sukuriamo produkto pokytis	Neigiamos įtakos veiksnys (žemės ūkio plėtra stabdo regiono plėtrą, sąlygoja mažesnę darbo jėgos lavinimąsi ir ugdymąsi)	<i>Neigiamas</i> (rodikliui augant, užimtumo situacija blogėja)
<i>Darbo užmokesčio (DU)</i>	Darbo užmokesčio net pokytis	Priežastinis veiksnys (darbo užmokesčiui didėjant, didėja bedarbių motyvacija įsidarbinti)	<i>Teigiamas</i> (didėjant darbo užmokesčiui, užimtumo lygis didėja)

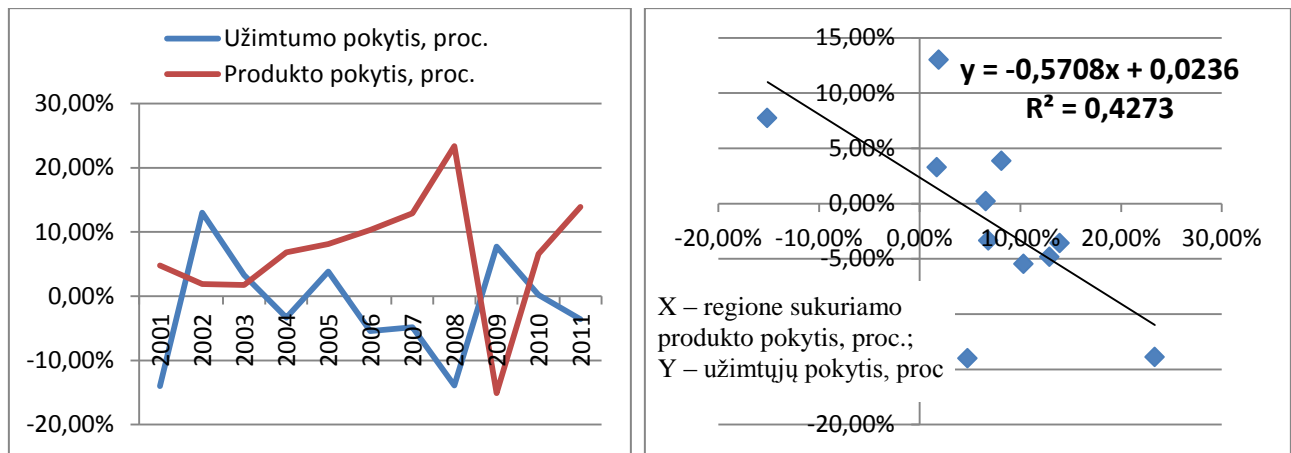
Šaltinis: sudaryta autorės

Šiame skyriuje taip pat pristatyti pirmosios tyrimo hipotezės rezultatai. Pirmoji hipotezė buvo suformuluota taip: „užimtumo didinimo galimybės ir pats užimtumo didėjimas priklauso nuo Tauragės regiono ūkinio augimo spartos“.

Siekiant įrodyti pirmąją tyrimo hipotezę, reikalinga patikrinti, kokį ryšį rodė regiono augimo ir užimtumo duomenys. Analizei surinkti prieinami 2000-2011 m. Tauragės apskrities duomenys bei stebėta

tendencijų skirtumas tarp regiono augimo (regione sukuriamo produkto pokyčio bei užimtumo lygio pokyčio (darbuotojų skaičiaus pokyčio).

Regiono plėtros veiksnys aprašytas 8 lentelės antroje eilutėje, o istoriniai (2001-2011 m.) Tauragės apskrityje sukuriamo produkto pokyčio ir apskrities užimtųjų pokyčio duomenys pateikti 22 paveikslo kairėje, tuo tarpu, regresija tarp šių dviejų kintamųjų pavaizduota 22 paveikslo dešinėje. Regresija tepaaiškina 42,7 proc. atvejų ($R^2 = 0.4273$) ir rodo priešingą dydžių priklausomybę. Pagal gautą regresijos lygtį, regiono 1 proc. augimas sąlygoja apie 0,59 proc. užimtumo mažėjimą.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis

22 pav. Tauragės apskrities BVP ir užimtumo priklausomybė, 2001-2011 m.

Gaunamos priešingos nei tikėtasi išvados, regiono plėtra nėra tiesiogiai teigiamai susijusi su užimtumo didėjimu. Pirmoji tyrimo hipotezė negali būti patvirtinta, o to priežasčių ieškojimui skiriamas tolesnis tyrimas ir kitų veiksnių analizė. Buvo atlikta koreliacinė bei daugialypės tiesinės regresijos analizės su SPSS programos pagalba. Detalūs šių analizių etapai ir jų rezultatai pateikiami 10 priede, tuo tarpu, čia atskleidžiami galutiniai rezultatai ir pastarųjų interpretacijos.

Koreliacinės analizės rezultatai pateikti 9 lentelėje. Iš jų galima daryti išvadą, kad pagal koreliacinę analizę, užimtųjų pokytis priešingai koreliuoja su visais tikrintais kintamaisiais (visi Pirsono koreliacijos koeficientai neigiami), tarp kurių silpnas koreliacinis ryšys yra su žemės ūkio plėtra ir neto emigracijos pokyčiu.

Toliau kintamųjų ryšiai buvo tikrinti daugianarinės tiesinės regresijos būdu. 10 lentelėje pateikti kintamieji, kurie buvo priimti kaip reikšmingi įterpties būdu SPSS kompiuterine programa. Šiuo metodu

buvo praleistas tik neto emigracijos kintamasis, kiti kintamieji priimti kaip reikšmingi, o jų standartizuoti beta koeficientai pateikti 10 lentelėje.

9 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficientų matrica

	Užimtųjų pokytis	Regiono BVP pokytis	Produktyvumas	Neto emigracijos pokytis	Žemės ūkio plėtra	Darbo užmokesčio pokytis
Užimtųjų pokytis	-	-0,966	-0,567	-0,185	-0,256	-0,838
Regiono BVP pokytis	-0,966	-	0,659	-0,027	0,445	0,759
Produktyvumas	-0,567	0,659	-	0,163	0,609	0,718
Neto emigracijos pokytis	-0,185	-0,027	0,163	-	-0,402	0,594
Žemės ūkio plėtra	-0,256	0,445	0,609	-0,402	-	0,271
Neto darbo užmokesčio pokytis	-0,838	0,759	0,718	0,594	0,271	-

Šaltinis: sudaryta autorės

Remiantis sudarytos regresijos logika, gaunama tokia daugianarės tiesinės regresijos formulė (3), kurios sigma reikšmė, būdama labai maža, kaip statistinio patikimumo rodiklis, leidžia gautą modelį vadinti prasmingu:

$$E = -0.894 \text{ BVP}_{\text{reg}} + 0.179 \text{ P} + 0.12 \text{ Agr} - 0.32 \text{ DU} + 0.025 \quad (3)$$

Formulėje (3) E – tai užimtųjų pokytis, o kitos kintamųjų reikšmės paaiškintos 10 lentelėje.

Atlikta regresinė patvirtino tik vieną prielaidą apie užimtumo veiksnius, t.y. produktyvumo augimas teigiamai veikia užimtumo augimą (produktyvumui padidėjus 1 proc. tikėtinas užimtųjų padidėjimas 1,79 proc.). Tuo tarpu regiono BVP augimas neigiamai įtakoja užimtumą (Beta koeficientas yra lygus -0,894) kaip ir darbo užmokestis – jam didėjant, užimtumas mažėja (Beta koeficientas lygus -0,32).

10 lentelė. Daugialypės tiesinės regresijos analizės rezultatai

Kintamasis	Žymėjimas	Standartizuoto kintamojo Beta koeficiento reikšmė
BVP augimas	BVP_{reg}	-0,894
Produktyvumo augimas	P	0,179
Žemės ūkio produkto pokytis	Agr	0,12
Neto darbo užmokesčio pokytis	DU	-0,32

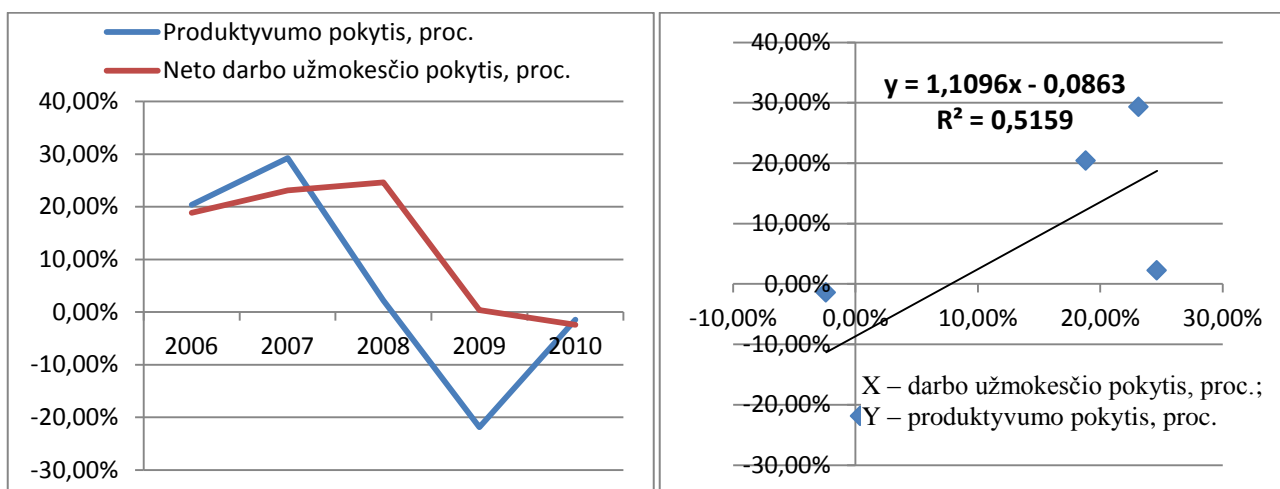
Šaltinis: sudaryta autorės

Netikėtas regiono BVP ir užimtumo ryšys reikalauja išsamesnio paaiškinimo ir atvirkštinės priklausomybės priežasčių atskleidimo. Iš koreliacijų matricos matyti, jog regiono BVP stipriai koreliuoja

su produktyvumu ir darbo užmokesčio pokyčių, o produktyvumas taip pat koreliuoja su darbo užmokesčio pokyčiu.

Stebint produktyvumo ir darbo užmokesčio pokyčių tendencijas gaunami rezultatai, kurie pavaizduoti 23 paveiksle. Gauta regresija (23 pav. dešinėje) paaiškina 51,5 proc. atvejų ($R^2 = 0,5159$) ir parodo, jog darbo užmokesčio pokytis 1 procentu sąlygoja produktyvumo augimą 1,1 proc. Tai reikš, kad trumpuoju laikotarpiu įmonė gali sukurti tą patį produktą su mažesnių darbuotojų skaičiumi. Turint galvoje tokią darbo užmokesčio ir produktyvumo priklausomybę, tikėtina, kad įmonės atleis darbuotojus, turinčius mažesnę darbo produktyvumą, o tai mažins užimtųjų skaičių.

Gautos regresijos dėka galima daryti prielaidą, kad regiono BVP augimas, augant produktyvumui, neišvengiamai bus susijęs su užimtumo mažėjimu. Neatmestina, kad technologinė pažanga bei darbo jėgos kvalifikacija taip pat garantuoja geresnę darbo rezultatą mažesnėmis darbo sąnaudomis (tai yra su mažesniu darbuotoju skaičiumi). Vadinas neužtenka beatodairiškai skatinti regiono plėtros tikintis, jog investavus į verslą bus savaime kuriamos prielaidos naujoms darbo vietoms ir didės užimtumas. Tokiu atveju siekiant didinti užimtumą reikalingos konkrečios užimtumą skatinančios ir į jį nukreiptos programos.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis

23 pav. Darbo užmokesčio ir produktyvumo pokyčių priklausomybė (Tauragės apskr., 2006-2010)

Apibendrinant šį skyrių dar kartą pabrėžtina, jog pirminės prielaidos apie užimtumą sąlygojančius veiksniai Tauragės regiono atveju nepasitvirtino. Gautos priešingos nei tikėtasi priklausomybės rodo, kad užimtumo veiksnių tyrimas buvo prasmingas, juo remiantis galima pasiūlyti konstruktyvios ekonominės

politikos, teigiamai įtakojančios kryptis. Jos bus apibendrintos 3.3 skyrelyje, kur pateikiamos visos su užimtumo didinimo susijusios rekomendacijos.

3.2. Tauragės apskrities galimos ir vykdytos politikos analizės rezultatai

Siekiant įvertinti iki šiol vykdytos ekonominės politikos efektyvumą užimtumo atžvilgiu, reikalinga turėti savivaldybių išlaidas bei tirti poslinkius darbo rinkoje, o konkrečiai užimtumo pokyčius bei juos lyginti.

Antroje darbo dalyje buvo pasiūlyta formulė (1) politikos efektyvumui vertinti, kurią pritaikius gauti rezultatai pateikti 11 lentelėje ir 24 paveiksle, o pirminiai duomenys pateikti priede. Pagal formulę (1) gautas ekonominis rezultatas, dalinamas iš į ekonominę politinę priemonę įdėtų lėšų ir parodo, kiek naudos tenka vienam persikirstytam litui. Šiuo atveju, imtas bendras pajamų dydis, kurias uždriba užimtieji ir lygintas su socialinei apsaugai išleista pinigų suma (socialinės apsaugos apibrėžimą ir išlaidų klasifikacija pagal LR įstatymus, žr. 11 priede, Tauragės rajono savivaldybės išlaidų struktūrą 2010-2011 m. žr. 12 priede).

Buvo analizuotas 2004-2011 m. laikotarpis bei imti visos Tauragės duomenys apskritai ir keturių jos savivaldybių atskirai. Gauti efektyvumo koeficiento duomenys per analizuojamą laikotarpį pateikti 11 lentelėje (pirminius duomenis, žr. 13 priede).

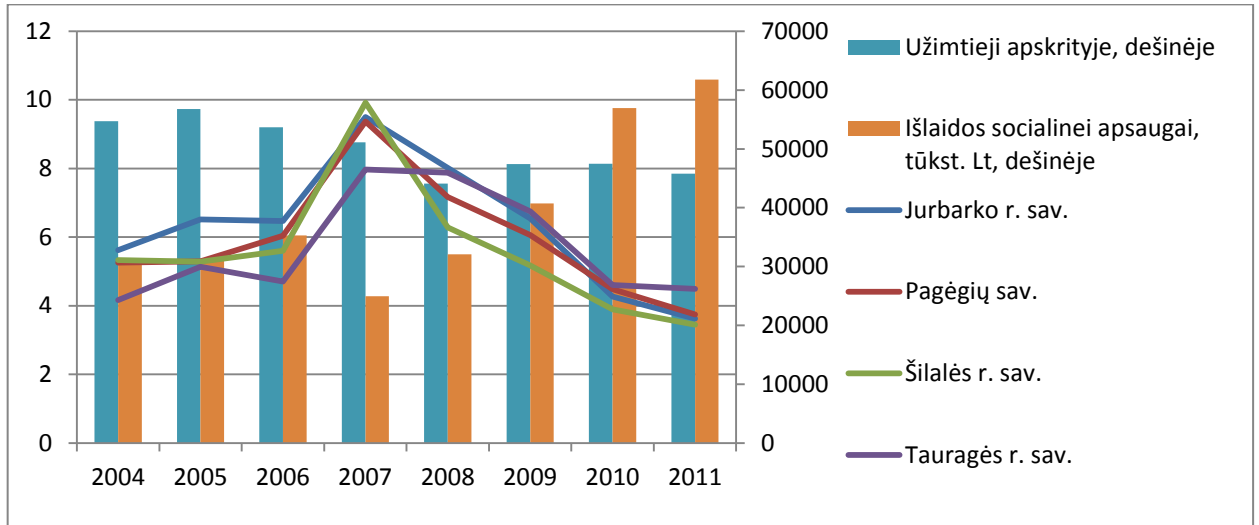
11 lentelė. Išlaidų efektyvumo koeficiento rezultatai Tauragės apskrityje ir jos savivaldybėse

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Tauragės apskritis	4.96	5.57	5.52	8.96	7.40	6.18	4.31	3.91
Jurbarko r. sav.	5.63	6.51	6.47	9.50	8.02	6.54	4.27	3.62
Pagėgių sav.	5.25	5.29	6.04	9.37	7.17	6.06	4.48	3.74
Šilalės r. sav.	5.33	5.29	5.60	9.92	6.28	5.17	3.90	3.45
Tauragės r. sav.	4.16	5.13	4.70	7.97	7.88	6.75	4.60	4.49

Šaltinis: sudaryta autorės

24 paveiksle pavaizduoti kiekvienos iš savivaldybių koeficiento dinamika atskirai bei apskrities užimtųjų ir išlaidų skirtų socialinei apsaugai (tūkst. litų) dinamika. Išlaidų efektyvumo koeficientas savivaldybėse pasiekė aukščiausią savo lygį per analizuojamą laikotarpį 2007 m. Tame pačiame 24 paveiksle pateikti duomenys paaiškina koeficiento kitimo priežastingumą, kuris priklauso nuo užimtumo masto ir valstybės išlaidų socialinei apsaugai.

Analizuojamas koeficientas negali tiksliai atspindėti situacijos dėl turimų duomenų nekonkretumo. Tarkim, siekiant tiksliau įvertinti konkrečios užimtumo programos efektyvumą, reikėtų imti tos programos išlaidas ir tikrinti kiek joms tenka naujai įdarbintų darbuotojų pajamų.

Šaltinis: sudaryta autorės, naudojantis Lietuvos Statistikos departamento duomenimis

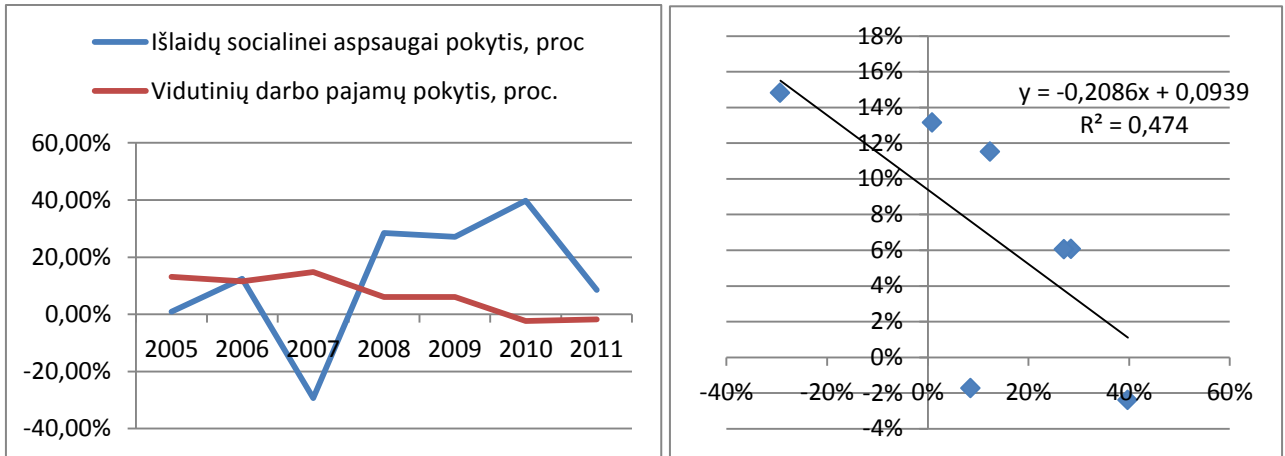
24 pav. Tauragės apskrities savivaldybėse vykdytos valstybės išlaidų politikos efektyvumo koeficiento dinamika (2004-2011)

25 paveiksle atsispindi socialinei apsaugai išleistų pinigų pokytis ir pajamų, gautų iš darbo užmokesčio, pokytis procentais Tauragės apskrityje, 2004-2011 m. Darbo užmokesčio pajamos imtos kaip sandauga užimtųjų ir vidutinio metinio bruto užmokesčio, todėl jos atspindi sinchronišką darbo užmokesčio ir užimtumo lygio dinamiką. Pokyčių tendencija pavaizduota 25 paveikslo dešinėje, jos determinacijos koeficientas yra lygus 0,474. Galima interpretuoti, kad pati tendencija rodo atvirkštinę tiriamų dydžių pokyčių priklausomybę ir ji pasitvirtina 47,4 atvejais iš 100.

Tuo tarpu galima apibendrinti antrosios tyrimo hipotezės patikrinimą. Antroji hipotezė buvo suformuluota taip: „Tauragės rajone vykdyta valstybės išlaidų politika turėjo teigiamą poveikį vietos užimtumui.“ Tyrimo rezultatai rodo, jog politikos efektyvumas kito, ir dėl palankių ekonominių sąlygų buvo aukščiausias 2007 m., kai užimtųjų ir valstybės išlaidų santykis Tauragės apskrityje buvo didžiausias. Nuo 2007 m. socialinei apsaugai buvo išleidžiama vis daugiau, užimtųjų pokyčio tendencija tuo tarpu buvo linkusi mažėti. Hipotezė turi būti atmetama dėl neigiamo valstybės išlaidų ir regiono

užimtumo ryšio. Visgi dėl konkrečių statistinių duomenų trūkumo šios krypties tyrimus ateityje galima būtų konkretinti, tiriant ryšį tarp tik į užimtumo didinimą investuotų pajamų rezultatyvumą.

Šiuo atveju imtos valstybės socialinės apsaugos išlaidos apskrityje ir jos savivaldybėse yra per didelės paskirties išlaidas apimanti kategorija. Visgi galima pasakyti, kad egzistuoja neigiamas ryšys tarp valstybės išlaidų (tame tarpe ir bedarbystės pašalpų) bei užimtumo indikatorius - darbuotojų uždirbamų pajamų. Tai parodyta 25 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta autorės

25 pav. Išlaidų socialinei apsaugai ir vidutinių pajamų iš darbo užmokesčio dinamika, (Tauragės apskr. 2005-2011)

Čia pažymėtina, jog socialinei apsaugai išleidžiamos lėšos turi neigiamą poveikį užimtumui. Galima daryti prielaidą, jog tai susiję su bedarbystės pašalpomis ir dėl jų mažėjančia motyvacija dirbti.

3.3. Rekomendacijos užimtumo didinimo politikai ir jos galima nauda

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais galima apibendrinti ir pateikti rekomendacijas užimtumo didinimo politikai Tauragės apskrityje. Tyrimo metu patikrinti įvairūs ryšiai tarp ekonominių rodiklių leidžia daryti prielaidas apie skirtingų politikos priemonių tikslus ir jų efektyvumą siekiant užimtumo didėjimo.

Visų pirma dar kartą pabrėžtina, jog vykdant valstybės išlaidų ir struktūrinę ekonominės plėtros politiką, atsižvelgtina, jog ryšys tarp sukuriama produkto regione ir reikalingos darbo jėgos tam produktui sukurti nėra tiesiogiai proporcingas. Vyraujant esamom tendencijom, pagaminamas produktas linkęs augti

dėka technologinio pažangumo ir produktyvumo augimo, todėl paprastos plėtros programos, kaip priemonė didinanti užimtumą nėra tinkamos.

Antroji tyrimo išvada, išplaukianti iš pirmosios, yra susijusi su konkrečiomis darbo vietų kūrimo programomis. Darytina prielaida, kad šios programos yra vienintelė efektyvi politikos priemonė didinanti užimtumą, nors ir mažais mastais. Tyrime atlikta sektorių reikšmės analizė parodė netolygų darbuotojų ir pridėtinės vertės pasiskirstymą juose, Tauragės apskrityje. Analizės rezultatai leidžia identifikuoti sektorius, kuriuose galėtų būti įdarbinta daugiau darbo jėgos mažinant pridėtinės vertės darbuotojui santykį, tačiau didinant regiono gerovę ir gerinant namų ūkių pajamų pasiskirstymą.

Žemės ūkyje, kaip patvirtina tyrimo rezultatai, Tauragės rajonuose vis dar yra neproporcingai daug užimtųjų. Tyrimas parodė silpną žemės ūkio produkto ryšį su užimtumo pokyčiu, tačiau koks bebūtų ryšys, iš ankstesnių tyrimų žinoma, jog žemės ūkio sektorius, įdarbinantis daugiau darbo jėgos yra mažiau produktyvus ir apibrėžiamas kaip regiono plėtros stabdis. Jis taip pat pasižymi mažais atlyginimais ir žema jame užimtos darbo jėgos kvalifikacija.

Mobilumo skatinimo programos nėra tinkama priemonė užimtumą mažinančiai politikai vykdyti, nes perskirsto darbo jėgos rodiklių kompoziciją, tačiau neišsprendžia struktūrinių regiono problemų. Tuo labiau dažniausiai didelė emigracija yra regiono ekonomikos problemiško įrodymas, o problemiškas sprendinys, siekiant sulaukyti populiacijos nunykimą, kaip ir protų nutekėjimą.

Darbo užmokestis, kaip parodyta tyrime, nėra susijęs su darbo jėgos motyvacija dirbti taip stipriai, kaip jis susijęs su didesniu produktyvumo pokyčiu, kas galų gale lemia mažesnę darbo jėgos poreikį tam pačiam darbui atlikti. Todėl identifikuotas darbo užmokesčio ir užimtumo ryšys yra neigiamas. Darbo užmokesčio korekcijos siekiant įtakoti užimtumo didinimą, nėra efektyvi politikos priemonė.

Darytina galutinė išvada, kad ieškotinos ekonominės priemonės siekiant tolygiau paskirstyti pridėtinės vertės kiekį, tenkantį vienam darbuotojui ir ieškoti būdų didinti užimtumą labiau rentabiliuose sektoriuose. Taip bus garantuotas konkurencingumo užtikrinimas ir gaunamų pajamų išlyginimas. Taigi, vienintelė politikos priemonė, kuri galėtų duoti apčiuopiamą rezultatą užimtumui didinti, yra konkreti ir racionali darbo vietų kūrimo politika.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Išanalizavus situaciją darbo rinkose pasaulyje, pastebėta, jog nepakankamo užimtumo ir didelio nedarbo problemos yra paplitę daugumoje šalių, tačiau sudėtingiausia yra mažiau urbanizuotų šalių ir urbanizuotų šalių kaimiškų rajonų padėtis. Jie yra grėsmė ir dideliems miestams, į kuriuos paprastai plaukia emigrantų, bėgančių iš kaimiškųjų rajonų, srautai. Reikalingos specifinės kaimo vietovių plėtros ir vystymosi politikos priemonės, garantuojančios tolygų šalių augimą bei leidžiančios priartinti kaimiškųjų rajonų gyvenimo sąlygas prie miestų.

2. Apibendrinus Europos Sąjungos statistinius duomenis, pastebėta, kad nedarbo lygis jos kaimiškuose rajonuose didesnis nei viduriniuose ar miestų regionuose. Darbe apibendrinamos priežastys, kodėl šiandien dienai Europos Sąjungai yra aktuali kaimiškųjų regionų užimtumo problema yra šios: a) kaimiškieji rajonai – tai reikšminga ES teritorijos dalis, b) ateityje kaimiškųjų regionų gyventojų skaičius augs, c) nesiimant jokių priemonių, grėsmės ir problemos, susijusios su nepakankamu užimtumu juose didės. Norint išvengti sudėtingos situacijos ateityje ir pagerinti esamą padėtį, būtina identifikuoti kaimiškųjų rajonų nedarbo priežastis bei jų populiacijos užimtumo didinimo galimybes ir jas efektyviai išnaudoti.

3. Darbe apibendrinus politikos priemones, nukreiptas į užimtumo didinimą, labiausiai akcentuota ES politika, kurios vienas pagrindinių ilgalaikių prioritetų yra užimtumo kėlimas ir nedarbo mažinimas. Ji vykdoma per struktūrinius fondus ES fondus (Europos socialinis, Europos žemės ūkio kaimo plėtros fondas) ir taikant ES lygiu apibrėžtas koncepcijas bei strategijas. Tuo tarpu, priemonės taikomos užimtumui didinti, įtakoja darbo pasiūlą (darbo rinkos paslaugų tobulinimas, deficitinių specialybių paruošimas, valstybės pagalbos bedarbiams koregavimas, pajamų mokesčio mažinimas) arba paklausą (Vyriausybės ir profsąjungos įtaka pristabdant struktūrinius kitimus ekonomikos augimo sąlygomis, visuminis paklausos didinimas, papildomų darbo vietų steigimas, plėtojant smulkų verslą, darbo namuose vystymas).

4. Išanalizavus Lietuvos darbo rinką, pastebėta kad kaimo populiacija 2008 m. Lietuvoje sudarė 33 proc. visos populiacijos, o užimtumas kaimo vietovėse tesudarė 10,4 proc. viso šalies užimtumo. Užimtųjų žemės ūkio sektoriuje per aštuonerius metus (nuo 2000 iki 2008) sumažėjo 46,1 proc. Šie duomenys rodo būtinybę susirūpinti esama padėtimi bei gerinti užimtumo situaciją kaimiškuose rajonuose.

5. Iš visų regionų darbe išskirta Tauragės apskritis, kurioje yra daugiausia gyventojų gyvenančių kaimo vietovėse (59 proc.), kita vertus, jos užimtųjų kaimo gyventojų procentinė dalis visame užimtumė buvo didžiausia lyginant su kitomis apskritimis – 24,3 proc. Taip pat pastebėta, jog užimtumas žemės

sektoriuje sumažėjo santykinai mažiau nei daugumoje apskričių – 30,8 proc. Darbe apibendrinama, jog Tauragės apskritis yra tipiškiausia kaimiškųjų regionų apskritis Lietuvoje, o turint galvoje jos sudėtingą situaciją darbo rinkoje (didžiausias bedarbių ir laisvų darbo vietų skirtumas), imtasi tyrimo, kuris padėtų identifikuoti politikos priemones, padėsiančias efektyviai didinti užimtumą.

6. Išanalizavus literatūros šaltinius, nustatytos kaimiškųjų rajonų nepakankamo užimtumo priežastys: a) žemės ūkio svarba kaimiškuose rajonuose, kaip pastarųjų plėtros stabdis, b) lėtesnė regionų plėtra, c) žemesni atlyginimai žemės ūkyje ir kaimiškuose rajonuose apskritai, d) sudėtingesnės moterų įsidarbinimo galimybės dėl kaimiškųjų rajonų ūkio struktūros, kurioms būdingas e) mažiau išvystytas paslaugų sektorius.

7. Radus bendrą panašaus pobūdžio tyrimų aspektą (tai, kad siekiant išsiaiškinti užimtumą didinančias priemones, pirmiausia reikalinga atlikti regiono užimtumo analizę ir identifikuoti nedarbo kaimiškuose rajonuose priežastis), buvo pasiūlyta ekonometrinio tyrimo metodologija, besiremianti ryšių tarp ekonominių veiksnių ir užimtumo nustatymu.

8. Tyrimas atskleidė, kad problemai tirti yra tinkami matematiniai metodai ir ekonominė situacijos analizė, jas panaudojus ir derinant su ekonometrine analize buvo išsiaiškinti kiekybiškai nusakomi ryšiai tarp tiriamo dydžio ir jo veiksnių: regiono plėtros, produktyvumo augimo, žemės ūkio plėtros regione, migracijos ir darbo užmokesčio pokyčio.

9. Aprašius Tauragės atvejo duomenis, paaiškėjo, kad Tauragės apskrčiai būdingos kaimo vietovių vystymosi charakteristikos. Parodytas Tauragės apskrities atvejo tinkamumas tyrimui, kaip labiausiai kaimiško Lietuvos regiono, nes čia yra daugiausia kaimo vietovių, be to, darbo rinkos situacija regione yra įtempta bei reikalaujanti konstruktyvių sprendimų.

10. Atlikta regresinė analizė patvirtino tik vieną iškeltą prielaidą apie užimtumą teigiamai įtakančius veiksnius. Tyrimas parodė, kad tik produktyvumo augimas teigiamai veikia užimtumo augimą (produktyvumui padidėjus 1 proc. tikėtinas užimtųjų padidėjimas 1,79 proc.). Tuo tarpu, regiono plėtra, aprašoma, kaip sukuriama regiono produkto didėjimas, darbo užmokesčio augimas ir migracija daro neigiamą įtaką užimtumui. Regiono BVP augimas neigiamai įtakoja užimtumo lygį (kintamojo koeficientas yra lygus -0,894), kaip ir darbo užmokestis – jam didėjant, užimtumas mažėja (koeficientas lygus -0,32). Žemės ūkio plėtros koeficientas, priešingai nei tikėtasi yra teigiamas ir yra lygus 0,129.

11. Atliktos regresinės analizės rezultatai leido apibendrinti, jog regiono BVP augimas, augant produktyvumui, neišvengiamai bus susijęs su mažiau produktyvaus kaimiškųjų regionų užimtumo mažėjimu. Tai paaiškinta tuo, kad technologinė pažanga bei darbo jėgos kvalifikacija taip pat garantuoja geresnį darbo rezultatą mažesnėmis darbo sąnaudomis (tai yra su mažesniu darbuotoju skaičiumi).

Vadinasi, neužtenka beatodairiškai skatinti regiono plėtros tikintis, jog investavus į verslą, bus savaime sukurtos prielaidos naujoms darbo vietoms ir užimtumas didės. Tokiu atveju, siekiant didinti užimtumą reikalingos konkrečios užimtumą skatinančios ir į jį nukreiptos programos (apčiuopiamas darbo vietų kūrimas).

12. Tyrimo rezultatai parodė, jog Tauragės apskrities valstybės politikos efektyvumas kito, ir dėl palankių ekonominių sąlygų buvo aukščiausias 2007 m., kai užimtųjų ir valstybės išlaidų santykis Tauragės apskrityje buvo didžiausias. Nuo 2007 m. socialinei apsaugai buvo išleidžiama vis daugiau, užimtųjų pokyčio tendencija tuo tarpu buvo linkusi mažėti. Iš esmės socialinė politika, besiremianti valstybės išlaidomis socialinei apsaugai, nėra efektyvi užimtumo lygio atžvilgiu. Jų regresija rodo neigiamą tiesinį ryšį.

13. Darbe rekomenduojama ieškoti ekonominės politikos priemonių, kuriomis galima būtų tolygiau paskirstyti pridėtinės vertės kiekį, tenkantį vienam darbuotojui bei ieškoti būtų didinti užimtumą labiau rentabiliuose sektoriuose. Taip bus garantuotas konkurencingumo užtikrinimas ir gaunamų pajamų išlyginimas. Vienintelė politikos priemonė, kuri galėtų duoti apčiuopiamą rezultatą užimtumui didinti yra konkrečios ir racionalios darbo vietų kūrimo programos.

LITERATŪRA

1. **Assaad R. ir kt.** The determinants of employment status in Egypt // FCND discussion paper No. 88. 2000, 2000. <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/16440/1/fc000088.pdf> [žiūrėta 2012 09 26].
2. **Ball L. ir kt.** Unemployment in Latin America and the Caribbean // IMF Working Paper Research, November, 2011. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11252.pdf> [žiūrėta 2012 10 10].
3. **Cali M.** Urbanisation, inequality and economic growth: Evidence from Indian states and towns // For the World Development Report 2009. <http://www.odi.org.uk/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/3387.pdf> [žiūrėta 2012 11 11].
4. Cavin E., Stafford F. Efficient provision of employment service outputs: A production frontier analysis // Journal of Human Resources 20, pp. 484-503.
5. **CEC.** The rural-urban gap in education // Canadian Council on Learning, Lessons in Learning, March, 2006. <http://www.ccl-cca.ca/pdfs/LessonsInLearning/Mar-01-06-The-rural-urban-gap.pdf> [žiūrėta 2012 09 25].
6. **Čiburienė J.** Agriculture and food production: employment aspect // Kaimo plėtra 2009. - ISSN 1822-3230, p. 39-44.
7. **Dromantienė L.** Užimtumo politika – socialinis garantas Europos Sąjungoje // Mokslo darbai. Socialinis darbas. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, Nr. 1(1), p. 117-126. http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sd/archyvas/ [žiūrėta 2012 06 28].
8. **European Commission.** A view on employment, growth and innovation in rural areas // Commission Staff working document, Brussels, 7.3.2012. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/ruralemployment/swd-2012-44_en.pdf [žiūrėta 2012 09 26].
9. **European Commission.** Employment in rural areas: closing the jobs gap // Report on employment in rural areas, Commission staff working document, 2006. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/ruralemployment/sec1772_en.pdf [žiūrėta 2012 11 30].
10. **European Commission.** Rural development in the European Union. Statistical and economic information // Report 2010. <http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/rurdev2010/ruraldev.htm> [žiūrėta 2012 11 02]
11. **Estudillo J. P. ir kt.** Labor Markets, Occupational Choice, and Rural Poverty in Selected Countries in Asia and Sub-Saharan Africa // Background paper for the World Development Report 2013, <http://siteresources.worldbank.org/EXTNWDR2013/Resources/8258024-1320950747192/8260293->

- 1320956712276/8261091-1348683883703/WDR2013_bp_Labor_Markets_Occupational_Choice.pdf. [žiūrėta 2012 11 02].
12. **European Commission.** Employment, social affairs and inclusion // European employment strategy. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=101> [žiūrėta 2011 08 28].
 13. **Europos užimtumo strategija** // Užimtumo padėties Europoje gerinimas. - Europos Sąjunga: leidinių biuras, 2011. – ISBN 978-92-79-17849-8. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&furtherPubs=no&langId=lt&pubId=610&type=2> [žiūrėta 2012 06 23].
 14. **Europs Komisija.** Užimtumas, socialiniai reikalai ir įtrauktis. <http://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=lt> [žiūrėta 2012 08 28].
 15. **Eurostat.** Unemployment statistics. - European Commission: 2012. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics#Male_and_female_unemployment_trends [žiūrėta 2012 08 31].
 16. **ILO.** Employment for rural youth in Asia and the Pacific. Jobs and empowerment on and off farm // Education Development Center Inc, 2004. <http://www.yesweb.org/docs/rdbook.pdf> [žiūrėta 2012 09 25].
 17. **ILO.** Global Employment Trends 2011: The challenge of a jobs recovery // International Labour Office. - Geneva: ILO, 2011. - ISBN 978-92-2-124546-9 - http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_150440.pdf [žiūrėta 2012 09 26].
 18. **ILO.** Global Employment Trends 2012 // International Labour Office – Geneva: ILO, 2012 - ISBN 978-92-2-124925-2. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_171571.pdf [žiūrėta 2012 09 25].
 19. **Jakutis A. ir kt.** Ekonomikos teorija: vadovėlis. – Vilnius: Eugrimas, 2005. – ISBN 9986-501-79-0.
 20. **Jančiauskas E.** Valstybės darbo rinkos politika. Studijų metodika. – Vilnius: Generolo J. Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2006. – ISBN 9955-423-55-2.
 21. **Kahyarara G.** Contribution of labour migration to development in North and West Africa // Working Paper, International Labour Organization (International Institute for Labour Studies) 2010. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_193997.pdf [žiūrėta 2012 09 12]
 22. **Kammerhofer Chr.** Užimtumo politika. - Europos parlamentas, 2008 08 26. http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/socialemploy/article_7286_lt.htm [žiūrėta 2012 06 23].

23. **Lietuvos Respublikos Užimtumo Rėmimo Įstatymas.** Vilnius, 2006 m. birželio 15 d. Nr. X-694. http://skelbimas.lt/istatymai/uzimtumo_remimo_istatymas.htm [žiūrėta 2012 05 21].
24. **Machin S., Manning, A.** The causes and consequences of Long-Term unemployment in Europe // Centre for Economic Performance London School of Economics and Political Science - ISBN 0 7530 1233 2; July, 1998. http://eprints.lse.ac.uk/20255/1/The_Causes_and_Consequences_of_Long-Term_Unemployment_in_Europe.pdf [žiūrėta 2010 10].
25. **Martinkus B., Žilinskas V. J.** Ekonomikos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2008. – ISBN 978-9955-24-546-8.
26. **Martinkus B. ir kt.** Darbo išteklių ekonomika ir valdymas. – Kaunas: Technologija, 2000. – ISBN 9986-13-853-1.
27. **McBride T., Kemper L.** Impact of the Recession on Rural America: Rising Unemployment Leading to More Uninsured in 2009 // Rural Policy Brief, RUPRI, 2009. <http://www.public-health.uiowa.edu/rupri/publications/policybriefs/2009/b2009-6%20Rising%20Unemployment%20Leading%20to%20More%20Uninsured.pdf> [žiūrėta 2012 09 26].
28. **OECD.** Rural Policy Reviews: China // Policy Brief, March, 2009. <http://www.oecd.org/china/42376151.pdf> [žiūrėta 2012 05 29].
29. **OECD.** Inequality: Recent Trends in China and Experience in the OECD Area // 2 chapter, China in focus: lessons and challenges - OECD, 2012. <http://www.oecd.org/globalrelations/keypartners/50146214.pdf> [žiūrėta 2012 09 26]
30. **Oyeranti O., Olayiwola K.** Policies and programmes for poverty reduction in rural Nigeria // An Interim Research Report Submitted to the African Economic Research Consortium (AERC), Nairobi for the Second Phase Collaborative Poverty Research Project, October, 2005. http://www.sarpn.org/documents/d0002274/Poverty_reduction_Nigeria_Oct2005.pdf [žiūrėta 2012 09 26].
31. **Pagrindinių ekonomikos terminų ir sąvokų žodynas** // Pajamos.lt. žodynas <http://www.pajamos.lt/zodynas.html> [žiūrėta 2012 05 29].
32. **World Bank.** Russian Economic Report // World Bank in Russia, № 27, April 2012. <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/rer-27-march2012-eng.pdf> [žiūrėta 2012 10 10].
33. **Rahman R. I.** The dynamics of the labour market and employment in Bangladesh: A focus on gender dimensions // Employment Policy Unit, Employment Strategy Department 2005/13.

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_elm/documents/publication/wcms_114033.pdf [žiūrėta 2012 09 26]

34. **Rehman H. U.** The Problem of Unemployment in Pakistan: (A case of study of Khyber Pakhtunkhwa) // International Journal of Humanities and Social Science Vol. 2 No. 8, April, 2012. http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_2_No_8_Special_Issue_April_2012/29.pdf [žiūrėta 2012 05 29].
35. **Schettkat R.** Demand Patterns and Employment Growth, Consumption and Services in France, Germany, the Netherlands, the United Kingdom and the United States // Working Paper No. 13, February, 2004. http://www.uva-aias.net/uploaded_files/regular/WP13.pdf [žiūrėta 2012 11 30].
36. **SEGIRA.** Study on Employment, Growth and Innovation in Rural Areas // European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development, Rotterdam, 8 December 2010. http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/external/employment/full-text_en.pdf [žiūrėta 2012 09 03].
37. **SERA.** Study on Employment in Rural Areas // European Commission Directorate General for Agriculture, May, 2006. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/ruralemployment/sera_report.pdf [žiūrėta 2012 05 29].
38. **Todaro, M. P.** Urbanization, Unemployment, and Migration in Africa: Theory and Policy // Chapter 8 - Economic Development, sixth edition. 1997. New York and London: Longman; 1997 No. 104.
39. **Tran T., Doan, T.** Industrialization, economic and employment structure changes in Vietnam during economic transition // Munich Personal RePEc Archive, 25 November, 2010. http://mpira.ub.uni-muenchen.de/26996/1/MPRA_paper_26996.pdf [žiūrėta 2012 10 02].
40. **UN.** World Economic Situation and Prospects 2012 // United Nations publication, Sales No. E.12.II.C.2, released in January, 2012. http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/2012wesp_prerel.pdf [žiūrėta 2012 10 02].
41. **UN.** World Economic Situation and Prospects 2012; Update of mid-2012 // United Nations publication, released in Mid-2012. http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_archive/2012wespupdate.pdf [žiūrėta 2012 10 03].
42. **Vassiliev, A. ir kt.** Unemployment and employment offices' efficiency: what can be done? // University of Geneva, Department of Economics, July 29, 2002.
43. **White paper.** Growth, competitiveness and employment, The challenges and ways into 21st century // Communities bulletin - ISBN 92-826-7065-1, Bruxelles-Louembourg, 1993.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Šiame magistro baigiamajame darbe analizuojama mokslinė ir praktinė nepakankamo užimtumo lygio ir didelio nedarbo problema kaimiškuose rajonuose. Teorinė darbo analizė leido atskleisti kaimiškųjų rajonų mažesnio užimtumo situaciją pasaulyje, Europoje ir, galiausiai, Lietuvoje. Kaimiškieji rajonai pasižymi didesniu nedarbo lygiu, sąlyginai mažesniu moterų nedarbu ir mažesnėmis darbo užmokesčio pajamomis. Antrojoje darbo dalyje pasiūlytas galimas ekonominių procesų modelis, kuris turėtų paaiškinti užimtumo veiksnius ir jų poveikį tiriamam rodikliui. Trečiojoje dalyje, pasitelkiant statistinę-matematinę ir ekonometrinę analizę, tirti ir tikrinti įvairūs ekonominių rodiklių ir užimtumo ryšiai. Gauti rezultatai rodo, kad egzistuoja priešingas ryšys tarp regiono augimo ir užimtumo didėjimo tempų. Kitaip tariant didėjant produktyvumui, auga rajono sukuriamas produktas, tačiau dėl spartesnio produktyvumo pokyčio, kaip ir technologinės pažangos, darbai atlikti reikalinga mažiau darbo jėgos. Todėl regiono plėtros atveju užimtumas nebūtinai didės, jeigu didės, tikėtina, lėtesniu tempu nei regiono augimas. Darbo pagrindinė išvada yra, jog siekiant kelti užimtumo lygį kaimiškuose rajonuose, reikalinga konkreti politika, nukreipta į darbo vietų kūrimą.

In this final master thesis paper the issue of insufficient employment level and high unemployment level in the rural regions is discussed and analyzed. Theoretic analysis revealed the situation of reduced employment situation in rural regions in the worlds, Europe and finally Lithuania. The rural regions are featured by high unemployment level, less women employment and lower job remuneration. In the second paper part the model of the employment level factors is being proposed, which suppose to expose the connection between various factors and employment. In the last part these connections are being tested and checked. The result of the research reveals that there is a contradiction between outcome and employment growth. In case of output growth the employment increases relatively slower and not necessarily due to technological advancement and productivity raise. The main conclusion is drawn that only policy directed to the creation of job placements can give a desired result for the effective employment increase.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Darbo temos aktualumas slypi tame, jog aukštas nedarbo lygis – viena iš didžiausių ekonominių ir socialinių XXI amžiaus pradžios problemų beveik visose pasaulio valstybėse. Nedarbas – tai rimta ekonominė problema, kelianti grėsmę visuomenės gerovei, valstybės stabilumui ir vystymuisi. Užimtumas yra nedarbo antitezė ir jo skatinimas laikomas nedarbo problemos sprendimu. Užimtumo didinimo galimybės, jas teisingai identifikavus, yra prielaida kelti pragyvenimo lygį, teigiamai įtakoti šalies ar regiono turtingumą ir ekonominį augimą. Tuo tarpu, nedarbo reiškinys yra žalingas, jis rodo ekonomikos neefektyvumą, nepakankamą žmogiškųjų išteklių įsisavinimą bei yra grėsmė kiekvienam iš su nedarbo problema susiduriančiam namų ūkiui. Jie patiria vartojimo išlaidų limitą dėl ribotų pajamų bei negali užsitikrinti socialinės, kartu ir materialinės, gerovės dėl užsiėmimo ir savirealizacijos trūkumo.

Darbo problema yra nepakankamas aiškumas susijusių tyrimų aibėje. Lietuvoje, kaip ir visoje Europos Sąjungoje, susiduriama su vienareikšmiu užimtumo didinimo strateginiu požiūriu, tačiau nėra aišku, kaip darniai vystyti kaimo vietoves ir kurti darbo vietas jose. Su nedarbo reiškiniu šalys ir regionai linkę kovoti įvairių ekonominės politikos priemonių bei užimtumo didinimo ir skatinimo programų pagalba. Visgi jomis ne visada pasiekiami kelti tikslai, programų įgyvendinimo pabaigoje nesulaukiami rezultatai, kurių tikėtasi. Taip yra dėl klaidingo užimtumo didinimo galimybių įvertinimo, kas rodo metodologines spragas moksliniuose ir taikomuosiuose tyrimuose. Darbe spręsta mokslinė problema tai – kokios yra galimybės didinti vietos užimtumą ir kaip identifikuoti jas?

Darbe pateiktas bei patikrinamas nepakankamo užimtumo lygio ir didelio nedarbo priežasčių identifikavimo metodas, kuris derinant su kokybinėmis išvadomis buvo pritaikytas užimtumo didinimo galimybių identifikavimui.

Pagrindinis darbo rezultatas - tai patvirtinta išvada, jog ne visos šiandien dienai taikomos politikos yra efektyvios. Tarkim, regiono pagaminamas produktas linkęs augti dėka technologinio pažangumo ir produktyvumo augimo, todėl paprastos plėtros programos, kaip priemonė didinanti užimtumą nėra tinkamos. Siūloma ieškoti ekonominių priemonių siekiant tolygiau paskirstyti pridėtinės vertės kiekį, tenkantį vienam darbuotojui ir taip didinti užimtumą labiau rentabiliuose sektoriuose. Tokiu būdu bus garantuotas konkurencingumo užtikrinimas ir gaunamų pajamų išlyginimas. Vienintelė politikos priemonė, kuri galėtų duoti apčiuopiamą rezultatą užimtumui didinti, yra konkreti ir racionali darbo vietų kūrimo politika.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

The relevance of the topic of paper lies beyond the current world situation according to which employment level is relatively lower and the high unemployment rates is one of the main economic and social concerns. Unemployment is an economic issue, which threatens to the prosperity and well-being of the society, stability of the state and its development. Employment level raise is considered as a solution to improve the situation and there is an effective need to identify the possibilities to increase it. Increasing employment level is the precondition to raise the life standards, positively influence the richness of the countries and economic growth. Underemployment means the ineffectiveness of economy, underuse of the human resources and is the threat to any household experiencing it.

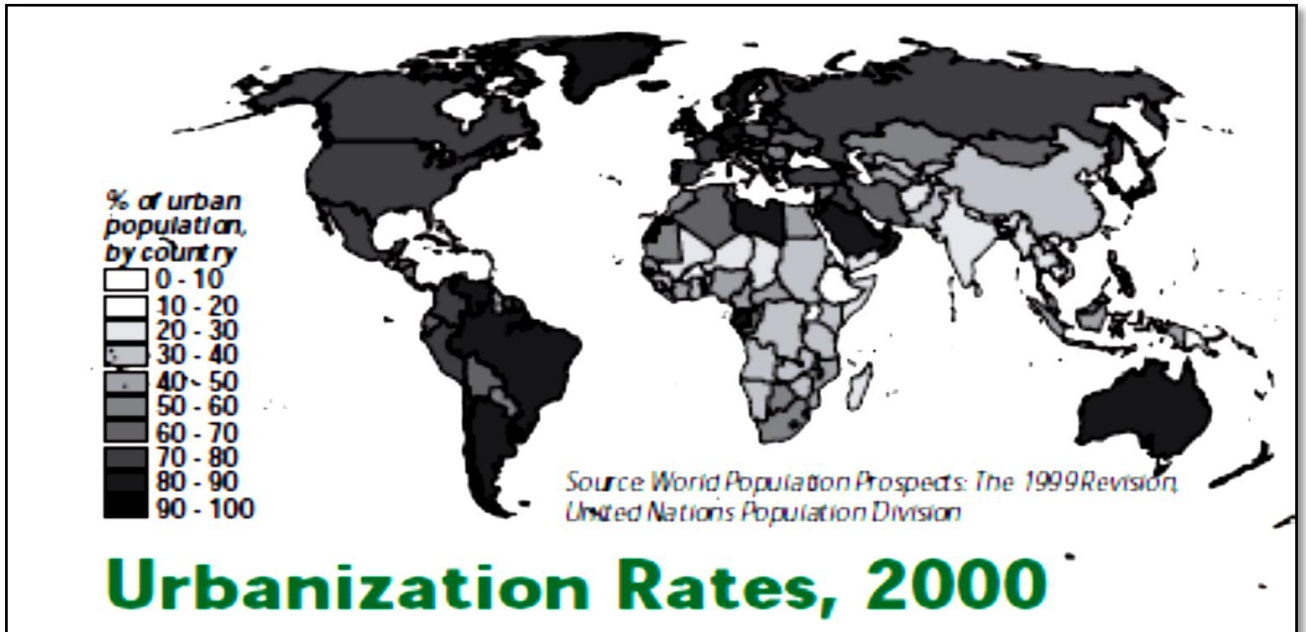
The identified issue of the paper is uncertainty in the range of similar researches. In Lithuania as well as in all European Union the high employment rates are the priority of the policy and certain strategies, but there is still no conformity about the effective measures to raise it. The countries and regions tend to fight the unemployment while promoting certain policies as well as various local and state programs. Though, they are not always effective, the outcomes are not the desired ones. The reason for this is lack of the right identification of the possibilities to raise the employment level. And the issue solved in this paper is how to identify the correct possibilities to raise the employment level.

In the paper the methodology to identify the reasons for the underemployment and unemployment is applied and checked.

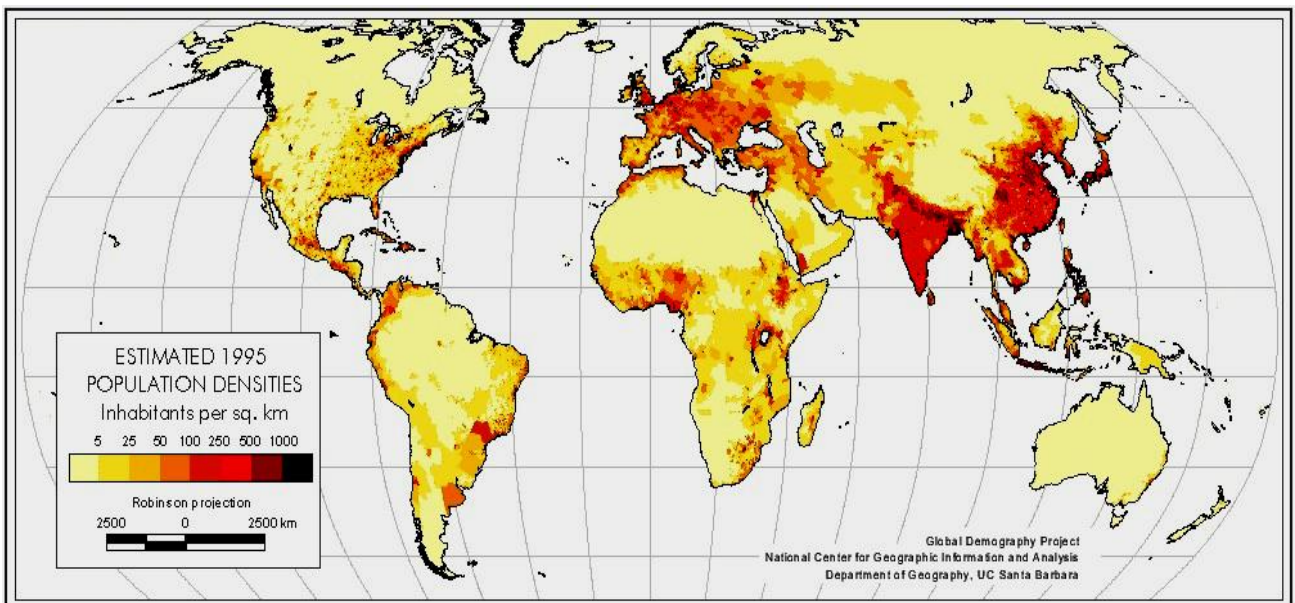
The main outcome of the paper is the affirmation of conclusion that not all the policies directed to the improvement of employment situation are to be regarded as effective. For instance, the outcome of the paper research shows that the region product created tends to grow due to the technological advancement and raise of productivity which is the main determinant of less human resources needed. This is the reason why simple programs dedicated to the development of the region is not necessarily effective in order to raise the level of employment. The conclusion to be drawn is that the means to redistribute the additional value created in the sectors are to be searched and the employment level should be raised in the more profitable sectors. In this way the competition level and the income distribution would be more equal. And the only one measure to raise the employment level is the policy or programs directed to the creation of effective job positions and placements.

PRIEDAI

PASAULINIS URBANIZACIJOS IR APGYVENDINIMO TANKUMO ŽEMĖLAPIS

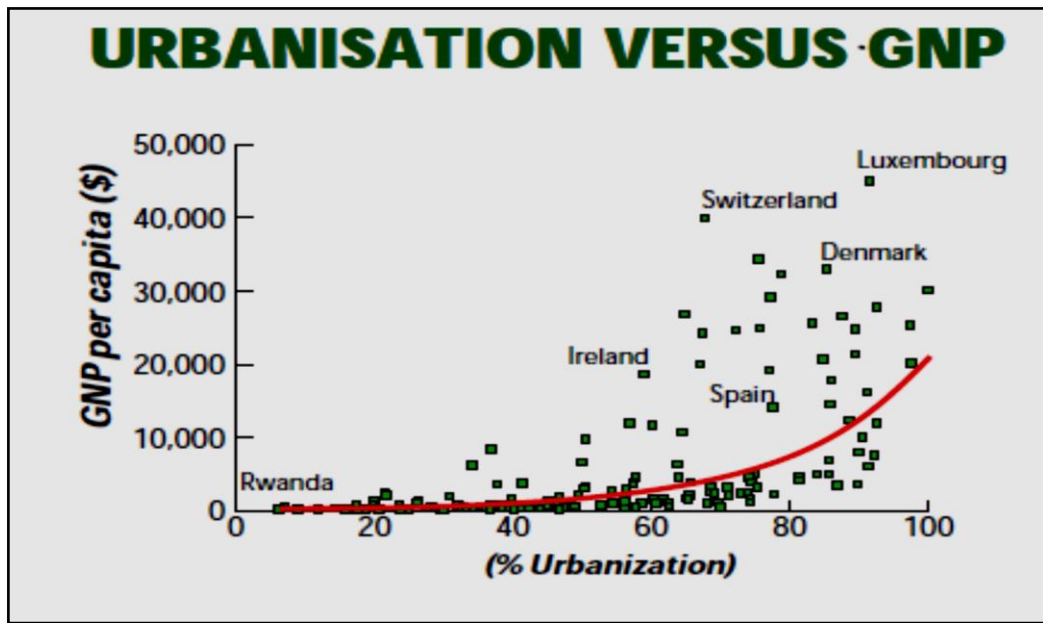

Šaltinis: Human Development Report, 2000

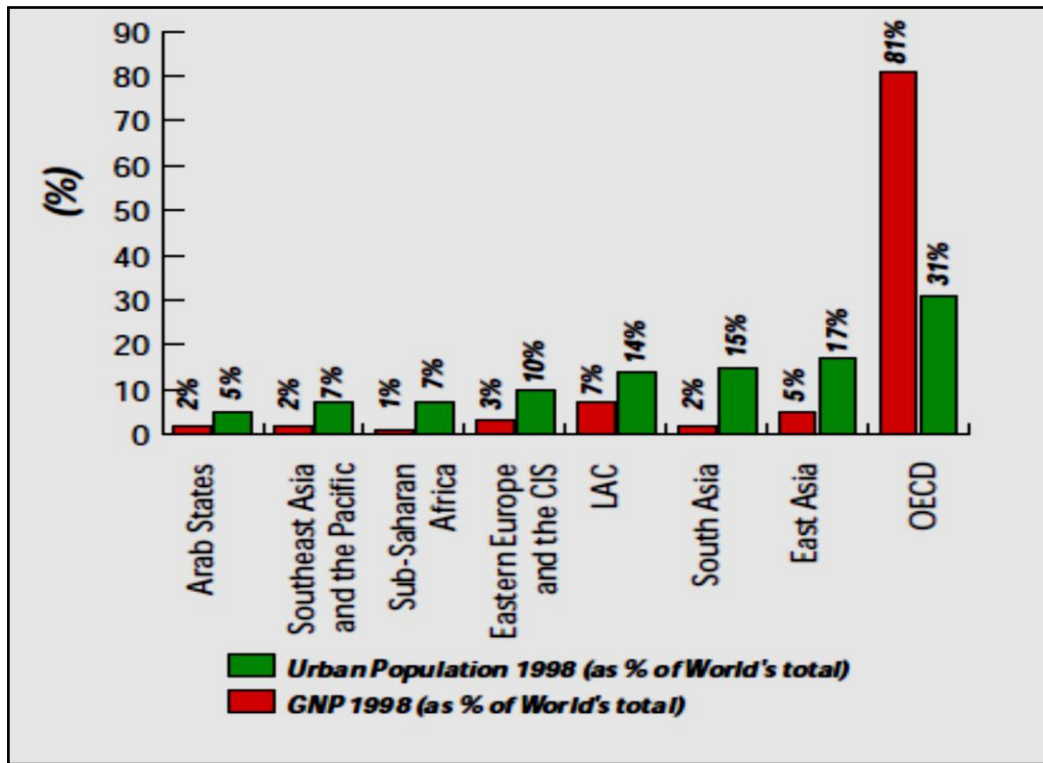

Šaltinis: <<http://blue.utb.edu/paullgj/geog3320/lectures/populationgeography.html>>

URBANIZACIJOS IR BNP RYŠIO TYRIMAS

Šaltinis: Human Development Report, 2000

Šaltinis: Human Development Report, 2000

15 DIDŽIAUSIŲ PASAULIO MIESTŲ IR JŲ POPULIACIJOS KITIMAS 1950, 1995 IR 2015 M.
(PROGNOZĖ)

Table 2 The world's fifteen largest cities, 1950, 1995, and 2015 (millions)

City	1950	City	1995	City	2015
	Population (millions)		Population (millions)		Population (millions)
1. New York	12.3	Tokyo	26.8	Tokyo	28.7
2. London	8.7	São Paulo	16.4	Bombay	27.4
3. Tokyo	6.9	New York	16.3	Lagos	24.4
4. Paris	5.4	Mexico City	15.6	Shanghai	23.4
5. Moscow	5.4	Bombay	15.1	Jakarta	21.2
6. Shanghai	5.3	Shanghai	15.1	São Paulo	20.8
7. Essen	5.3	Los Angeles	12.4	Karachi	20.6
8. Buenos Aires	5.0	Beijing	12.4	Beijing	19.4
9. Chicago	4.9	Calcutta	11.7	Dhaka	19.0
10. Calcutta	4.4	Seoul	11.6	Mexico City	18.8
11. Osaka	4.1	Jakarta	11.5	New York	17.6
12. Los Angeles	4.0	Buenos Aires	11.0	Calcutta	17.6
13. Beijing	3.9	Tianjin	10.7	Delhi	17.6
14. Milan	3.6	Osaka	10.6	Tianjin	17.0
15. Berlin	3.3	Lagos	10.3	Manila	14.7

Sources: United Nations (1995), *World Urbanization Prospects: The 1994 Revision*. New York: United Nations. Table 1. The World Resources Institute (1996), *World Resources 1996–97: The Urban Environment*. New York: Oxford University Press. Table 1.1.

BEDARBYSTĖS LYGIS EUROPOJE IR JOS ŠALYSE 2000-2011 METAIS

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	8.7	8.5	8.9	9.0	9.1	9.0	8.2	7.2	7.1	9.0	9.7	9.7
Euro area	8.5	8.1	8.4	8.8	9.0	9.1	8.5	7.6	7.6	9.6	10.1	10.2
Belgium	6.9	6.6	7.5	8.2	8.4	8.5	8.3	7.5	7.0	7.9	8.3	7.2
Bulgaria	16.4	19.5	18.2	13.7	12.1	10.1	9.0	6.9	5.6	6.8	10.2	11.2
Czech Republic	8.7	8.0	7.3	7.8	8.3	7.9	7.2	5.3	4.4	6.7	7.3	6.7
Denmark	4.3	4.5	4.6	5.4	5.5	4.8	3.9	3.8	3.3	6.0	7.4	7.6
Germany	7.5	7.6	8.4	9.3	9.8	11.2	10.3	8.7	7.5	7.8	7.1	5.9
Estonia	13.6	12.6	10.3	10.0	9.7	7.9	5.9	4.7	5.5	13.8	16.9	12.5
Ireland	4.2	3.9	4.5	4.6	4.5	4.4	4.5	4.6	6.3	11.9	13.7	14.4
Greece	11.2	10.7	10.3	9.7	10.5	9.9	8.9	8.3	7.7	9.5	12.6	17.7
Spain	11.1	10.3	11.1	11.1	10.6	9.2	8.5	8.3	11.3	18.0	20.1	21.7
France	9.0	8.3	8.6	9.0	9.3	9.3	9.2	8.4	7.8	9.5	9.7	9.7
Italy	10.1	9.1	8.6	8.4	8.0	7.7	6.8	6.1	6.7	7.8	8.4	8.4
Cyprus	4.9	3.8	3.6	4.1	4.7	5.3	4.6	4.0	3.6	5.3	6.5	7.8
Latvia	13.7	12.9	12.2	10.5	10.4	8.9	6.8	6.0	7.5	17.1	18.7	15.4
Lithuania	16.4	16.5	13.5	12.5	11.4	8.3	5.6	4.3	5.8	13.7	17.8	15.4
Luxembourg	2.2	1.9	2.6	3.8	5.0	4.6	4.6	4.2	4.9	5.1	4.5	4.8
Hungary	6.4	5.7	5.8	5.9	6.1	7.2	7.5	7.4	7.8	10.0	11.2	10.9
Malta	6.7	7.6	7.5	7.6	7.4	7.2	7.1	6.4	5.9	7.0	6.8	6.5
Netherlands	3.1	2.5	3.1	4.2	5.1	5.3	4.4	3.6	3.1	3.7	4.5	4.4
Austria	3.6	3.6	4.2	4.3	4.9	5.2	4.8	4.4	3.8	4.8	4.4	4.2
Poland	16.1	18.3	20.0	19.7	19.0	17.8	13.9	9.6	7.1	8.2	9.6	9.7
Portugal	4.0	4.1	5.1	6.4	6.7	7.7	7.8	8.1	7.7	9.6	11.0	12.9
Romania	7.3	6.8	8.6	7.0	8.1	7.2	7.3	6.4	5.8	6.9	7.3	7.4
Slovenia	6.7	6.2	6.3	6.7	6.3	6.5	6.0	4.9	4.4	5.9	7.3	8.2
Slovakia	18.8	19.3	18.7	17.6	18.2	16.3	13.4	11.1	9.5	12.0	14.4	13.5
Finland	9.8	9.1	9.1	9.0	8.8	8.4	7.7	6.9	6.4	8.2	8.4	7.8
Sweden (1)	5.6	5.8	6.0	6.6	7.4	7.7	7.1	6.1	6.2	8.3	8.4	7.5
United Kingdom	5.4	5.0	5.1	5.0	4.7	4.8	5.4	5.3	5.6	7.6	7.8	8.0
Croatia	:	:	14.8	14.2	13.7	12.7	11.2	9.6	8.4	9.1	11.8	13.2
Turkey	:	:	:	:	:	9.2	8.7	8.8	9.7	12.5	10.7	:
Norway	3.2	3.4	3.7	4.2	4.3	4.5	3.4	2.5	2.5	3.1	3.5	3.3
Japan	4.7	5.0	5.4	5.3	4.7	4.4	4.1	3.9	4.0	5.1	5.1	4.6
United States	4.0	4.8	5.8	6.0	5.5	5.1	4.6	4.6	5.8	9.3	9.6	8.9

(1) Break in series, 2001.

Source: Eurostat (une_rt_a)

Šaltinis: Europos Statistikos departamentas, 2012

ES PARAMOS SKYRIMAS IR ĮSISAVINIMAS PAGAL APSKRITIS 2007-2008

Projektams skirtos ir išmokėtos paramos pasiskirstymas pagal apskritis, 2008-12-31

Apskritis	ŪM įsakymu skirta parama projektams, vnt.	ŪM įsakymu skirta paramos suma, mln. litų	Nutrauktos paramos sutartys, vnt.	Užbaigti projektai	Įsisavinta paramos suma, mln. litų	Įsisavinta parama (%)
Alytaus	24	81,2	1	23	78,7	96,9
Kauno	58	188,9	1	57	180,3	95,4
Klaipėdos	38	113,8	2	36	106,6	93,7
Marijampolės	8	91,5	-	8	91,4	99,9
Panevėžio	22	123,1	1	21	144,4	117,3
Šiaulių	34	142,5	-	34	148,9	104,5
Tauragės	15	21,8	-	15	21,0	96,3
Telšių	21	37,6	1	20	33,0	87,8
Utenos	22	94,0	1	21	90,7	96,5
Vilniaus	93	242,7	5	88	214,5	88,4
Geografiškai neapribota	8	27,5	-	8	26,6	96,7
IŠ VISO:	343	1164,6	12	331	1136,1	97,6

Šaltinis: LVPA veiklos ataskaita, 2007

Projektams skirtos ir išmokėtos paramos pasiskirstymas pagal apskritis, 2007-12-31

Apskritis	Projektai pagal įgyvendinimo vietą	Išmokėtina parama, mln. litų	Išmokėta parama, mln. litų	Išmokėta parama (%)	Užbaigti projektai (apmokėti galutiniai mokėjimo prašymai)
Alytaus	23	80,0	58,8	73,5 %	12
Kauno	57	188,5	96,7	51,2 %	22
Klaipėdos	36	111,6	42,2	37,8 %	18
Marijampolės	8	91,5	58,4	63,8 %	3
Panevėžio	21	121,8	42,9	35,2 %	10
Šiaulių	34	142,5	90,2	63,3 %	11
Tauragės	15	21,8	15,1	69,3 %	10
Telšių	20	37,6	24,3	64,6 %	12
Utenos	21	90,7	55,3	61,0 %	9
Vilniaus	88	226,9	117,2	51,7 %	37
Geografiškai neapribota	8	27,5	19,6	71,3 %	1
IŠ VISO:	331	1.140,4	620,7	54,4 %	145

Šaltinis: LVPA veiklos ataskaita, 2007

LIETUVOS APSKRITYS, JŲ NETOLYGI PLĖTRA IR ES PARAMA

Lietuvos apskričių ekonominės ir socialinės plėtros skirtumai 2004-2009 m.

Dešimčiai Lietuvos regionų pagal 2007 - 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir atskiras veiksnių programas, skirtas strategijai įgyvendinti, 2011 m. sausio 31 d. duomenimis, buvo skirta beveik 1,560 mlrd. Lt, iš kurių ES paramos lėšos sudaro beveik 93,60 proc. (žr. lentelę).

Lentelė. Lietuvos regionų įgyvendinamų projektų finansavimas

Regionas	Bendra projektų vertė, Lt	Projektams skirtas finansavimas, Lt	Projektui skirto finansavimo ES dalis, Lt
Alytaus	301.417.501	198.304.320	189.734.277
Kauno	303.374.336	170.046.891	167.807.176
Klaipėdos	290.070.368	209.729.629	197.212.479
Marijampolės	97.230.951	84.210.356	79.716.536
Panevėžio	67.981.781	61.273.109	58.639.987
Tauragės	98.536.055	89.899.000	85.082.121
Telšių	161.581.307	143.184.653	135.823.555
Utenos	167.590.022	132.810.094	118.780.654
Vilniaus	441.192.034	399.330.765	358.678.174
Šiaulių	80.001.082	70.836.968	68.390.564
SUMA	2.008.975.437	1.559.625.784	1.459.865.524

Šaltinis: Bruneckienė ir Krušinskas, 2011

2004-2006 m. BPD lėšų pasiskirstymas pagal prioritetus Lietuvos apskrityse 2008 m. kovo mėnesį

Prioritetai	Lietuva	Vilniaus apsk.	Kauno apsk.	Klaipėdos apsk.	Šiaulių apsk.	Panevėžio apsk.	Marijampolės apsk.	Alytaus apsk.	Utenos apsk.	Telšių apsk.	Tauragės apsk.
	mln. Lt	mln. Lt (% nuo bendrų lėšų)									
Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra	1 768,8	422,3 (24)	312,3 (18)	256,3 (14)	141,2 (8)	165,9 (9)	69,6 (4)	117,5 (7)	124,9 (7)	101,9 (6)	56,5 (3)
Žmogiškųjų išteklių plėtra	764,3	211,1 (28)	151,5 (20)	76,1 (10)	73,1 (10)	59,7 (8)	36,7 (5)	54,1 (7)	48,2 (6)	27,5 (4)	26,3 (3)
Gamybos sektoriaus plėtra	1 205,5	277,9 (23)	153,3 (13)	120,8 (10)	165,4 (14)	114,5 (9)	111,9 (9)	109,9 (9)	95,6 (8)	32,4 (3)	23,8 (2)
Kaimo plėtra ir žuvininkystė	708,3	73,3 (10)	96,1 (14)	89,7 (13)	109,2 (15)	116,9 (17)	76,3 (11)	38,4 (5)	33,2 (5)	33,9 (5)	41,3 (6)
Techninė parama	127,9	97,1 (76)	3,8 (3)	3,5 (3)	4,6 (4)	3,8 (3)	1,9 (1)	2,3 (2)	3,4 (3)	4,2 (3)	3,1 (2)

Šaltinis: Gudaitytė, Batutytė ir Žalienenė, 2009

TAURAGĖS APSKRITIES RAJONAI, MIGRACIJA APSKRITYJE IR JOS SOCIALINĖS APSAUGOS POLITIKOS EFEKTYVUMO MATAVIMAS (2004, 2005-2011)

Šaltinis: <<http://neris.mii.lt/LT/MIESTAI/apskritis.php?Apskritis=Taurag%EBs>>

Migracija Tauragės apskrityje (2005-2010)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tauragės apskr. gyventojų skaičius	129976	128679	127378	126056	124755	110511
Atvyko	2160	2227	2310	2044	1872	1688
Išvyko	2938	2735	3017	2913	2717	5191
<i>Neto migracija</i>	-778	-508	-707	-869	-845	-3503
<i>Gyventojų migracijos pokytis</i>	37.0%	-34.7%	39.2%	22.9%	-2.8%	314.6%
<i>Neto migracijos dalis, lyginant su gyventojų skaičiumi (%)</i>	-0.60%	-0.39%	-0.56%	-0.69%	-0.68%	-3.17%

Šaltinis: Lietuvos Statistikos departamentas

Tauragės apskrities duomenys politikos efektyvumui įvertinti (2004-2011)

Tauragės apskritis	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CG100 Socialinė apsauga (tūkst. Lt)	31128.8	31406.7	35309.2	24962.4	32065.9	40744.1	56943.3	61783.2
Užimtieji	54700	56800	53700	51100	44100	47400	47500	45800
Darbo užmokestis	10308	11232	13248	15984	19644	19380	18876	19236
Vidutinės darbo pajamos, bruto (metinės, tūkst. Lt)	563848	637978	711418	816782	866300	918612	896610	881009
E	4.963	5.565	5.520	8.965	7.402	6.177	4.314	3.907

Šaltinis: Lietuvos Statistikos departamentas

LIETUVOS RESPUBLIKOS IR TAURAGĖS APSKRITIES DARBO RINKOS DUOMENYS

Darbo jėgos aktyvumo lygis Lietuvoje bei Tauragės apskrityje (proc., 2005-2010)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Lietuvos Respublika	68.3	67.4	67.9	68.4	69.8	70.5
<i>Vyrai</i>	72	70.5	71	71.4	72	72.4
<i>Moterys</i>	64.9	64.6	65	65.5	67.8	68.8
<i>Skirtumas (vyrų-motery aktyvumas)</i>	7.1	5.9	6	5.9	4.2	3.6
Tauragės apskritis	68.5	67.8	64.4	56.5	64.5	65.7
<i>Vyrai</i>	72.1	68.7	68.4	59.8	70.7	67
<i>Moterys</i>	65.1	67	60.3	53.5	58.5	64.4
<i>Skirtumas (vyrų-motery aktyvumas)</i>	7	1.7	8.1	6.3	12.2	2.6
Tauragės apskrities ir Lietuvos moterų aktyvumo skirtumas	0.2	2.4	-4.7	-12	-9.3	-4.4

Nedarbo lygis Lietuvoje bei Tauragės apskrityje (2005-2010)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nedarbo lygis Lietuvoje	8.3%	5.6%	4.3%	5.8%	13.7%	17.8%
<i>Vyrai</i>	8.2%	5.8%	4.3%	6.1%	17.1%	21.2%
<i>Moterys</i>	8.3%	5.4%	4.3%	5.6%	10.4%	14.4%
Nedarbo lygis Lietuvoje Tauragės apskr.	6.0%	4.3%	3.4%	5.8%	11.1%	11.4%
<i>Vyrai</i>	5.7%	3.2%	4.2%	6.9%	13.6%	14.4%
<i>Moterys</i>	6.2%	5.4%	2.5%	4.7%	8.1%	7.9%
<i>Tauragės apskr. Ir Lietuvos nedarbo lygio skirtumas</i>	-2.3%	-1.3%	-0.9%	-0.1%	-2.6%	-6.4%
<i>Vyrai</i>	-2.5%	-2.6%	0.0%	0.8%	-3.4%	-6.8%
<i>Moterys</i>	-2.1%	0.0%	-1.9%	-0.9%	-2.3%	-6.5%

Darbo užmokestis Lietuvoje bei Tauragės apskrityje (2007-2010)

Darbo užmokestis (vidutinis, lt)		2007	2008	2009	2010
Lietuvoje	Bruto	1891.48	2256.78	2156.55	2072.58
	Neto	1414.25	1727.63	1675.40	1614.08
Tauragės apskr.	Bruto	1435.80	1800.93	1793.23	1709.73
	Neto	1095.28	1394.85	1410.15	1349.23

Šaltinis: Lietuvos Statistikos departamentas

LIETUVOS IR TAURAGĖS APSKRITIES UŽIMTUMAS SEKTORIUOSE (2008-2010)

(Tūkstančiais asmenų ir procentine dalimi)

	2008		2009		2010	
	Tūkst.	dalis proc.	Tūkst.	dalis proc.	Tūkst.	dalis proc.
<i>Užimtieji iš viso Lietuvoje</i>	1520	100.0%	1415.9	100.0%	1343.7	100.0%
A Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	119.8	7.9%	130.5	9.2%	121.4	9.0%
B-E Pramonė	299.9	19.7%	260	18.4%	237.8	17.7%
F Statyba	166.5	11.0%	122.6	8.7%	93.3	6.9%
G-U Paslaugos	933.8	61.4%	902.8	63.8%	891.2	66.3%
<i>Užimtieji iš viso Tauragės apskrityje</i>	44.1	100.0%	47.4	100.0%	47.5	100.0%
A Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	8.1	18.4%	13.2	27.8%	14.9	31.4%
B-E Pramonė	7.8	17.7%	7.4	15.6%	7.1	14.9%
F Statyba	3.5	7.9%	2.5	5.3%	1.6	3.4%
G-U Paslaugos	24.7	56.0%	24.3	51.3%	23.9	50.3%

Šaltinis: Lietuvos Statistikos departamentas

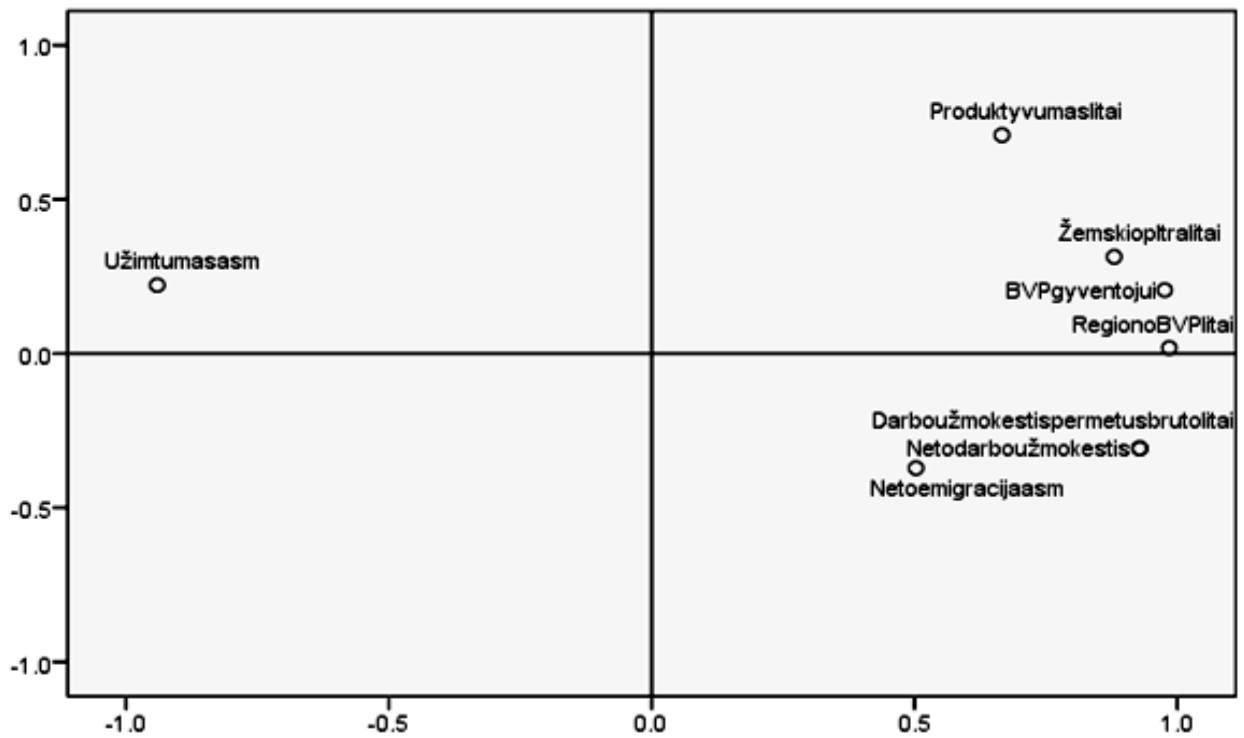
EKONOMETRINIO TYRIMO, ATLIKTO SPSS PROGRAMA, KORELIACINĖS, FAKTORINĖS IR REGRESINĖS ANALIZĖS REZULTATAI

Koreliacijų matrica

	Užimtumo pokytis	BVP augimas	Produktyvumo augimas	Neto emigracijos kitimas	Žemės ūkio plėtra (litai)	Neto užmokesčio pokytis
Užimtumo pokytis	1.000	-.966	-.567	-.185	-.256	-.838
BVP augimas	-.966	1.000	.659	-.027	.445	.759
Produktyvumo augimas	-.567	.659	1.000	.163	.609	.718
Neto emigracijos kitimas	-.185	-.027	.163	1.000	-.402	.594
Žemės ūkio plėtra (litai)	-.256	.445	.609	-.402	1.000	.271
Neto užmokesčio pokytis	-.838	.759	.718	.594	.271	1.000

a. Determinantas = .000

Faktorinės analizės rezultatai

Regresinės analizės duomenys ir rezultatai

Aprašomosios statistikos

	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	Narių skaičius
Užimtumo pokytis	-0,032511	0,0795594	5
BVP augimas	0,076115	0,1414801	5
Produktyvumo augimas	0,057120	0,1997076	5
Neto emigracijos kitimas	-0,678354	1,4072047	5
Žemės ūkio plėtra (augimas)	0,067959	0,2476656	5
Neto darbo užmokesčio pokytis	0,129235	0,1292808	5

Modelio apibendrinimas

Modelis	R	R ²	Standartizuotas R ²	Standartinio nuokrypio įvertis
1	1.000 ^a	1.000	.	.

a. Kintamieji: (Konstanta), neto užmokesčio pokytis, Žemės ūkio plėtra (litai), BVP augimas, produktyvumo augimas

ANOVA^p

Modelis	Kvadratų suma	df	Kvadratų vidurkis	F	Sig.
1 Regresija	.025	4	.006	.	. ^a
Likučiai	.000	0	.	.	.
Viso	.025	4	.	.	.

a. Kintamieji: (Konstanta), neto užmokesčio pokytis, Žemės ūkio plėtra (litai), BVP augimas, produktyvumo augimas

b. Priklausomas kintamasis: Užimtumo pokytis

Koeficientai

Modelis	Nestandardizuoti koeficientai		Standartizuoti koeficientai	t	Sig.
	B	Std. paklaida	Beta		
1 (Konstanta)	.025	.000	.	.	.
BVP augimas	-.503	.000	-0.894	.	.
Produktyvumo augimas	.071	.000	0.179	.	.
Žemės ūkio plėtra (litai)	.039	.000	0.120	.	.
Neto darbo užmokesčio pokytis	-.197	.000	-0.320	.	.

a. Priklausomas kintamasis: Užimtumo pokytis

Neįtraukti kintamieji

Modelis					Kolinearumo statistika
	Beta In	t	Sig.	Dalinė koreliacija	tolerancija
1 Neto emigracijos kitimas	. ^a000

a. Kintamieji: (Konstanta), neto užmokesčio pokytis, Žemės ūkio plėtra (litai), BVP augimas, produktyvumo augimas

b. Priklausomas kintamasis: Užimtumo pokytis

SOCIALINĖS APSAUGOS IŠLAIDŲ APIBRĖŽIMAS PAGAL LR ĮSTATYMUS

10. SOCIALINĖ APSAUGA. Į valstybės išlaidas socialinei apsaugai įtrauktos išlaidos paslaugoms ir lėšoms, pervedamoms pavieniams asmenims ir namų ūkiams, taip pat išlaidos paslaugoms, teikiamoms visuomenei. Išlaidos paslaugoms pavieniams asmenims ir namų ūkiams priskiriamos 10.01.–10.07. grupėms; išlaidos visuomenei priskiriamos 10.08. ir 10.09. grupėms.

Socialinės apsaugos paslaugos, teikiamos visuomenei, susijusios su tokia veikla, kaip valstybės politikos formavimas ir administravimas; socialinės apsaugos teisės aktų ir standartų rengimas ir jų vykdymo priežiūra; taikomųjų tyrimų ir eksperimentinės plėtros pritaikymas socialinės apsaugos reikalams ir paslaugoms. Socialinės apsaugos funkcijos ir jų apibrėžimai remiasi 1996 m. Europos Bendrijų Statistinių duomenų skyriaus (Eurostat) parengta Integruotos socialinės apsaugos statistikos duomenų Europos sistema (ESSPROS). Europos Bendrijų Statistinių duomenų skyriaus (Eurostat) paruoštos Integruotos socialinės apsaugos statistikos duomenų Europos sistemoje į socialinę apsaugą įtraukta sveikatos priežiūra, bet į šį suskirstymą sveikatos priežiūra yra neįtraukta. Sveikatos priežiūra priskirta 07 skyriui „Sveikatos apsauga“. Medicinos prekės ir paslaugos, teikiamos asmenims, kurie gauna pašalpas pinigais arba natūra ir kurie nurodyti 10.01.–10.07. grupėse, klasifikuojamos atitinkamai 07.01., 07.02. ir 07.03. grupėse.

10.01. Liga ir negalia

10.01.01. Liga (IP). Socialinės paramos teikimas natūra arba pinigais, kurių suma visiškai arba iš dalies padengia darbo užmokesčio sumą, kai asmuo laikinai negali dirbti dėl ligos arba sužalojimo. Socialinės apsaugos sistemų administravimas, valdymas arba tuo tikslu teikiama parama. Pašalpos grynaisiais pinigais, pavyzdžiui, mokamos tam tikro dydžio arba pagal darbo užmokesčių ligos atveju, įvairios išmokos, mokamos siekiant padėti žmonėms, laikinai negalintiems dirbti dėl ligos arba sužeidimo. Pašalpos natūra, kai atliekami kasdieniai darbai asmenims, laikinai negalintiems dirbti dėl ligos arba sužeidimo (pagalba namuose, transporto lengvatos ir t. t.).

10.01.02. Negalia (IP). Socialinės pagalbos teikimas natūra arba pinigais žmonėms, kurie visiškai arba iš dalies negali įsitraukti į ekonominę veiklą arba gyventi pilnavertį gyvenimą dėl nuolatinės negalios arba ilgai trunkančios ligos. Socialinės pagalbos sistemų administravimas, valdymas arba tuo tikslu teikiama parama. Išmokos grynaisiais pinigais, pvz., negalios pensijos, kitos periodiškos arba vienkartinės išmokos neįgaliesiems asmenims socialinės apsaugos tikslais. Išmokos natūra, pavyzdžiui, neįgalių asmenų apgyvendinimas ir maitinimas atitinkamose įstaigose, pagalba, teikiama neįgaliesiems asmenims padedant atlikti kasdienes darbus (pagalba namuose, transporto lengvatos ir t. t.), pašalpos, mokamos asmeniui, kuris prižiūri neįgalų asmenį, mokymas atostogų metu arba kitoks mokymas, tęsiant neįgalių asmenų socialinę reabilitaciją, įvairios paslaugos ir prekės, teikiamos neįgaliesiems asmenims, suteikiant jiems galimybę dalyvauti pramogų ir kultūrinėje veikloje, keliauti arba dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Į šią klasę neįtrauktos pašalpos pinigais ir natūra, suteikiamos neįgaliesiems pensinio amžiaus asmenims (10.02.01.).

10.02. Senatvė

10.02.01. Senatvės socialinės paramos išmokos (IP). Socialinių išmokų grynaisiais pinigais ir išmokų natūra nuo rizikos, susijusios su vyresniu amžiumi (pajamų praradimu, neadekvačiomis pajamomis, savarankiškumo, atliekant kasdienes darbus, trūkumu, sumažėjusiu aktyvumu dalyvaujant socialiniame ir visuomeniniame gyvenime ir t. t.), teikimas. Socialinės apsaugos sistemų administravimas, valdymas arba tuo tikslu teikiama parama. Išmokos grynaisiais pinigais, pavyzdžiui, pensijos, mokamos pensinio amžiaus asmenims, pensinio amžiaus vyresniems darbuotojams, kuriems sutrumpintas darbo laikas, rūpybos pašalpos, kitos periodiškos arba vienkartinės išmokos, mokamos išėjus į pensiją arba atsižvelgiant į senyvą amžių. Išmokos natūra, pavyzdžiui, maistas, teikiamas vyresnio amžiaus žmonėms specialiose įstaigose arba gyvenant su šeimomis

atitinkamose įstaigose, pagalba, teikiama vyresnio amžiaus žmonėms padedant atlikti kasdienes darbus (pagalba namuose, transporto lengvatos ir t. t.), išmokos, mokamos asmeniui, kuris prižiūri vyresnio amžiaus asmenį, įvairios paslaugos ir prekės, teikiamos vyresnio amžiaus žmonėms, suteikiant jiems galimybę dalyvauti pramogų ir kultūrinėje veikloje, keliauti arba dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Į šią klasę įtrauktos pensijų sistemos kariniam personalui ir politikams bei valstybės tarnautojams. Į šią klasę neįtrauktos pensijos, mokamos vyresnio amžiaus darbuotojams, kurie išeina į pensiją ne pensinio amžiaus dėl negalios (10.01.02.) arba dėl nedarbo (10.05.01.).

10.03. Socialinė parama maitintojo netekimo ir mirties atveju

10.03.01. Socialinė parama maitintojo netekimo ir mirties atveju (IP). Socialinės pašalpos pinigais ir natūra mirusiojo artimiesiems (sutuoktiniui, buvusiam sutuoktiniui, vaikams, anūkams, tėvams arba kitiems artimiesiems). Socialinės apsaugos sistemų administravimas, valdymas arba tuo tikslu teikiama parama. Pašalpos gryniaisiais pinigais, pavyzdžiui, pensijos mirusiojo artimiesiems, valstybinė išmoka laidotuvių išlaidoms padengti, kitos periodiškos arba vienkartinės išmokos. Pašalpos natūra, pvz., išmokos laidotuvių išlaidoms, įvairios prekės ir paslaugos, teikiamos mirusiojo artimiesiems, suteikiant jiems galimybę dalyvauti visuomeniniame gyvenime.

10.04. Šeima ir vaikai

10.04.01. Šeimos ir vaikų socialinė apsauga (IP). Socialinės apsaugos pašalpų pinigais ir natūra mokėjimas šeimoms, turinčioms išlaikytinų vaikų. Socialinės apsaugos sistemų administravimas, valdymas arba tuo tikslu teikiama parama. Pašalpos pinigais, pavyzdžiui, motinystės ir gimdymo pašalpos, pašalpos šeimai arba vaikui, kitos periodinės arba vienkartinės išmokos socialiai remtinoms šeimoms padedant joms patenkinti specifines reikmes (pavyzdžiui, toms šeimoms, kuriose yra tik vienas iš tėvų, arba šeimoms, auginančioms vaikus su negalia). Pašalpos natūra, pavyzdžiui, pastogė ir maistas, suteikiami ikimokyklinio amžiaus vaikams visą arba ne visą dieną arba vaikams ir šeimoms nuolatinei (našlaičiams, šeimoms, prigludusioms vaikams, ir t. t.), prekės ir paslaugos, teikiamos namuose vaikams arba tiems, kurie jais rūpinasi, įvairios paslaugos ir prekės, teikiamos šeimoms, jauniems žmonėms arba vaikams (atostogų ir poilsio centrai). Į šią klasę neįtrauktos šeimos planavimo paslaugos (07.04.01.).

10.05. Nedarbas

10.05.01. Nedarbas (IP). Socialinės paramos teikimas pinigais ir natūra darbingiems asmenims, negalintiems rasti tinkamo darbo. Socialinės paramos sistemų administravimas, valdymas arba tuo tikslu teikiama parama. Pašalpos gryniaisiais pinigais, pavyzdžiui, visos arba dalinės nedarbo pašalpos, išmokos gyventojams, kurie dalyvauja apmokymo programose, skirtose padidinti galimybę rasti darbą, kitos periodinės išmokos nedirbantiems asmenims, ypač ilgą laiką nedirbusiems. Pašalpos natūra, pavyzdžiui, profesinis mokymas asmenims, neturintiems darbo, arba perkvalifikavimas asmenų, rizikuojančių prarasti darbą, apgyvendinimas, maistas arba apranga, teikiami bedarbiams ir jų šeimoms. Į šią klasę neįtraukta: bendros programos arba sistemos, sukurtos turint tikslą sumažinti nedarbą arba padėti susirasti darbą tiems, kurie priskiriami aukšto nedarbingumo grupėms (04.01.02.); pašalpos pinigais ir natūra, teikiamos pensinio amžiaus nedirbantiems asmenims (10.02.01.).

10.06. Būstas

10.06.01. Būstas (IP). Socialinės paramos teikimas natūra padedant šeimoms padengti buto statybos išlaidas (šių pašalpų gavėjai – asmenys, kuriems tikrai reikia paramos). Socialinės pagalbos sistemų administravimas, valdymas arba tuo tikslu teikiama parama. Pašalpos natūra, pvz., laikinai arba ilgą laiką padėti nuomininkams padengti nuomos išlaidas, sumažinti einamąsias butų statybos išlaidas (t. y. padedant mokėti užstatą arba palūkanas), nuomoti socialinį būstą.

10.07. Kiti jokiai grupei nepriskirti socialiai pažeidžiami asmenys

10.07.01. Kiti jokiai grupei nepriskirti socialiai pažeidžiami asmenys (IP). Socialinės pašalpos pinigais ir natūra asmenims, kurie yra socialiai pažeidžiami arba yra rizika, kad jie bus socialiai pažeidžiami (pavyzdžiui, asmenys, kurie skursta,

gauna mažas pajamas, imigrantai, pabėgėliai, piktnaudžiaujantieji alkoholiu, kriminalinių nusikaltimų aukos ir kt.). Tokių socialinės pagalbos sistemų administravimas ir valdymas. Pašalpos pinigais, pavyzdžiui, šalia gaunamų pajamų ir kitos išmokos skurstantiems ir mažas socialines garantijas turintiems asmenims siekiant sumažinti skurdą arba padėti sunkiose situacijose. Pašalpos natūra, pavyzdžiui, pastogės ir maisto suteikimas skurstantiems ir mažas socialines garantijas turintiems asmenims, piktnaudžiaujantiems alkoholiu, paslaugos ir prekės padedant mažas socialines garantijas turintiems asmenims, pvz., pastogės suteikimas dieną, pagalba atlikti kasdienes darbus, maistas, drabužiai, kuras ir t.t.

10.08. Moksliniai tyrimai ir plėtra socialinės apsaugos srityje. Pagrindinių tyrimų, taikomųjų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros apibrėžimai pateikti 01.04. ir 01.05. grupėse.

10.08.01. Moksliniai tyrimai ir plėtra socialinės apsaugos srityje (BP). Valstybės institucijų ir įstaigų, įtrauktų į taikomuosius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą, susijusių su socialine apsauga, administravimas ir valdymas. Dotacijos, paskolos arba subsidijos paremti mokslinio tyrimo institutams ir universitetams, atliekantiems taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą, susijusių su socialine apsauga. Į šią klasę neįtraukti pagrindiniai tyrimai (01.04.01.).

10.09. Kiti jokiai grupei nepriskirti su socialine apsauga susiję reikalai

10.09.01. Kiti jokiai grupei nepriskirti su socialine apsauga susiję reikalai (BP). Bendros socialinės apsaugos politikos, planų, programų ir biudžetų sudarymas, administravimas, koordinavimas ir priežiūra arba tuo tikslu teikiama parama; socialinės apsaugos įstatymų ir standartų rengimas ir jų vykdymo priežiūra; bendros informacijos, techninės dokumentacijos ir statistikos duomenų apie socialinę apsaugą rengimas ir platinimas. Į šią klasę įtraukta: socialinės apsaugos pašalpų pinigais ir pašalpų natūra teikimas asmenims, nukentėjusiems nuo gaisro, potvynio, žemės drebėjimo arba kitų nelaimių, patirtų ne karo metu; maisto, įrangos ir kt. atsargų nenumatytiems atvejams ne karo metu pirkimas ir saugojimas; kiti socialinės apsaugos reikalai, kurie negali būti priskirti 10.01., 10.02., 10.03., 10.04., 10.05., 10.06., 10.07. ir 10.08. grupėms.

10. SOCIALINĖ APSAUGA

- 10.01. Līga ir negalia
- 10.01.01. Līga (IP)
- 10.01.01.01. Socialinės paramos teikimas natūra arba pinigais, kai asmuo laikinai nedirba dėl ligos arba sužalojimo
- 10.01.02. Negalia (IP)
- 10.01.02.01. Socialinė žmonių su negalia rehabilitacija
- 10.01.02.02. Socialinių paslaugų plėtra globos įstaigose
- 10.01.02.03. Pensinis aprūpinimas (žmonių su negalia, kuriems nesuėjęs pensinis amžius)
- 10.01.02.04. Šalpos išmokos
- 10.01.02.40. Kitos socialinės paramos išmokos
- 10.02. Senatvė
- 10.02.01. Senatvės socialinės paramos išmokos (IP)
- 10.02.01.01. Pareigūnų socialinės garantijos
- 10.02.01.02. Senelių globos namai (pensionai)
- 10.02.01.03. Socialinių paslaugų plėtra globos įstaigose
- 10.02.01.04. Pensinis aprūpinimas
- 10.02.01.05. Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnio valstybinės pensijos
- 10.02.01.06. Nukentėjusių asmenų valstybinės pensijos
- 10.02.01.07. Mokslininkų valstybinės pensijos
- 10.02.01.10. Personalinės pensijos
- 10.02.01.11. Teisėjų valstybinės pensijos
- 10.02.01.20. Valstybinės signataro rentos ir signataro našlių ir našlaičių rentos
- 10.02.01.40. Kitos socialinės paramos išmokos
- 10.03. Socialinė parama maitintojo netekimo ir mirties atveju
- 10.03.01. Socialinė parama maitintojo netekimo ir mirties atveju (IP)

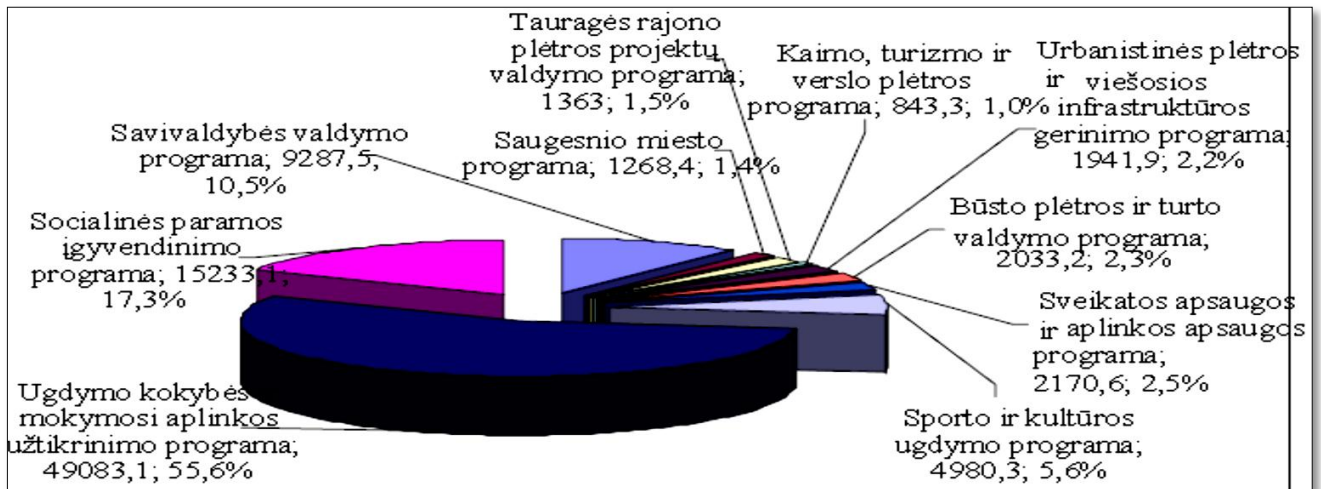
- 10.03.01.01. Socialinės pašalpos pinigais arba natūra mirusiojo artimiesiems (sutuoktiniui, buvusiam sutuoktiniui, vaikams, anūkams, tėvams ar kitiems artimiesiems)
- 10.03.01.40. Kitos socialinės paramos išmokos
- 10.04. Šeima ir vaikai
- 10.04.01. Šeimos ir vaikų socialinė apsauga (IP)
- 10.04.01.01. Vaikų globos ir rūpybos įstaigos
- 10.04.01.40. Kitos socialinės paramos išmokos
- 10.05. Nedarbas
- 10.05.01. Nedarbas (IP)
- 10.05.01.01. Gyventojų užimtumo tvarkymas
- 10.05.01.40. Kitos socialinės paramos išmokos
- 10.06. Būstas
- 10.06.01. Būstas (IP)
- 10.06.01.01. Socialinės paramos teikimas pašalpų forma, siekiant padėti padengti žmonių išlaidas už būstą
- 10.06.01.40. Kitos socialinės paramos išmokos
- 10.07. Kiti jokiai grupei nepriskirti socialiai pažeidžiami asmenys
- 10.07.01. Kiti jokiai grupei nepriskirti socialiai pažeidžiami asmenys (IP)
- 10.07.01.01. Socialinės išmokos natūra ir pinigais socialiai pažeidžiamiems asmenims
- 10.07.01.02. Įstaigos ir priemonės, susijusios su socialiai pažeidžiamais asmenimis
- 10.08. Moksliniai tyrimai ir plėtra socialinės apsaugos srityje
- 10.08.01. Moksliniai tyrimai ir plėtra socialinės apsaugos srityje (BP)
- 10.08.01.01. Mokslinio tyrimo darbai ir mokslo institucijos
- 10.09. Kiti jokiai grupei nepriskirti su socialine apsauga susiję reikalai
- 10.09.01. Kiti jokiai grupei nepriskirti su socialine apsauga susiję reikalai (BP)
- 10.09.01.01. Kitos socialinės apsaugos ir rūpybos įstaigos bei priemonės
- 10.09.01.02. Specialioji valstybės rezervo tvarkymo programa
- 10.09.01.09. Institucijos išlaikymas (valdymo išlaidos)

Šaltinis: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=368236&p_query=&p_tr2=>.

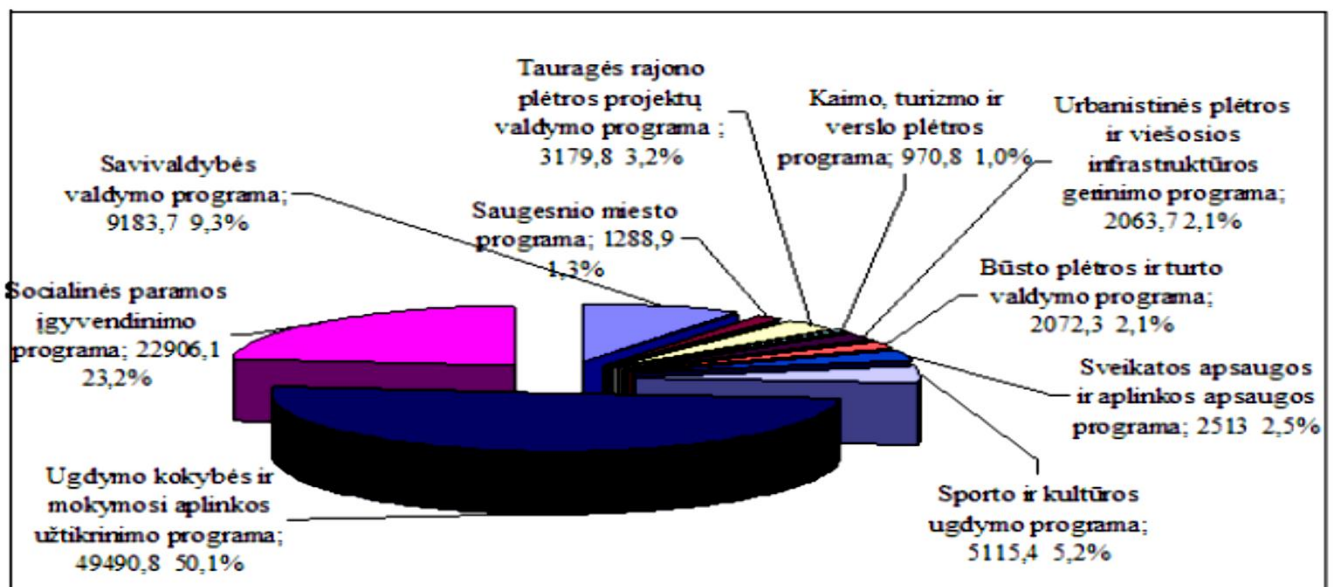
TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS IŠLAIDŲ POLITIKOS DUOMENYS

Socialinių pašalpų mokėjimo Tauragės rajono gyventojams 2007-2010 m. duomenys

Metai	Šeimos	Asmenys	Paskirta ir išmokėta socialinių pašalpų suma, Lt
2007	506	1291	999 845
2008	525	1390	1 440 398
2009	1386	3237	3 743 609
2010	3087	6341	9 467 651

Tauragės rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūra (tūkst. Lt, 2010)

B. Tauragės rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūra (tūkst. Lt, 2011)

Šaltinis: Tauragės rajono savivaldybės veiklos ataskaitos, 2010-2011 m.

**TAURAGĖS APSKRITIES RAJONŲ SOCIALINĖS APSAUGOS POLITIKOS EFEKTYVUMO
MATAVIMAS**

Jurbarko rajono savivaldybės duomenys politikos efektyvumui įvertinti (2004-2011)

Jurbarko rajono savivaldybė	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CG100 Socialinė apsauga (tūkst. lt)	7859,2	7771,1	9036,6	6415,6	8079,7	10814,2	15159,4	15861,6
Užimtieji	16400	17300	16300	14200	11700	12700	12100	10600
Darbo užmokestis	9840	10680	13092	15672	20208	20328	19512	19788
Vidutinės darbo pajamos, bruto (metinės, tūkst. Lt)	161376	184764	213400	222542	236434	258166	236095	209753
E	5.626	6.514	6.470	9.503	8.017	6.541	4.267	3.623

Pagėgių rajono savivaldybės duomenys politikos efektyvumui įvertinti (2004-2011)

Pagėgių sav.	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CG100 Socialinė apsauga (tūkst. lt)	3222,7	3198,9	3269,8	2232,3	3151,6	3929,5	5157,8	6807,1
Užimtieji	5000	4500	4500	4000	3600	3900	3800	4300
Darbo užmokestis	12360	13728	16032	19080	22896	22272	22188	21624
Vidutinės darbo pajamos, bruto (metinės, tūkst. Lt)	61800	61776	72144	76320	82425,6	86860,8	84314,4	92983,2
E	5.254	5.291	6.045	9.367	7.165	6.056	4.479	3.742

Šilalės rajono savivaldybės duomenys politikos efektyvumui įvertinti (2004-2011)

Šilalės r. sav.	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CG100 Socialinė apsauga (tūkst. lt)	7692	8179,6	9033,9	5700,7	8686,8	11185,6	15142,8	16582,5
Užimtieji	15000	14600	14600	13500	10500	11200	11700	11100
Darbo užmokestis	9972	10812	12648	15288	18960	18864	18408	18816
Vidutinės darbo pajamos, bruto (metinės, tūkst. Lt)	149580	157855	184660	206388	199080	211277	215374	208858
E	5.328	5.287	5.600	9.919	6.279	5.175	3.897	3.451

Tauragės rajono savivaldybės duomenys politikos efektyvumui įvertinti (2004-2011)

Tauragės r. sav.	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CG100 Socialinė apsauga (tūkst. lt)	12354,9	12257,1	13968,9	10613,8	12147,8	14814,8	21483,3	22532
Užimtieji	18300	20400	18300	19400	18300	19600	19900	19800
Darbo užmokestis	10260	11256	13104	15924	19092	18624	18144	18660
Vidutinės darbo pajamos, bruto (metinės, tūkst. Lt)	187758	229622	239803	308926	349384	365030	361066	369468
E	4.164	5.133	4.703	7.974	7.880	6.751	4.605	4.492

Šaltinis: Lietuvos Statistikos departamentas